

BAKA ISTVÁN

BEAVATÁSOK

TARTALOM

Körvadászat
VASÁRNAP DÉLUTÁN
Liszt Ferenc éjszakája a Hal téri házban
SZEKSZÁRDI MISE
Átutazóként
MARGIT
Halottak napja
Halottak éje
A KISFIÚ ÉS A VÁMPÍROK
Thészeusz
ÉN, THÉSZEUSZ

Körvadászat

Nyírfa s tükörképe a tóban: kártyalap.
Isten és Sátán kártyáznak az őszi
táj asztalán - Isten veszít s fizet
lerogyó szarvast, felbukó nyulat.

S jönnek a vadászok, puskacsőtorkolat
szemük is, a véráztatta iszákon
Európa térképe: vérfolt-fővárosok,
szájukat nyitják - csontokkal fehérülő lövészárkokat

A tó partján döglött halak
hevernek, mint kivájt szemek, - a vizek megvakultak,
s jönnek a vadászok, a láthatár, mint halszáj, összezárul,
s égtájak célkeresztjén megáll és vár a vad.

Vasárnap délután

1

Októberi vasárnap volt, az a semmiben lebegő kora délutáni óra, az emésztés és az agyakra szálló piros köd órája, amikor a város lakói az ebéd utáni kávékat kavargatják, pörkölteket és süteményeket ízével a szájukban, az asszonyok a mosogatásra, a férfiak a hamarosan kezdődő sportközvetítésre készülve; vasárnap délután volt, a város - közepén a főtér elhomályosult tükrével - kiszikkadt mézeskalácsként villódzott a párás napfényben, és a kihalt utcákon csak néhány szüretre hazafelé tartó, hordókkal megrakott szekér zörgött végig.

A fiú ellépett a konyhaablaktól, kiöntötte az ebédmaradékot, és tányérját a mosogatódézsába rakva, visszament a szobájába. Kicsit már bánta, hogy nem ment el a szüleivel szüretelni - egy ismerős család hívta meg őket minden évben, s ez volt az első alkalom, hogy ő elmaradt -, reggel óta egyedül volt a hideg lakásban, és már elunta magát. Ugyanakkor viszolygással gondolt ezekre a szüretekre, melyeken a munkájára nem volt szükség, az ebéd utáni magyar nótás mulatozásoktól pedig irtózott. Azzal az elhatározással maradt itthon, hogy a *Duinói elégiák*-at fogja olvasni, de hamarosan ráeszmélt, hogy már nem képes arra az elragadtatásra, amit fél éve érzett, amikor először került kezébe a zöld fedelű Rilke-kötet. Önmagát próbálta okolni a révület elmaradásáért - nem lett volna szabad ébredés után engednie a paplanmeleg kísértésének és onanizálással kezdeni a napot; hányszor megfogadta, mióta Editbe szerelmes, hogy soha többé!... és ráadásul megint a szomszédban lakó harmincéves nőt kellett maga elé képzelnie, hogy eljusson a kielégülésig - ilyenkor sohasem tudott a nála két évvel fiatalabb, hosszú hajú, őzarcú lányra gondolni, akinek még alig domborodtak a mellei -, ám a büntudatot nagy nehezen elfojtva is azt kezdte észlelni, hogy a misztikus szépségű verssorok egyre zavarosabbnak és fellengzősebbnek tűnnek előtte, mintha nem is ugyanazt a könyvet olvasná, amit fél évvel ezelőtt... Most ismét kezébe vette a zöld fedelű kötetet, és visszalapozott az *Első elégiá*-hoz:

Ó, melyik angyal hallana meg, ha kiáltok, az égiek
rendjeiből? és mégha szívére
vonna is hirtelen egy: viharzóbb léte hevében
égten-elégnék. Mert a Szép az Iszonyynak
kezdeté csak, ennyit még elviselünk és
bámuljuk közönyét, hogy össze se zúzza,
megveti lényünk. Iszonyú mindegyik angyal.
S így hát mit tehetek, komoran-zokogón...

... Hiába, nem ment. Ismét csömörézés fogta el, de ebben most része lehetett a felmelegítetlenül befalt nehéz, zsíros ebédnek is, és abba kellett hagynia az olvasást. „Edit, igen, ha Edit meghallgatott volna...” - kapaszkodott a gondolatba, bár aligha tudta elképzelni, minek kellett volna történnie akkor.

Editet már két hónapja csodálta messziről, amikor egy tízpercben odament hozzá - a lány elsős volt, ő harmadikos, s ez szinte eleve kizárta, hogy az ismeretség „rendes” keretek között jöhessen létre -, és dadogással küszködve elmondta neki, hogy régóta figyeli, és úgy érzi: nekik *társaknak* kell lenniük - ezt most nem tudja elmagyarázni, de Edit engedje meg neki, hogy leírja, amit erről gondol, és ha elolvassa, akkor nem fog csodálkozni, és belátja... szerencsére csöngettek, és a lány azt mondta hűvösen, hogy jó, írja le, de másnap reggel, amikor a

fiú megvárta őt a gimnázium kapujában, nem vette át a teleírt füzetet, és azt mondta, hogy ne haragudjon, de ennek semmi értelme.

A fiú lefeküdt, magára húzta a díványtakarót, mert hideg volt a szobában, de nem volt kedve begyújtani - a kis vaskályha még az utolsó áprilisi fűtés salakjával volt tele -, és a mennyezetet bámulta. Néhány perc múlva szorongás fogta el, felugrott, és járkálni kezdett, és most már rettenetesen bánta, hogy itthon maradt. „És ha véletlenül ő is ott van?” - jutott eszébe hirtelen, és bár ennek nem sok valószínűsége volt, az az érzése támadt, hogy már megint elmulasztott valami nagyon fontosat, és ettől kétségbeesett. Átment a szülei szobájába, bekapcsolta a televíziót, de nem várta meg, amíg a képernyő kivilágosodik - ahogy a bemondó hangját meghallotta, kikapcsolta a készüléket. Felhúzta a redőnyt, és kinézett az ablakon: az üres utcára felhőárnyék borult, és kétszáz méternyire, a sarkon már állt a köd. Egyszer csak rés támadt a nap előtt vonuló fellegen, és vakító, széles fénysugár fűrődött a ködbe. A fényben egy öregember alakja jelent meg: hátát a falnak támasztva a járdán ült, mellette egy felfordított, ócska kalap. Bár a jelenség csak a váratlansága miatt tűnhetett rendkívülinek, a fiú felkiáltott meglepetésében. És mivel mindenben előjelet vélt felfedezni, elhatározta, hogy elmegy sétálni.

2

Az öregember maga mellé tette zsíros kalapját, és fejét hátradöntve, csukott szemmel élvezte a napsütést. Ritkás hosszú fürtjei, bozontos ősz szakálla meg-megrezzentek nehézkes, sípoló lélegzetétől; időnként elégedetten kuncogott, mintha valami jól sikerült csínyt követett volna el. Csöppet sem zavarta, hogy az utcán nem járt senki, és az adományok számára kitett kalapja üresen tátong. Lábát kinyújtotta, s a felcsúszott nadrágszár sejteni engedte, hogy a rongyos, madzaggal megkötött tornacipő alá zoknit már nem sikerült kerítenie. Egyik nadrágszára a térdénél fel volt hasadva, de az öreg láthatólag nemigen törődött vele, mint ahogy azzal sem, hogy méregzöld zakója kivörösödött aranygombjait csak a szentlélek tartotta. A zakó egyik zsebe kenyérhéjjal volt megtömve, a másiktól koszos zsebkendő türemkedett elő. Az öreg - nyomorúságos kinézése ellenére - egy önmagával és a világgal teljes mértékben elégedett ember benyomását keltette, ahogy mindenről megfélekezve átadta magát a sütkérezésnek, s bár minden kilégzésnél takonykígyó csusszant ki az orrlyukából, annyi fáradságot sem vett, hogy az orrát kifújja. Ám egyszerre bosszúsán felmordult:

- Most zavartam el a felhőket, ki avatkozik már megint a dolgomba? - és kinyitotta vizenyős kék szemét.

Egy ballonkabátos férfi takarta el előle a napot.

- Uram, ne haragudj, hogy kénytelen vagyok... - de az öreg rögtön félbeszakította:

- Megmondtam, Gábritel, hogy ilyenkor ne zavarjatok.

- Tudom, Uram, de az Angyalok Tanácsa aggódik, és arra kér, hogy mielőbb...

- Mióta parancsol nekem az Angyalok Tanácsa? - kérdezte az öreg remegő szájszéjjel.

- Bocsásd meg vakmerőségemet, de tudomásunkra jutott, hogy Ő is a városban van.

- Nem érdekel, és ti sem, megértetted? Elegem van belőle, hogy folyton körülöttem szaglásztok ahelyett, hogy a dolgokat végeznétek.

- De Uram, tudod, hogy innen nem tudod megakadályozni, ha ... és a legutóbbi sakkpartinál is rosszabb formában voltál. És még nem tudtuk megbeszélni veled a taktikai javaslatainkat. Vagy talán már megfélekezted róla, hogy a hónap utolsó vasárnapja van?

- Jól van, idejében ott leszek. De most hagyj magamra! - És hogy a férfi nem mozdult, dühösen ráripakodott: - Nem értetted? Dolgom van!

A férfi meghajolt, és távozni készült, de az öregember megállította:

- Várj, forgasd ki a zsebeidet!

Egy kétforintos és három húszfilléres hullott a kalapba. Az öreg elégedetten bólintott, aztán ismét becsukta a szemét, és lassacskán elszenderedett.

3

A kemeneci vadászházban savanyú csend terjengett. Dél elmúlt, de doktor Hunfalvy és doktor Magyary még az igazak álmát aludta. Előzőleg késő éjszakáig ültek a leshelyen, és a csodaszarvas megjelenését várták, ám az nem mutatkozott. Csodaszarvasnak azért hívták, mert a vadászmester szerint, aki egy holdas éjszakán pontban éjfélkor találkozott vele, minden eddigi világrekordot felülmúló aganskorona ékesítette a homlokát: harminckét ágból álló királyi fejdísz, melynek szélessége valamivel meghaladta az állat hosszát. Az agancs és a vad szőrzete egyaránt ezüstfehéren szikrázott, bár lehet, hogy ez csak a holdfény okozta érzécsalódás volt. A vadászmesternek sikerült észrevétlenül meglapulnia egy fa mögött, így percekig gyönyörködhetett a rendkívüli látványban. A szarvasbika méltóságteljesen lépkedett az erdei tisztáson, a közepe táján megállt, és a telihold felé fordítva fejét, elbődült. Egészen más hang volt ez, mint a párzási időszakban hallható szarvasbögés - inkább fájdalmas, mint harcias: mintha egy lélek sírna a mennyország küszöbén, ahová nem nyert bebocsátást. A vadászmesternek a hideg futkosott a hátán, és a kísérteties élmény hatása alatt megfogadta, hogy soha többé...! Ez a soha többé annyi mindenre vonatkozhatott volna, hogy másnap már maga sem tudta, mire gondolt abban a riasztóan fenséges pillanatban, s egy hét elteltével lelkifurdalás nélkül számolt be Róth elvtárs helyettesének, doktor Magyarynak a csodálatos tüneményről.

Róth, illetve ahogy királyi tartása miatt a háta mögött nevezték: Ménrót elvtárs hajdanán maga is híres vadász volt, de mióta egy sajnálatos baleset következtében elvesztette a szeme világát - tisztítás közben elsült a vaddisznósörétre töltött fegyvere -, erről a szenvedélyről le kellett mondania. A baleset még előző állomáshelyén történt, és sokan - teljesen alaptalanul - kapcsolatba hozták egy balsikerű toronyház-építkezéssel. A negyvenemeletes toronyház kivitelezésével különböző hazai és külföldi vállalatok voltak megbízva, s a munkálatok félbemaradását állítólag nyelvi nehézségek okozták. Róth elvtársat a baleset után áthelyezték, s az új helyen már csak helyettesei, doktor Magyary és doktor Hunfalvy hódoltak a vaduldozás nemes passziójának. Ezért jelentette a vadászmester a csodaszarvas feltűnését doktor Magyarynak, aki azon nyomban elhatározta, hogy megszerzi a kivételes trófeát. A dicsőséget természetesen meg kellett osztania doktor Hunfalvyval, mert jó munkatársak lévén, egymás jogait a legmesszebbmenőkig tiszteletben tartották. Ugyanez vonatkozott a kötelességekre is, s ezért, hogy minden vitát és hatásköri túllépést elkerüljenek, a következőképpen osztották fel maguk között a város irányításának területeit: doktor Magyaryé lett minden, ami a föld felett van - a mezőgazdasági gépgyártól a kéményseprő vállalatig, doktor Hunfalvy pedig rendelkezett mindazzal, ami a föld alatt van - a csatornázási művektől az állami borgazdaság pincehálózatáig. Harmadik hete járták az erdőt eredménytelenül, míg doktor Hunfalvynak eszébe nem jutott, hogy éjszaka kellene próbálkoznuk. Hiába, a bika ezúttal sem jött elő a sűrűből, s ezért éjjel kettőkor, a vadászházba visszatérve, elkeseredett ivászatba fogtak. Már világosodott, amikor az utolsó demizson bor elfogyasztása és az utolsó rókázás után ágyba dőltek. Reggel

megérkezett a vadászmester, eltakarította a tivornya nyomait, aztán kiült a ház elé, és csendesen cigarettázva várta a vendégek ébredését - neki kellett őket visszafuvaroznia a városba.

Fél kettő lehetett, amikor meghallotta azt a különös hangot, ugyanazt a borzongató kárhózzott-lélek-jajongást, mint azon a rettenetes éjszakán.

- Itt van, itt van, keljenek fel gyorsan! - rohant be a házba, és kezdte rázni az alvókat, akik vérben úszó szemmel, puffedten és hányingerrel küszködve tápázkodtak fel, és sehogyan sem tudták megérteni, mi hozhatta őt ilyen szörnyű izgalomba. Aztán meghallották ők is.

- Ez az? - kérdezte doktor Magyary, és tüstént kiszökött az álom a szeméből.

- Igen, igen - lihegte a vadászmester.

- Nosza, rajta, gyors legények! - pattant föl doktor Magyary.

- Értjük utol azt a gímet! - visszhangozta doktor Hunfalvy, és már kint is voltak a házból, felugrottak a terepjáróra, és berobogtak a sűrűbe, a kísérteties hang irányába. Alig értek be a fák közé, amikor egy hatalmas fehér test bukkant fel előttük, majdnem derékba kapták, de nem, a szarvas átrepült a gépkocsi fölött, és a vadászháztól nem messze, a kövesúton ért földet. A terepjáró is visszakanyarodott az útra, és megkezdődött a hajsza. A szarvasbika, világbajnoki koronáját hátraszegezve, szélnél sebesebben vágatott a város felé.

4

A fiú kilépett a kapun, és elindult a sarok felé. Már otthon kikészített egy egyforintost az egyik és egy kétforintost a másik zsebébe, mert nem tudta eldönteni, hogy mennyit illik adni egy koldusnak, hogy se túl soknak, se túl kevésnek ne tűnjék. Azt is elhatározta, hogy jutalmul találkozni fog Edittel, s ezért a gondolatért máris megvetette magát - hogy kívánhat egy ilyen jelentéktelen és még végre sem hajtott jótettért ellenszolgáltatást...?

Az öreg az ellenfényben lebegni látszott, és a fiú torkában dobogó szívvel közeledett feléje. A koldus aludt, a fiú már messziről látta, hogy csukva a szeme, és látta az orrából lógó takonyfonalat is. Elundorodva, és hogy minél előbb túl legyen az alamizsnaadás megalázó aktusán, meggyorsította a lépteit. Mindkét kezét zsebre dugta, és izzadó ujjai közé fogta a pénzerméket, de ahogy odaért az öreghez, hirtelen minden bátorsága elszállt, tehetetlen zavarában elfordította a fejét, és továbbsietett. Az alamizsna elmaradt, és a fiú, befordulva a sarkon, szemrehányásokkal halmozta el önmagát.

Itt már a város szélén járt, a házak megritkultak és elmaradtak, nemsokára a laktanya kerítése következett, és azon túl a vasút. A vasúti átjáró sorompója le volt eresztve, folyt a vasárnap délutánoként szokásos, véget nem érő tolatás. A fiú megállt, és sokáig nézte, hogyan válnak le a szerelvényről egyenként az elkínzott, vörös tehervagonok, hogyan lódnak meg és csapódnak össze ismét az ütközők tompa kongásával, és orrát időnként megcsapta az erőlködő kis mozdony füstje, melynek - talán a gyengébb minőségű szén miatt - szúrós kénzsága volt.

A laktanya, a vasút és néhány, tíz évvel ezelőtt épült, kétemeletes lakóház egy hosszan elnyúló, háromszög alakú térséget zárt közre, melynek beépítését régóta tervezték, de egyelőre csak a gaz burjánzott rajta, és itt szoktak megtelepedni a körhinták, céllövöldék és a vándorcirkuszok. Most is ott árválkodott egy céllövölde a grund közepén, és a tulajdonosa, amint a fiút meglátta, lelkendezve futott eléje.

- Jöjjön gyorsan, maga ma az első vendégem, az első lövés ingyen van.

A fiú, akit még nem magáztak mindenhol, elégedetten mérte végig az alacsony, hátrafésült hajú férfit, akinek hatalmas aranyfogak villogtak a szájában.

- De hát én nem tudok löni...

- Nem baj, majd elmagyarázom - mondta sietve a céllövöldés, és kezébe véve az egyik puskát, buzgón magyarázni kezdett. A fiú eközben szemügyre vette a céllövölde szegényes választékát. Az alsó sorokban pálcákra erősített papírvirágokra kellett löni - egy lövés egy forint, csak az eltört pálca érvényes; följebb céltáblák sorakoztak, ezekre két forintért öt lövést lehetett leadni, s ha az ötből három a tízesbe talált, műbőr tárcát, bólogató kutyát kaphatott a szerencsés kezű lövész vagy fényképtartót színes sztárfotóval. De a fiút jobban érdekelték azok a vaslemezekből összeállított képek legfelül, melyeknek valamelyik alkatrészét a találat mozgásba hozta: a pörölyét emelő kovács lecsapott az üllőre, a szélmalom vitorlái sebesen forogni kezdtek, és volt még egy harmadik kép is, de erről nem tudta kitalálni, milyen mozgásra képes. Holdfényes erdei tisztáson egy különös fehér szarvas állt, hatalmas agancskoronát viselő fejét a telihold felé fordítva. A homloka közepére festették fel a célpontot. Ez a kép volt a legnagyobb, de a legmagasabbra téve, s így csak egészen kényelmetlen testhelyzetben lehetett célozni rá.

- Mi történik, ha beletalálok? - kérdezte a fiú.

- Nem ajánlom, az a legnehezebb - mondta a céllövöldés.

- Nem baj, nincs vesztenivalóm.

- Hát jó - egyezett bele a céllövöldés, és összedörzsölte a tenyerét -, lássuk, mire megy.

- Nem, mégsem - vonult vissza a fiú -, kezdem a rózsákkal.

A céllövöldés csalódottnak látszott. A fiú lőtt, és az egyik pálca kettétört. „Pedig én a mellette levőre céloztam” - gondolta a fiú, de azért büszke volt a sikerre. A céllövöldés átnyújtotta a papírvirágot, és megkérdezte:

- Akkor most a szarvast?

- Igen.

- Három forint - mondta szárazon a céllövöldés.

A fiú előkotorta a pénzt, amit a koldusnak szánt, s futólag elszégyellte magát, hogy szórakozásra fordítja. Vállához emelte a fegyvert, és a célgömböt - ahogy a céllövöldés tanította - ráültette a szarvas homlokára. Sokáig célzott, az izgalomtól verejtékpatakok indultak el az ujjai közül, zúgott a feje, vörös karikák ugráltak a szeme előtt... És már majdnem meghúzta a ravaszt, amikor öreges, de jól kivehető suttogást hallott a háta mögül: „Ne lőj rá, ő az én vadam!” A fiú hátrafordult, de nem látott senkit. Letette a puskát.

- Meggondoltam magam - mondta.

A céllövöldés dühbe gurult.

- De hát kifizetted, öcskös, mit szórakozol velem? Nem adom vissza a pénzed.

- Nem baj, tartsa meg! - bántódott meg a fiú a váratlan tegezéstől.

- Várjon, fiatal barátom! - kiáltott utána a céllövöldés, de a fiú nem fordult vissza. Az órájára nézett, és eszébe jutott, hogy a moziban tíz perc múlva kezdődik a délutáni előadás. És ez megint esély arra, hogy találkozzon a lánnyal a moziba igyekvők között.

Kiérték az erdőből, és szétterült előttük a városig nyújtózó, álmos rónaság, melyet bearanyozott a bágyadt októberi nap búcsúzó sugara, és ők robogtak a hervadó ligetek, tarlott bokrok, díszüket hullató fák között, át az aranyos lapályon, áramló könnyűségű réten, túskebokrokon törtek át zúgva-bögve, mint mikor az főlészél Késmárkbul kiszakad, ám egy pillanatra sem veszítették szem elől a királyi vadat, akinek hol sikerült leszöknie a kövesútról a mocsaras lapályra, és zombékról zombékra ugrándozva messze eltávolodnia tőlük, hol ismét visszakényszerült a városba vezető útra az üldözők kíméletlen szorításában... Arcuk kipirult, izmaik megfeszültek, tekintetük megacélosodott, és mit neked másnaposság, mit neked, hogy a terepjáró akkorákat döccen, hogy a lelküket is kirázza, hogy poshadt vizű árkokon ugratnak át, nyálkás, zöld szökőkutakat fröccsentve szét, hogy fákat törnek derékba - még a karjukat sem emelték fel, hogy arcukat a szerteröppenő gallyaktól oltalmazza, taposs bele, ordították, ne kapj oda minden szilánkhhoz, és a vadászmester úgy hajtott, mint egy gépével összeforrt sofőr-kentaur, és egyre közelebb és közelebb, mindjárt beérik, ó, ha Róth elvtárs most látná az ő derék ügyintézőit, ahogy fél kézzel a puskát szorítva és csak fél kézzel kapaszkodva ott ülnek sziklaszilárdan, mintha oda lennének teremelve, aranyos vitézek, szép magyar leventék, még több gázt, te marha, mindjárt egerutat nyer, édes istenem, csak most az egyszer segíts, nem szabad engedni, hogy megint letérjen a kövesútról, és már a város külterületén járnak, elvillan mellettük a vasgyár, cementgyár, csavargyár, s amott már a sínek, ki merte leengedni a sorompót? felnyitni azonnal! a szarvas felszökik a levegőbe, és átrepül az összetorlódott teher-vagonok fölött, egy másodpercre eltűnik a mozdonyfüstben, és ekkor magasba rugaszkodik a terepjáró is, és a sorompó túloldalán ér földet, hatalmasat zökkenve, de semmit sem veszítve lendületéből, nem történt bajuk? fordul hátra a vadászmester, ne merj fékezni, csak előre, de piros vér foly a mentére, ne bánd, csak az orrom vére, tovább, tovább, ki kell fárasztani, és száguldanak át a gazos réten, majd a házak között cickakkban, és ablakok nyílnak, mindenki minket bámul, sebjaj, majd holnap jelentést írunk, minket arra neveltek, hogy sohasem szabad megtorpannunk, a nehézségek arra valók, hogy leküzdjük őket, most visszafordult, vissza az üres telekre, mit keres itt ez a céllövölde? ki adott engedélyt? de végre felbukott, fékezz, te barom, máris túlfutottunk... Leugrottak a dzsipről, és rohantak a céllövölde romjai közé gabalyodott szarvasbika felé, és akkor a vad, utolsó erejét összeszedve, kiszabadította magát, és szembefordult üldözőivel. Egyszerre dördült el a két fegyver, és mindkét golyó a szarvas homlokába fúródott...

Két óra múlva, amikor a tetem már a trófeától megfosztva, lenyúzva és szétdarabolva hevert előttük, doktor Magyary főlegyenesezett, és a pillanat ihletétől megszállva körbemutatott véres jobbajával:

- Ezen a helyen fogjuk felépíteni a vadásztársaság új székházát.

A fiú belépett a vendéglőbe, és körülnézett. A céllövöldei kalandtól felzaklatva már órák óta járkált a város utcáin, közben a mozi előtt is ácsorgott egy ideig, de a lányt nem látta. Már esteledett, de még nem volt kedve hazamenni. A céllövöldében hagyott három forinton kívül volt még egy ötvenese, és most elhatározta, hogy kipróbálja, kiszolgálják-e szeszes itallal. A terem homályos volt, csak egyetlen asztalnál ültek: három középkorú férfi és a pincér, akit bevontak a délutáni sportközvetítésről folytatott vitájukba; a fiú így észrevétlenül leülhetett a sarokba, a falnak háttal, úgy, hogy balról még egy állófogas is fedezte. Már vagy tíz perce tanulmányozta az itallapot, amikor a pincér felrezzentette:

- Mit parancsol?

Magázta, a fiú mégis szájalmasan vékony hangon válaszolt:

- Egy deci bikavért.

Megkönnyebbülten kortyolt a borból, és nézelődött. A vendéglő lassan megtelt, mellette is egy nagyobb társaság telepedett le, két asztalt összetolva, és hangosan, hadonászva beszélgetett.

- Átugrott a sorompón, a kocsí meg utána.

- A lezárt sorompón?

- Igen.

- Én is láttam. Hófehér volt, az agancsa nagyobb, mint maga az állat, és szarva minden hegye egy-egy templomgyertya.

- És hol lőtték le?

- A házak előtt. Valami bódét is felborítottak.

- Marhaság. Pincér, tíz hosszúlépést.

A fiú riadtan fülelt, de nem merte megkérdezni, mi történt.

- Leülhetek? - szólalt meg egy reszketeg hang mellette.

- Igen - válaszolta a fiú, és összerezett: az öreg koldus állt az asztalánál. Az öreg leült, és kezében tartott kalapját az asztalra borította. Egy húszfillérest a fiú kapott el és tolt vissza az aprópénzkupacba.

- Enni szeretnék, és valamit inni is - mondta az öreg a pincérnek -, ami ebből kitelik.

A pincér viszolyogva számolta meg a pénzt.

- Ebből, bácsikám, legfeljebb egy babfőzeléket hozhatok feltéttel meg egy pohár szódavizet.

- Én szívesen fizetek az öregúrnak egy pohár bort - mondta a fiú. - Hozzon neki is egy deci vöröset!

- Köszönöm, fiam - mondta a koldus. A fiú alig mert ránézni, csak biccentett, félrefordítva a tekintetét.

- Ja - mondta az öreg, elővette a zsebkendőjét, alaposan kifújta az orrát, aztán nekilátott a kihozott ételnek. A fiú megitta a borát, és fizetni akart, ám ekkor az öreg, aki közben végzett a vacsorával, fölemelte a mutatóujját.

- Várj, fiam, a jószágodért cserébe elárulok neked valamit - és közelebb hajolt hozzá: - én vagyok a Jóisten.

- Bocsásson meg, engem várnak - motyogta ijedten a fiú.

- Nem kell félned, nem vagyok örült - mondta a koldus, és néhány pillanatig a fiú szeme közé nézve, belekezdett:

Ó, melyik angyal hallana meg, ha kiáltok, az égiek
rendjeiből? és mégha szívére
vonna is hirtelen egy: viharzóbb léte hevében
égten-elégnék. Mert a Szép az Iszonynak
kezdete csak, ennyit még elviselünk és
bámuljuk közönyét, hogy össze se zúzza,
megveti lényünk. Iszonyú mindegyik angyal.
S így hát mit tehetek, komoran-zokogón...

- Honnan ismeri ezt a verset? - kérdezte a fiú megrökönyödve.

- Én sugalltam - mondta nyugodtan az öregember. - Sajnos, Rilke azokban a napokban erősen náthás volt, ezért nem sikerült mindent felfognia, később pedig még jobban összezavarta az egészét.

A fiú kezdte élvezni az öreget, akit megzavarodott szobatudósnak vélt.

- Másoknak is sugallt már? - kérdezte.

- Ó, igen - mosolygott az öreg -, Mozartnak például rengeteget. De őt egy nagyon kemény sakkjátszmán nyertem, s így sokkal több beleszólásom volt a sorsába, mint másokéba. Ti úgy tudjátok, hogy a *Rekviem*-et egy Süßmayer nevű nagyképű fickó fejezte be, holott én, én körmöltem helyette éjszakánként, amikor a mestere már a jeltelen sírjában feküdt, amit persze én sem tudtam megakadályozni.

- És, mondjuk, a *Háború és béke* megírásában is segített?

- Hogyne, nagyon is sokat. A történetfilozófiai fejtegetéseket ugyan átengedtem Tolsztoj grófnak, de Natasa Rosztova alakját már nekem kellett kidolgoznom. Nem mondom, nagy tehetség volt a gróf, de ennek a kislánynak a kisujját sem tudta volna leírni nélkülem. Vagy hogy egy hozzátok közelebb álló példát is mondjak: Csontváryt napokig kellett lökdösnöm, míg a *taorminai görög színház romjai*-nak megfestéséhez az egyedül helyes perspektívát megtalálta... hát igen, vele sokat vesződtem, mint általában azokkal, akik közel hiszik magukat hozzám... És még sorolhatnám a példákat, de minek? Remélem, meggyőztelek.

- Jó - mondta a fiú -, ön a Jóisten. De...

- Kedves fiam, az Istent minden vallásban tegezni szokták, ne hozz zavarba az önözéssel.

A fiú teljesen megzavarodott, segélykérően nézett maga körül, a pincért kereste, hogy feltűnés nélkül az asztalhoz hívja. Az öreg elkapta a pillantását, és restelkedve szólalt meg:

- Ha már a pincért keresed, nem rendelnél még egy pohár bort? Ne haragudj, nem szoktam meg ezeket a zsíros ételeket, és nagyon megszomjaztam.

A fiú nem ellenkezett, de amikor az öreg felemelte a poharát, nem állta meg szó nélkül.

- Ne hidd, hogy sajnálom, de ha te vagy az Isten („a Jóisten” - szúrta közbe az öreg), miért nem teremtettél bort magadnak? Biztosan sokkal jobbat csinálnál.

- Miért, ez neked nem elég jó? Én kitűnőnek találom, s ráadásul azt a szőlőt, amiből ez a bor készült, egy nagyon csinos, barna asszonyka szedte, várj csak, mindjárt a nevét is megmondom... nem, mégsem, sajnos elfelejtettem - mondta csalódottan az öreg. - Úgy látszik, már nem vagyok a régi. Egészségedre!

A fiú is ivott, és most már határozottan kedvet érzett, hogy a koldussal ingerkedjék.

- És mondd, Uram, miért engem választottál, hogy felfedd a kiléted?

- Véletlenül - mondta az öreg -, ne gondold, hogy számomra nincsenek véletlenek. Meg aztán van bennünk valami közös is.

- Közös? - kérdezte a fiú, és maga sem értette, miért kezdett sebesebben verni a szíve.

- Igen. Mindketten elviselhetetlennek tartjuk a vasárnap délutánokat... Miért, te mire gondoltál? - kérdezte az öreg látva a fiú csalódottságát.

- Semmire - mondta a fiú megszegyenülten. - Bocsáss meg, Uram!

- Ugyan - legyintett a koldus -, megszoktam, hogy az emberek hozzám mérik magukat. És mielőtt megkérdeznéd, hogy miért álcázom visszataszító öreg koldusnak magam, hát megmondom: mert így akarom. Nagyon kevés dolgot akarhatok igazán, hát legalább az ilyen apró csínyekben kiélem magam.

- Azért ez mégiscsak furcsa - mondta a fiú, aki közben teljesen beleélte magát a játékba -, hogy egy asztalnál ülök veled... Még ha hívó lennék.

Az öreg legyintett.

- Ne gondold, hogy én az ilyesminek valami nagy jelentőséget tulajdonítok. A fanatikusból meg épp elegendem van. El se tudod képzelni, mennyi bajt csinálnak. És ráadásul mind az én nevemmel takarózik. Ne is beszéljünk róluk! - Az öreg elhallgatott, kiitta a borát, majd a fiúra nézett. - Nem rendelnél még egy kis bort? Persze, magadnak is. Kitelik az ötvenesből, ha jól számolom.

A fiú elpirult, és már alig lepődött meg, hogy az öreg még azt is tudja, mennyi pénz van nála. A harmadik pohár bor után a koldus dudorászni kezdett, és hamiskásan összehunyorított szemét körülhordozta a teremben ülőkön.

- Egész kis jó hely ez, csak az a kár, hogy még itt sem hagynak békén.

- Kik? - kérdezte a fiú.

- Látod azt a szikár, ballonkabátos férfit a söntés melletti asztalnál? Azt, aki a sótartót kocogtatja a késével, látod, milyen ideges? - kuncogott az öreg. - Nos hát ő Gábiel.

- Az arkangyal?

- Igen, igen, az Angyalok Tanácsa küldte utánam szaglászni. És persze van itt még egy ismerős, de őt már te is ismered.

- Kicsodát? - forgatta fejét a fiú, s ahogy megpillantotta, szorongás fogta el. A szemközti sarokban, szintén egy ruhafogas mögé húzódva, a céllövöldés ült megtépett ruhában, és komor arccal bámult maga elé.

- Ő kicsoda? - kérdezte a fiú.

- Nem jöttél még rá? A Sátán.

„Hülyeség, nem hiszek az egészben” - mondta magában a fiú, mégis jeges rémület szorította össze a szívét - eszébe jutott a céllövöldei kaland, és hirtelen világosság szállta meg.

- Te figyelmeztettél, amikor a szarvasra akartam löni?

- Igen. Nem volt egészen szabályos, de hát a csodaszarvasnak így is, úgy is el kellett pusztulnia, ez már eldőlt közöttünk, nem engedhettem meg, hogy ártatlanok is viseljék a bélyeget. Sajnos, ő mindig igyekszik túlbiztosítani magát ezekkel az egyéni lélekszerzési akciókkal - elég, ha Faust doktort említem -, vigyáznom kell.

- A pénzt is nála hagytam, amit neked szántam.

- Nem baj, örülj, hogy ennyivel megúsztad. Legalább megfizetted az ördögnek a tanulópénzt, és máskor óvatosabb leszel. Azt, ugye, tudod, hogy a pálcára is ő irányította a golyót?

- Nem, nem tudtam, de most már értem... és szégyellem magam.

- Jól van, ne is törődj vele, inkább idd meg a borodat!

A fiú belekortyolt a poharába, kicsit már a fejébe is szállt a bor, és most megkönnyebbülést érzett, és jóleső zsibbadtságot, s az öregember is egyre jobban tetszett neki.

- Uram, nem azért szálltál alá, hogy engem figyelmeztess? - kérdezte akadozó nyelvvél, és elpirult, részint azért, mert már kezdett úgy viselkedni, mintha hitelt adna a koldus fecsegésének, részint pedig azért, mert a Jóistennel helyezte egy szintre magát.

- Nem, dehogy, hiszen az ő egyéni akcióit sosem látom előre, igaz, hogy ő sem az enyémet... Egyszerűen egy kis egyedüllétre vágytam. Tudod te, milyen sivarak a vasárnap délutánok a Mennyben? Tulajdonképpen szörnyen unalmas alakokkal vettem körül magam. Ilyenkor szárnyhegyen szállnak, suttogva beszélnek, még a dicsfényt is lecsavarják, és egyetlen ima sem juthat el hozzám, mert pihennem kell. Ugye, a hetedik nap... Hát egy fenét! - rázta az öklét mérgesen az öregember, és a fiú behúzta a fejét, mert néhányan az asztaluk felé néztek. - Mióta beindítottam ezt a nyavalyás gépezetet, más dolgom sincs, mint jóváhagyni azt a sok hülyeséget, amit a szellemekben elkövetnek. És egyre jobban kicsúsznak a kezemből a dolgok. Az Angyalok Tanácsa gyakran a nevemben intézkedik, és amikor felelősségre vonom őket, álszent módon arról akarnak meggyőzni, hogy megfeledeztem a hozzájárulásomról. Ha látnád azt a sok sunyi, jellegtelen pofát! Egy se mer a szemembe nézni, de a hátam mögött...! És persze egymást is utálják, ha három közül egy távozik, a másik kettő mindjárt őt kezdi szapulni. De különben mindig jól fészültek, pedánsak és unalmasak. Ezt az egész emberi világot azért találtam ki, mert már elviselhetetlenül szomjaztam valami transzcendensre... Na, elég volt, beszéljünk valami kellemesebbéről, hamarosan úgyis mennem kell.

- Vissza a Mennybe? - kérdezte a fiú.

- Igen, tudod, nagyon nehéz játszma vár rám ma éjszaka, és még át kell gondolnom a lépéseket. A Sátán félelmetesen jól sakkozik.

- Te leülsz a Sátánnal? - csodálkozott a fiú. - Azt hittem, ellenségek vagytok.

- Azok is vagyunk - bólintott az öreg. - Tudod, fiam, a mi kettőnk viszonya nem egészen úgy van ám, ahogyan a szent könyvekben - szigorúan az én intencióim alapján - leírták. Mi ketten körülbelül egyforma erősek vagyunk, és az erőegyensúly fenntartása minden energiánkat felemésztene, ha nem kerestünk volna valami megoldást. Ezért találtuk ki a sakkot - ennek a játéknak egy leegyszerűsített formájával benneteket is megajándékoztalak -, és minden hónap utolsó vasárnapjának hétfőre virradó éjszakáján leülünk játszani. Nemcsak a végeredmény számít, hiszen egy-egy játszma évezredekig is elhúzódhat, itt minden lépésnek tétje van: van, amelyiken háborúk múlnak, és van, amelyiken csak egy verébfióka halála. De számomra - és az ő számára is - minden egyforma fontossággal bír, és ne gondold, hogy ti, emberek különösen kivételezettek volnátok.

Ez olyan zordan hangzott, hogy a fiú ijedten vetette közbe:

- Én nem is gondolom.

- Dehogynem. A lelked mélyén te is azt hiszed, hogy én, a te Istened csak a képzeleted szüleménye vagyok. És nemcsak én, hanem az egész világ, Editet is beleértve. Bár ami őt illeti... - Az öregember elhallgatott, és élvezve a fiú zavarát, ravasz mosollyal nézett rá.

- Na, halljam, mi a kívánságod?

- Lehetséges volna? - dadogta a fiú.

- Sokkal nagyobb ajándékot kapsz tőlem, mint amire számítasz. Neked adom ezt a szerelmet egész életedre. Még tizenöt év múlva is elutazol majd egy Duna-parti kisvárosba, mert valakitől azt hallottad, hogy oda ment férjhez, és egész nap járni fogod a város utcáit a

nyirkos, decemberi hidegben, hogy véletlenül találkozz vele, és a cipőd átázik a lucskos hóban, a kezed lilára fagy, mert a kesztyűdet a vonaton hagytad... Elvehetem-e tőled ezt a napot, amelyen melleleg nem fogod őt látni, elvehetem-e azokért a jelentéktelen kegyekért, amelyekben az esküvőig fog részesíteni - és amelyekben egyébként is csak kezdetben lelsz örömet -, cserében az együtt töltött órák unalmáért... Ne maradjon-e meg inkább annak a hóolvadási délutánnak az emléke, amikor először láttad meg őt a gimnázium folyosóján? Ahogy ott állt az ablaknál, és a feje mögött bukott le a nap a Kálvária-domb mögé, és a haja felragyogott, mintha dicsfény övezné - nem mondom, ez a látvány rám se maradt volna hatástalan... Ezt vegyem el tőled egy majdan ritkán és kelletlenül táruló asszonyi ölért, amelyet bevallani nem mert, de fokozódó csömörrel fogsz elhagyni valahányszor? De én el tudom intézni, még ha időnként közbe is kell avatkoznom, hogy ez a szerelem az életed végéig tartson, és mindig akkor ébredjen fel benned újra, amikor a legnagyobb szükséged lesz rá. Ez az én ajándékom.

„Szélhámos! Vén hülye!” - gondolta a fiú, és majdnem hangosan is kimondta, de szégyellte a szeméből patakzó könnyeket. Amikor kifújta az orrát, és fölneézett, észrevette, hogy a ballonkabátos hevesen integet nekik, és az óráját mutogatja.

- Uram, Gábor akar tőled valamit - mondta gúnyosan a fiú.

A koldus bosszúsan fordult a ballonkabátos felé, majd felkapta a fiú poharát - az övé már üres volt -, és gyorsan kihörpintette belőle a maradék bort. Az öreg arca eltorzult...

- Mennem kell - suttogta, és befordult az asztal alá.

A ballonkabátos és a céllövöldés abban a pillanatban felállt, és kifelé indult. A céllövöldés egy újságpapírba csomagolt tárgyat tartott a hóna alatt; a kijáratnál beleütközött a ballonkabátosba, és elejtette a csomagot. A papírból összecsucskozó sakktábla került elő, amely a földre esve szétnyílt, és bábu szétcsúszott. A két férfi megvető pillantással mérte végig egymást, aztán leguggoltak, és nekiláttak összeszedni a sakktáblát.

A fiú közben segítségért kiáltott, és a vendégek az asztal köré seregltek.

- Mi történt? - kérdezte a pincér, keresztülfurakodva a tömegben.

- A Jóisten... a bácsi rosszul lett - mondta a fiú.

- Hát ez bekrepált - állapította meg a pincér. - Nem kellett volna annyit innia. Egy ilyen legyengült szervezetnek nem sok kell...

- Az nem lehet, hogy a bortól - nyöszörgött a fiú.

- Jól van, nem mondta senki, hogy te ölted meg. - Most letegezze a pincér. - Emberek, segítsen valaki, kivisszük az öreget a raktárba, amíg megjönnek a hűtőszállítók.

Többen ajánlkoztak, a fiú is, de végül tehetetlenül hagyta, hogy félresodorják. A vendégek figyelme hamar elterelődött róla, és a fiú nem várta meg, amíg a pincér visszajön a raktárból. Letette az asztal sarkára az ötvenest, és kimenekült az utcára.

Liszt Ferenc éjszakája a Hal téri házban

A gyertyaláng - rózsálló asszonyöl -
ellobban a sötétség összezáruló
combjai között. A levetett reverenda,
mint kidőlt tintatartó, éjszakával
szennyezi be a szobát. Némán fénylik
Isten díszkardja: a Tejút. Most kellene
meghallanom a szférák zenéjét, de a
mennybe, mint ősszel felázott talajba
a krumplici, belerohadtak az angyalok.

Csend van. Köröttem alszik Magyarország.
S horizontja, e csókra csücsörítő
száj, nagyokat cuppant álmában, és
nyálát csurgatja: Légy hálás, hogy a
miénk vagy, Franci! S én hálás vagyok.
Csak meg ne lásd, hogy a rapszodiák
aransujtása megfakult molyette
díszmagyarodon, én szegény hazám.
Bemuzsikáltalak az Európa
Grand Hotelbe, s nem vettem észre, hogy
neked a konyhán terítettek. Most már
mindegy. Aludj hát, és csak álmodd
viszontcsókját az égnek. Én
föl nem riasztlak többé. Kulcsra zárva,
mint koporsó, a zongora. A gyertya
megunt kísértését kioltva, némán
nézek a fenn rozsdásodó Tejútra,
s a térre, hol a halaskofák standjain
pikkelyek csillagképei ragyognak -
halbűzős, fejtetőre állított
Mindenség, amelyben az angyalokból
keményítőt főznek vagy krumpლისeszt, és
a kokárda a lőlap közepe.

Szekszárdi mise^{*}

1

1896. augusztus 2-án Séner János nyugalmazott pénztárnok, a szekszárdi dalárda egykori karnagya a reggeli vonattal Budapestre utazott.

Erre a fiatalabb embernek különös fáradságot nem jelentő, de az ő korában már kimerítőnek ígérkező utazásra egy levél készítette, melyet két napja vett kézhez. A levélben foglaltak azzal a reménnyel kecsegtették, hogy annyi hiábavaló kutatás után végre megszerezheti - illetve visszaszerezheti - Liszt Ferenc *Szekszárdi misé*-jének partitúráját, s ezáltal kézzelfogható közelségbe kerül évek óta dédelgetett tervének megvalósításához: a mise 1870 őszére kitűzött, de akkor különböző okokból elmaradt bemutatójának megtartásához - még hozzá ott, ahová a nagy zeneköltő maga szánta: a szekszárdi újvárosi templomban. Ennek érdekében ugyan Sénernek vissza kell lépnie a dalárdába, mellyel mintegy húsz éve minden kapcsolatot megszakított, és rávennie az új tagokat (a régiak közül már egy sem él), akik sem őt, sem a dalárda alapításában és négy évtizedes vezetésében kifejtett érdemeit nem ismerik, hogy vállalják e korántsem könnyű mű betanulását, de Séner ezt tartotta a kisebb akadálnak. Hiszen ez az esztendő nemcsak Magyarország ezeréves fennállásának ünnepe, hanem egyszersmind Liszt Ferenc halálának tizedik évfordulója is - volna-e méltóbb tisztelgés a szekszárdi dalárda részéről a legnagyobb magyar zeneszerző emléke előtt, mint az ő Szekszárdnak szentelt, az újvárosi templom felavatására írott művének megszólaltatása? Annak idején ugyan ez a dalárda - Séner máig nem múló szégyenére - alkalmatlannak bizonyult ily magasrendű zenemű előadására, de ma már bizonyosan megbirkóznék vele. Schröderné levele július 31-én érkezett - ezen a gyászos emlékeztető napon hunyt el Liszt Ferenc -, s a dátumok ily csodálatos egybeesésében Séner égi jelt látott: most sikerrel kell járnia, bár az asszony fogalmazásából nem derült ki egyértelműen, hogy valóban birtokában van-e a keresett partitúrának.

A levél, amely kerekdedségüket - feltehetőleg papírra vetőjükhöz hasonlatosan - épp elveszíteni kezdő, reszketeg betűkkel íródott, az alábbiakat tartalmazta:

Tisztelt Uram!

Istenben megboldogult férjemnek címzett levelét bátorkodtam felbontani, miért is elnézését kérem, de talán megbocsátja nékem ezen indiscretiot, ha tudomására hozom, hogy drága halottam utolsó akaratát teljesítettem általa.

Elhunyt hitvesem ugyanis, midőn szenvedései fokozódásából végorájának közeledtére következtetett, engem - mint mellette minden körülmények közepette kitartó és néki holta után is engedelmeskedni kész feleségét - bízott meg azzal, hogy függőben maradt üzleti ügyeit elrendezzem, és nevének tisztaságát életem végéig fenntartsam.

Szerény üzletünket feledhetetlen emlékeztető párom még betegsége kezdetén felszámolta, de a hátramaradott és a közönség érdektelensége miatt eladhatatlannak bizonyult áruk tömkelegében, melyeket lakásom egyik száraz és rágcsálóktól védett helyiségében tárolok, tudomásom szerint Liszt úrnak némely compositioi is megtaláltnak, köztük az

^{*} A novellában szereplő Palóczy Lipót szövegének nagyobb részét a valóban élt Palóczy Lipót Ezredéves Kiállítású Kalauzából, valamint korabeli újságcikkekből, ünnepi beszédekből állítottam össze. (B.I.)

Ön által keresett Messe Szexardique, de erről, sajnos, szemeim megromlása miatt magam nem győződhetem meg. Ám ha Ön nem sajnálja a fáradságot, hogy Budapestre felutazván, engem lakásomon fölkeressen, állok rendelkezésére, és Ön az áruban szabadon válogatva kikeresheti fent nevezett zeneművet.

Alázatos szolgálja

özvegy Schröder Gusztávné

Halvány reménysugár, de Séner János számára talán az utolsó, és ráadásul ama nevezetes napon csillant meg - így hát Séner elszánta magát, és bement a városba telegrafálni.

A sors játéka folytán az ő élete és a nagy Liszté egyébként is bámulatos egyezéseket mutatott. Mindketten 1811 októberében születtek, csak Séner két nappal később: 25-én - talán ez volna az oka, hogy az ő pályája annyira másként alakult? -, s mindkettejük apja gazdatiszt volt; igaz, Schéner Ferenc - Liszt Ádámmal ellentétben - sohasem ambicionálta fiának zenei kiképezését, holott a kis Hans is igen korán jelét adta e téren kiemelkedő képességeinek - nyolcéves korában napok alatt tanult meg hegedülni egy kiöregedett és - kegyelemből befogadtatván - a pajtájukban haldokló cigányprimástól -, de neki végül is be kellett érnie a számára kiszabott sorssal: jegyzőséggel a Vármegyén s a műkedvelés akkortájt leginkább hazafiasnak számító formájával: a dalárdai tevékenységgel.

Sokáig nem is vágyott többre. Életét betöltötték a politikai harcok és az esti közös éneklések, s ami a legfőbb: a magyarrá válás folyamata, amely előbb nevének írásmódját, majd beszédét változtatta meg, s végül a politikai nézeteit, melyek negyvennyolcban aztán a pákozdi csatára vezették, ahol egyszerre kezdődött meg és fejeződött be számára a szabadságháború.

Liszt Ferenc először 1846 őszén látogatott Szekszárdra, Augusz Antal vendégeként. Séner ez alkalommal nem hallhatta a hírhedt zongoravirtuózt, mert édesanyja betegsége és halála elszólította a városból, s október 18-án - Liszt első szekszárdi hangversenyének napján - déli 12 órakor talán ugyanabban a pillanatban koppant meg az első rög a tüdővészben elhunyt Petrits Mária koporsóján a tolnai sváb temetőben, amikor Liszt Ferenc csontos, vékony ujjai a billentyűkre csaptak. Séner János büntudattal elegy türelmetlenséggel gondolt arra, hogy ha most lóra szállhatna, még elérné a koncert második részét - ám a sírásók kínos lassúsággal dolgoztak, s amikor a borraival a zsebükben végre elindultak a kocsmába, Séner apja továbbra sem mozdult a sír mellől, és Séner Jánosnak ott kellett maradnia vele a szemerkélő esőben, miközben a Vármegyeháza dísztermében a Puritánok-fantázia futamai viharzottak. Hosszú idő elteltével mozdult meg Schéner Ferenc, és fia támogató karját elhárítva, lehajolt a sírhoz, fölvetett egy apró rögöt, és mintha ostya volna, a nyelvére tette. A fiú megremegett és sírva fakadt, és zokogás közben egyre erősebben érezte, hogy könnyei - bármennyire szerette is édesanyját - nem a halottnak szólnak, hanem a vele együtt sírba szállt ambícióknak, mert a temetés és a Liszt-koncert egybeesése ezt példázta a számára.

1865-ben, Liszt második látogatásakor már Séner János vezényelte a dalárdát, midőn a mester köszöntésére az Augusz-kúria elé vonultak. A *Himnusz*-t, a *Húzd rá, cigány* és a *Szent érzet* című kórusműveket adták elő, utána az abbé az ablakhoz tolatta a zongorát, és Reményivel egyik rapszódiaját, vejével, Bülow-val a Rákóczi-induló négykezes változatát játszotta viszonzásul. Sénert, aki először hallotta Lisztet, lenyűgözte a nagy művész virtuozitása, ugyanakkor csalódást is érzett - ő valami mást, valami mélyebbet várt tőle ezen a fenséges estén, melyet a fáklyák hullámozása a mennyezekbe készült ragadni, nem ezt a felszínes csillogást -, ámbar, igaz, mi mást is nyújthatott volna Liszt az ő műveletlen s csak a nevéért és magyar voltáért lelkesülő szekszárdi közönségének?

Az ezen estét követő napok egyikén vitte el Sénerhez Lisztet August báró, és ekkor nyílt alkalma arra, hogy Reményi, Plotényi és Kristofek társaságában Beethoven F-dúr vonós-négyesét játssza a nagy mester előtt. A gordonkára és a kották tömegére Reményi figyelt fel, s megállapítván, hogy éppen elegenden vannak egy kvartett megszólaltatásához, ő javasolta a házi muzsikát, amire az abbé szórakozottan bólintott. Sénernek minden erejét össze kellett szednie, hogy a megtiszteltetés és a nagy lehetőség keltette szédülést legyőzze. De a rögtönzött hangversenyen végül is - ezt tudta, érezte! - sikerült méltó partnernek lennie a nagy Reményi, Plotényi s az akkor ígéretes tehetségként induló, de később a vidéki élet mocsarába süllyedt Kristofek mellett. Az abbé türelmesen végighallgatta a Beethoven-művet, aztán udvariasan megköszönte a kapott műélvezetet, Sénernek külön is a szíves vendéglátást, és már búcsúzott is, anélkül hogy beszélgetést kezdeményezett volna. Séner ott maradt kiégett és üres szívvel, felzaklatva és kielégítetlenül, s csalódásánál csak a szégyenérzete volt nagyobb - hiszen magában ő már készítgette a beszédfordulatot, amellyel majd rátér saját szerzeményeire, és haragudott Augustra, mert nem segített ebben neki, és bizonyára a látogatás előtt sem hozta szóba hírneves vendége előtt a kis vidéki hivatalnok ambícióit - aztán meg már azért szégyellte magát, mert egyáltalán reménykedett a nagy Liszt figyelmének feléje fordulásában. Honnan is sejthette volna ő, milyen nagy dolog az itt, Szekszárdon, hogy valaki lapról játssza Beethovent - ő, aki a világ legnagyobb előadóművészeinek hallatán is csak udvariasságból mondhat dicséretet, lévén mindazok hozzá képest porszemek.

Az 1870. évi templomszentelés előkészítésében Séner ismét teljes lelkesedéssel vett részt. De ezúttal még súlyosabb kudarc érte - a dalárda, melynek tagjai többsége kottát olvasni sem tudott, az ő minden kétségbeesett próbálkozása ellenére sem volt képes arra a szintre emelkedni, amely a Liszt-mise előadását - akármily középszerű hangzásban - lehetővé tette volna. Sénertől visszavették a partitúrát, és a megbízást átadták a budaiaknak, s ha a francia és olasz események - III. Napóleon és a pápai állam bukása - miatt maga az avatás is el nem marad, Séner talán nem is élte volna túl a szégyent. Így sem mert sem Liszt, sem August báró szeme elé kerülni, s a dalárdát is csak az abbé távozása után hívta össze újra. Ekkor tartott beszédében tanulásra szólította fel a tagokat, nem is annyira az őket ért megaláztatásra, mint inkább a haladásra, a körülmények megváltozására s az ebből eredő új követelményekre hivatkozva. A reformkorban vagy az önkényuralom idején - fejtegette - a dalárdák valóban megelégedhettek a kiműveletlen, de minden ízében magyar muzsika s ezáltal a nemzeti érzés ápolásával, de 1867 óta - mikor is a magyar nemzetnek legalapvetőbb jogai visszanyerésével lehetősége nyílt a haladottabb nemzetek sorába emelkednie, mind ipara, mezőgazdasága, mind pedig kultúrája tekintetében - ez már nem elegendő. A dalárdisták többsége már ekkor felzúdult, hát még amikor arról kezdett beszélni, hogy ideje lenne a külhoni klasszikusok - Bach, Beethoven, Mendelssohn stb. - műveit, legalábbis a könnyebbek közül némelyeket elsajátítani. - Német voltál, és az is maradtál! - ugrott fel Halász, s a többiek zajosan helyeseltek. Arra már nem is volt módja, hogy a magyarságát büszkén vállaló Lisztre, illetve az őket a Liszt-mise által ért kudarcra hivatkozhasse. A huszonötből öten álltak melléje, s ez vezetett a későbbi szakadáshoz. Ez az öt férfiú, név szerint Schöner István, Gerenday Lajos, Jeszenszky Ákos, Szandtner Antal és Rüll Lajos vállalkozott 1874-ben Séner férfikari rekviemjének előadására, amelyet Séner maga - ha nem is teljes őszinteséggel - csak mint a Liszt műre való előkészületet igyekezett feltüntetni. A rekviemnek a belvárosi templomban végbement bemutatója sikerrel járt, egy véletlenül Szekszárdon tartózkodó, zeneértő zurnaliszta révén még a fővárosi lapok is tudomást szereztek róla, de - amit Séner remélt - a dalárdát nem sikerült többé a vezetése alá vonnia, a tőle elszakadt dalárdisták az igazi magyar stílus ápolása címen egyre inkább cigányzenés, mulatozó társasággá alakultak, s köztük a rohamosan öregedő s mindig is kicsit puritán Séner már akkor sem érezhette volna jól magát, ha visszafogadták volna.

De az igazi csapás mégsem az ő részükről érte. Néhány hónappal rekviemjének előadása után hozzájutott Liszt Ferenc férfikari rekviemjének partitúrájához, melyet - bár Liszt műve keletkezett korábban (1868-ban) - addig hírből sem ismert. A Liszt-műben egymás után fedezett fel az övével rokon motívumokat, de a hasonlóságok ellenére is összemérhetetlenül különb megformálásban. Szinte ugyanaz a négy-öt hangból álló hangsor - s a végeredmény mégis mennyire más! Bizony, be kell látnia, az ő munkája fércmű, ha a nagy Liszt fenséges alkotása mellé állítják. Ez így van, s még az sem vigasztalhatta, hogy az abbé egy egészen bizonyosan tőle, pontosabban az ő *Szent érzet* című kórusművéből származó dallamtöredéket is felhasznált rekviemjében, mely valószínűleg ama emlékezetes, 1865. évi estén ragadt meg a fülében.

Séner hetekig gyötrődött a gyűlölet és irigység fenevadjaival viaskodva, melyek szétmarcangolták a szívét, és mocskos karmaikkal felszántották az agyát, mígnem sorsfordító elhatározásáig eljutott: kéri amúgy is esedékes nyugállományba helyezését, és szőlőjébe visszavonulva hátralévő éveit a zeneköltő-óriás Liszt Ferenc művészetének tanulmányozásával fogja eltölteni. Ez a gondolat csak csírájában volt penitenciafélének tekinthető. Az önmagával és a világgal megbékélt Séner, hogy istenhitét el ne veszítse, kudarcos, de a fenséges Liszttel párhuzamos pályán induló életében inkább volt kész a Kiválasztott szolgálatára való elrendelést látni, mintsem hogy az Úr gúnykacaját kelljen kihallania belőle, ki őt - bár silány sorsra szánta - a nagyság benne is meglévő, de másban megvalósuló jeleivel kicsúfolta volna, alantas komédiát játszátván véle - mintegy kacagtató közjátékként egy hatalmas dráma szüneteiben.

Több mint húsz esztendeje élt már kis szőlőjének lakhatóvá alakított préházában, egyre magányosabban és egyre szegényebben, mert a csekély nyugdíj melletti egyetlen jövedelmi forrása, a szőlő nagy károkat szenvedett a kilencvenes évek elején Szekszárdot is elérő filoxérától, melynek munkáját az ugyanezen években pusztító jégverések már csak betetézni tudták. Utóbb már napszámosokat sem fogadhatott, élt hát, ahogy tudott, bezárkózva a kották, Liszt Ferencről szóló könyvek és megmaradt hangszerei közé, folyton készülve valamire - hogy mire, maga sem tudta; nagyralátó álmai kivitelezhető tervek híján egymásba torlódtak, színes kavargásuk alaktalan szürke masszává folyt össze - mindaddig, amíg a *Szekszárdi mise* bemutatásának gondolata fel nem bukkant és meg nem gyökeredzett benne.

A vonat a menetrend szerint 7 óra 49 perckor indult, de Séner hat óra után nem sokkal már kint volt az állomáson. A fülledt éjszaka elviselhetetlenül forró napot ígért, ezért, beülve egy harmadosztályú vagonba, az ablak mellett foglalt helyet, és miután álmatlanul töltötte az éjszakát - legalább százszor újraolvasva Schröderné levelét -, nyomban elszenderedett. Azt sem vette észre, hogy a vonat lassan megtelik, csak a mozdony erős rándításától riadt fel, amikor a horvát ágyúk eldőrdültek, és belőle önkéntelenül felszakadt a kiáltás: „Testvérek, ne lőjetek! Nekem is horvát volt az anyám...” Zavartan pislogott, míg az ellenséges szuronyok csillogása megállapodott a vasutas indítótárcsáján - onnan tűzött szemébe a nap -, és elővette a zsebkendőjét, hogy megtörölje veritékes arcát.

2

A vonat késés nélkül, pontosan 13 óra 45 perckor futott be a Déli pályaudvarra. Séner bérkocsit fogadott, és Schröderné lakására hajtattott. Az özvegy egy tíz-tizenöt éve épült, négyemeletes, gipszfigurákkal ékesített homlokzatú bérházban lakott, amelyről az előkelőség látszatával együtt már kezdett leválni a megsötétedett, repedező vakolat. Schröderné csak többszöri csengetésre került elő, és sebtében megtörölt, mosogatólétől kivörösödött kezét kézcsokra nyújtva, rikoltozva mentegetőzött, amit Séner zavartan viszonzott, s bár az asszony-

nak nemcsak a hangja, hanem az ő szájmozgását követő tekintete is nagyothallásra utalt, Séner mégsem tudta rászánni magát, hogy ordítozzék a kihalt függőfolyosón. Schröderné bevezette a lakásba, leültette a szalonban, melynek falán világos foltok jelezték a szükségből eladott képek hiányát, aztán szabadkozva magára hagyta, és kis idő múltán egy tálca aprósüteménnyel tért vissza, s közben kopott háziköntösét is erős naftalinszagot árasztó gyászruhára cserélte. Séner aznap még nem evett egy falatot sem, mégis restellt a süteményhez nyúlni, látván, hogy a tálca a gondos elrendezés ellenére is félig üres, és igyekezett rögtön a tárgyra térni, hogy mielőbb szabaduljon a kínos helyzetből. Ugyanakkor az is megfordult a fejében, hogy Schröderné bizonyára megpróbál minél nagyobb hasznot húzni a látogatásából, és érezte, hogy nem lesz ereje alkudozni az özvegygel.

- Ó, igen - mondta Schröderné, és felállt. - Parancsoljon! Ön, szekszárdi lévén, bizonyára többet tud a pécsi lőporrobbanásról, mint amit a fővárosi lapok megírtak. Igaz, hogy kétszáz halott...? - Az asszony, míg ezeket mondta, bátortalanul visszaereszkedett a karosszékre, de hogy Séner állva maradt, ismét felemelkedett, és a szomszéd szoba felé mutatott.

- Arra tessék!

- Bocsásson meg, három napja nem volt újság a kezemben - mondta Séner, és az özvegy megörült, hogy sikerült szóra bírnia.

- Akkor talán arról sem értesült, hogy ezzel egy időben itt, Budapesten is szerencsétlenség történt. Ugyanis kigyulladt a központi vásárcsarnok...

- Nem - szakította félbe Séner, alig palástolva türelmetlenségét. „Csak már a kezemben lenne!” - gondolta, és szándékosan nem figyelt az özvegy társalgást kezdeményező erőlködésére.

Átmentek egy teljesen üres és hónapok óta takarítatlan szobán, majd egy kamrafélébe jutottak, melyben halomra hányva heverték a kották, oly rendetlenségben, mintha éppen most zuhantak volna le polcaikról. De polc nem volt a szobában, csak az elpiszkolódott, dohos papírtömeg, amelyre egyetlen magasan lévő, keskeny szellőzőablak vetett világot. Séner megvárta, míg magára marad, akkor ingujjra vetkőzött - kibírhatatlan hőség volt a kamrában -, és munkához látott. Izgalmában elszorult a torka, és reszkető kezekkel mélyen beletúrt a kottahalomba, mintha azt remélte volna, hogy rögtön a hön áhított partitúrát emeli ki belőle. De ettől a pillanattól kezdve a szerencse hátat fordított neki. Rózsavölgyi, Egressy, Simonffy és más, egykor divatos nótaszerzők füzetek kerültek elő a papírosrétegekből, s hogy ezeket félrehajtotta, Ries Esz-dúr zongoraversenye és Czerny etűdjei. Séner kivörösödött, egész testét előntötte a verejték, és már a rosszullét kerülgette, amikor felocsúdott, és felhagyván a kapkodással, fölegyenésedett, hogy kifújja magát, és átgondolja a további kutatást. Elhatározta, hogy rendszeresen fogja átvizsgálni ezt a zenei szemétdombot, melynek mélyén - a csillogó üvegcserepek és színüket vesztett, tarka rongyok között - mégiscsak ott kell lapulnia néhány igazgyöngynek is. Liszt-műre ezután sem akadt, de talált egy Schubert-dalokat tartalmazó kiadványt, Paganini Caprice-ait (köztük a híres La Campanellát), Wagnertől a Tannhuser-nyitány zongorakivonatát, Chopin-keringőket - csupa olyan kompozíciót, ami az ő kottatárában is megvolt, csak Liszt és éppen Liszt Ferenc alkotásainak nem akadt nyomára közöttük. Már-már feladta a reményt, amikor rátalált a Rákóczi-induló Liszttől származó négykezes átíratára (amit az abbé a vejével 1865-ben eljátszott az öt ünneplő szekszárdiaknak), s ezzel be is kellett fejeznie a keresést - elfogytak a kották. „Becsapott - gondolta Séner, és majdnem elsírta magát tehetetlen dühében. - Az aljas pénzsóvár vénasszony! Képes volt Szekszárdról idecsalni, hogy rám sózza a kacatjait!” - Belerúgott a papírhalomba, és az ajtókat csapkodva maga után, kicsörtetett a szalonba.

Schröderné közben az utolsó morzsáig elpusztította a süteményt, és feleszmélván éppen ki akarta vinni az üres tálcát, amikor Séner berontott hozzá. Schröderné, látogatója rákvörösre gyulladt arcát meglátva, riadtan emelkedett fel a székéről.

- Nos, megtalálta? - tette fel ijedt s ezúttal egészen halk hangon a számára is nyilvánvalóan felesleges kérdést, miközben lába megbicsaklott, és az asztal szélébe kellett kapaszkodnia, hogy el ne essen.

Séner ránézett, és hirtelen olyan kimerültség fogta el, hogy csak nagy erőfeszítéssel tudott válaszolni.

- Nem, asszonyom, sajnos, nem.

- Bocsásson meg! - suttogta az özvegy. - Kérem, higgye el, én igazán...

- De azért találtam egyet-mást, aminek hasznát vehetem - vágott közbe Séner, és visszament a kamrába. Felvett a földről néhány kottát, meg sem nézve, miféleképpen, és kivitte a szalonba. - Ezeket elvinném. Mit kér értük?

- Semmit - felelt az özvegy sietve. - Fogadja el őket kárpótlásul, és bocsásson meg, amiért...

- Nem - mondta Séner határozottan. Kivette a zsebéből a tárcáját, és az asztalra üritette. Mindössze annyi pénzt hagyott benne, amennyit az ebédre és a visszaútra elégnek vélt. Schröderné tágra nyílt szemmel bámulta a pénzt, de nem nyúlt hozzá, csak a fejét ingatta, képtelen lévén megszólalni és elmozdulni a helyéről. Séner mélyen meghajolt az özvegy előtt, és a kottákkal a hóna alatt elindult kifelé. A függőfolyosón megállt, előhalászta a zsebkendőjét, hogy megtörölje az arcát, de ekkor meghallotta bentől az özvegy hangos zokogását, és a zsebkendőt elejtve, sietve megindult lefelé. Mire leért, egész testében remegett a felindultságtól, amely mindinkább elhatalmasodott rajta; sírás fojtogatta, és meg kellett állnia, hogy összeszedje magát. Szűnni kezdett a szíve, összegörnyedt a fájdalomtól, és néhány pillanatig arra gondolt, bárcsak meghalna itt, ebben a macskahúgszagú kapualjban, hogy ne kelljen kudarcokkal teli élete emlékei közé visszatérnie a filoxerától haldokló szőlőbe, a megroggyant fedelű prэшáz penészes szobáiba. Végre nagy nehezen erőt vett magán, és kilépett a vakító délutáni fényben úszó utcára.

3

A vihar délután öt órakor kezdődött, és Séner Jánost a Millenniumi Kiállítás közelében érte, alig néhány lépésre a Godard-féle ballon captif gépházától.

A ballon captif kipróbálására Sénert újdonsült ismerőse, Palóczy Lipót zszurnaliszta beszélte rá, akinek asztalához a Fehér Galambban a véletlen szeszélye vezette, s aki az ebédet leöblítő két-három nagyfröccs utáni szívélyes hangulatban beszélgetést kezdeményezett vele, s megtudván, hogy Séner ezernyolcszáz-negyvennyolc óta nem járt a fővárosban (s akkor is a súlyos sebesülésétől hagymázás állapotban), fellelkesült, és nyomban felajánlotta neki, hogy a hajóindulásig hátralevő hat órában megmutatja a fél évszázad alatt óriásit fejlődött város főbb nevezetességeit s köztük is első helyen az Ezredévi Kiállítást, melynek ő igen alapos ismerője. Igaz, magának a kiállításnak a megtekintése is napokat, mit napokat, heteket venne igénybe, ha igazi alaposágra törekednének, de egy általános benyomás megszerzéséhez órák is elegendők lesznek, különösen ha mindenekelőtt egy átfogó pillantást vetünk az egészre. S erre - magyarázta Palóczy már az utcán - kiváló lehetőséget nyújt a párizsi Godard mérnök különleges ballon captifja, melyet kötélén bocsátanak fel biztonságos magasságba, ahonnan csekély díjazás ellenében a kiállítás és egész Budapest gyönyörűséges panorámája megcsodálható s mellesleg minden különösebb veszélyeztetés nélkül.

Sénert vonzotta a repülés rendkívülinek ígérkező élménye, és hagyta magát vezetetni Palóczy Lipóttól, annak ellenére, hogy a zsurnaliszta éles hangja, heves gesztikulálása és túlon túl világos színekből összetevődő ruházata sértette az ő méltóságteljesen lassú mozdulatokhoz és meleg barna árnyalatokhoz szokott reformkori ízlését, s emiatt valami sátánit sejtett elővillanni a zsurnaliszta nyápic alakjából, és hasztalan próbálta magában legyűrni a vidéki ember eredendő bizalmatlanságát és gyanakvását.

- A kiállításnak a törvényhozás által meghatározott célja bizonyára ismeretes ön előtt - mondta Palóczy, miközben beszálltak a ballon captif kosarába -: magyar hazánk szellemi és közgazdasági viszonyainak és haladásának föltüntetése Magyarország fennállásának ezeréves ünnepe alkalmából, különös tekintettel a haza történeti fejlődésére. A nemzet a nagy népek történetében is ritka lélekemelő alkalomból vissza akart tekinteni a múltjára, és látni akarta jelenének hű képét, hogy gyönyörködjek benne, és erőt merítsen a jövőre. Felhalmozni országa szívében a dicsőséges múlt fennmaradt tanújeleit, honfenntartó fegyvereit és harci lobogóit, melyekkel évszázadokon át védte a nyugati kultúrát Kelet hatalma, a biztos megsemmisülés ellen; és felhalmozni a jelen békés munkájának eredményét, hogy meggyőzzön mindenkit arról, hogy megértette az idők szavát, és kész is, képes is hivatását a kultúrnemzetek körében betölteni. Ennek megfelelően oszlik a kiállítás két fő csoportra: a történeti és jelenkori kiállításra.

A fojtogató hőségtől terhes délutáni órában a kiállítás meggyérült számú látogatói a felüdülést ígérő vendéglátó helyekre húzódtak, s így az egyébként 12-14 személy befogadására képes ballon captifnak rajtuk kívül nem volt utasa, holott kicsit följebb érve enyhült a forróság, és a szabadabb légmozgás kellemes hűvösséggel lengte körül a két vállalkozó szellemű férfiút.

Palóczy kihajolt a kosárból, és széles mozdulattal körbemutatott.

- Nos hát, Séner úr, fönt vagyunk a levegőben. Nagyszerű látvány tárul a szemünk elé. Előttünk a csodaszép világvárossá fejlődő Budapest. Éppen alattunk egy sereg gyönyörű villa, a pompás, sugáregyenes Andrássy út szép palotáival. Jól látható innen az Ezredévi Kiállítás impozáns főbejárata s előtte egyik oldalról a nagyszerű, új Múcsarnok, másik oldalról a Feszty-körkép épülete. Jeles festőművésznknnek a magyarok bejövetelét és a szláv hadakon aratott diadalát bemutató, lenyűgöző hatású alkotására külön is felhívom a figyelmét, s ha marad a kiállítás megtekintése után egy csekély időnk, azt mindenképpen érdemes lesz e művészileg tán fogyatékos, de a magyar faj magasrendűségét mégis meggyőző erővel hirdető látványosságra áldoznunk.

Nemde, ön sem tud betelni a bűvös látvánnyal, amely most még szélesebbre tágul, ahogyan emelkedünk fölfelé. Budapest most már olyannak tűnik föl, mint egy pompás vízfestmény. Gyönyörűen emelkedik ki belőle a budai Vár a királyi palotával; az új Országház és a Bazilika - e két nagy épület, a budai hegyek és a Duna remek panorámává csoportosulnak alattunk.

Séner Jánosnak végre sikerült legyőznie szédülését, és a Vár nevét meghallva, óvatosan előrehajolt. Magának is alig bevallottan abban reménykedett, hogy innen megpillantja azt a várbeli utcák egyikében meghúzódó kis házikót, amelyben a negyvennyolcas év utolsó hónapjait töltötte, egészen szilveszterig, melynek napján apja váratlanul beállított Szekszádról egy parasztszekérrel, és még idejében hazamentette őt a móri csatavesztés hírértől felbolydult, lázasan szedelőzködő fővárosból. Terézt azóta nem látta. Hazafelé a rázkódástól és az izgalmaktól kiújult a sebláza, és egészen a következő év októberéig a betegágyat nyomta, többnyire önkívületben, melyben a hozzá nagy ritkán eljutó, hol baljóslatú, hol - ritkábban - örömteli hírek fantasztikusan kavargó, színes látomásokká alakultak, s e lázképekben - bármily tárgy volt is indítékuk - minduntalan felbukkant egy fénylő verejtékben úszó, gyűlölettől eltorzult szerezsánarc, mely örökre megrögződött az emlékezetében, holott Teréz

gyöngéd vonásai már az első hetekben szétfolytak, és később is csak más ismerős asszonyarcokkal megerősítve tudta maga elé idézni... Felgyógyulása után, amint keze elbírta a tollat, írt neki, de válasz sohasem érkezett, bár még hónapokig próbálkozott újabb és újabb könyörgő és bocsánatért esedező levelekkel. Arra már nem tudta rászánni magát, hogy szorongását legyőzve, felutazzék Budára, és maga kísérelje meg felkutatni az özvegyet, vagy, ki tudja, azóta talán már újra asszonyt, de az is lehet, hogy halottat, akinek pusztulásáért ez esetben egyedül csak ő volna kárhóztatható. Az ugyanis sem neki, sem a dolgok állásával egészen tisztában nem jött apjának nem jutott eszébe, hogy Terézt is magukkal vigyék a veszedelmeknek kitett fővárosból a biztonságosabb vidékre. Igaz, Teréz maga célzást sem tett erre. Sénernek az úton egyszer csak eszébe villant a súlyos mulasztás, de akkor már nem volt mód visszafordulni... Felrezzent, s egy pillanatig azt hitte, hogy az asszony szellemkezei ragadták meg, de nem - Palóczy nyirkos tenyere nehezedett a vállára, a zsurnaliszta igyekezett őt a kosár másik oldalára vonni, hogy a kiállítás nevezetességeire hívhassa fel a figyelmét.

- Nézze, Séner úr, milyen szépen csillog alattunk a Városligeti-tó, melynek hajdain büszke hadigályák rengenek, s mily komor fenséggel sötétlenek amott, a Széchenyi-szigeten, a történelmi főcsoport épületei. Induljunk most el tekintetünkkel a főbejárat mögötti széles hídon, majd - mintha csak ott lenn lépkednénk - forduljunk jobbra, a Széchenyi-sziget felé. Egy ódonszerű fekete korláttal s néhány paddal is ellátott hídon jutunk a szigetre. A főbejáratul szolgáló régies kapu két torony közé van ékelve. Az alacsonyabb torony balról Segesvárról van véve, a magasabb önálló alkotás, hazai műemlékekről vett motívumokból, erkélye a vajdahunyadi várról van kölcsönözve. A kapu hadi ormózata Diakovárról van véve, és a vár örének szolgál tartózkodó helyéül, ki korhű öltözetben, alabárdot tartva kezében, mintegy maga is már élő történelmi bevezetésül szolgál. A kis torony mellett jobbra levő nagy palotarész a XIV. századi csúcsíves stíl szellemében alkotott emeletes épület, melyet szögletes kis loggia köt össze a vajdahunyadi úgynevezett „Ne bojsza” toronnyal, s ez utóbbihoz a Hunyadi János kormányzó által épített vajdahunyadi palota másolata simul, míg ezen épületcsoportot a palotához illesztett szentély fejezi be, mely a szepes-csütörtökhelyi kápolna emeleti részének hű utánzata...

„Rosszul van, Séner úr? - kérdezte Teréz, fölőle hajolva. - Már egy órája hallom a nyögdécselését.” „Fázom, nagyon fázom” - dadogta Séner, és be kellett csuknia a szemét, annyira felzaklatta az asszony ingének a szoba sötétjéből elősütő fehérsége. „Pedig két dunyhát tettem magára... - suttozta Teréz. - Szegénykém, milyen nehezen gyógyul a sebe...” Hátrébb lépett az ágytól, talán hogy takaróért menjen, de Séner még hangosabban kezdett nyögdécselni, hogy maradásra bírja. Az asszony tétozva egy keveset, aztán váratlan elhatározással bebújt melléje az ágyba, hogy a testével melengesse meg. Séner szíve majdnem szétvetette a mellkasát, de nem merte viszonozni az ölelést, nehogy gyanút keltsen az asszonyban, bár érezte, hogy nem sokáig tudja a magatehetetlen sebesült szerepét játszani, s az egyre elviselhetetlenebb feszültségtől most már valóban kirázta a hideg, és fogai olyan szaporán és erősen verődtek össze, hogy az állkapcsa belesajdult. És a túl sokáig visszafojtott vágyakozás okozhatta, hogy közeledése a szándékoltnál sokkal durvábbra sikerült, s ahogy Teréz - talán csak a meglepetés önkéntelen mozdulatával - el akarta rántani magát, ő még kíméletlenebbül kezdte szorítani az asszony puha derekát, és máris a combjait próbálta szétfeszíteni, hogy közéjük hatolva visszavonhatatlanná tegye az együttlétet. „Ne, kérem, ne... - nyögte Teréz sírós hangon. - Fél éve temettem az uramat...” A mag az asszony ágyékszörzetére fröccsent, és Séner sírva fakadt a kudarc miatt. „Nem baj, János, nem baj... - vigasztalta Teréz. - Majd máskor... nincs semmi baj...”

- Rosszul van, Séner úr? - kérdezte Palóczy.

Séner fölkapta a fejét, és megpillantotta a zsurnaliszta részvétteljes, ám ugyanakkor gyanakvó és enyhén sértődött ábrázatát.

- Bocsásson meg, kérem! Elbóbiskoltam...

- Mire mondta, hogy nem baj?

- Semmire. Folytassa, kérem! Nagyon érdekes, amit a kiállításról mesél.

- Kérem! - biccentett Palóczy. - A vajdahunyadi palota részletezésénél tartottunk. Most menjünk tovább! Innen keletre, azaz, ahogy mutatom, arra van a történeti kiállítás legterjedelmesebb és legpompásabb része, a reneszánsz épületcsoport. Ez az épületcsoport a Fisher von Erlach híres német építész stíljében épült, melynek Mária Terézia korbeli maradványai nálunk is előfordulnak. A tervező műépítész azonban ezt a stílt is szabadon dolgozta át, és gazdag díszítményekkel ruházta föl. Ez az épület főlépcsőzete arányaiban és kiképzésében impozáns, és Alpár Ignácnak, hazai építőművészeink ezen egyik legjelesebb és legzseniálisabb erejének, ki Berlinben nyerte kiképeztetését, határozottan dicsőségére válik.

A történelmi főcsoporthoz tartozik még a történelmi főcsoport udvarán, a reneszánsz épülettel szemben létesített vadászkastély, mely a vadászat történelmét tárja elénk érdekes gyűjteményekben. Ugyanez épületben a régi pásztorélet kezdetét s maradványait csoportosítja egy ügyes kéz, a tóban pedig kunyhószerű, csinos, kerek, ósdi épületkében a halászat történetére vonatkozó relikviáinkat láthatjuk együtt. Nem fáradt még, Séner úr?

- Ó, nem, nem - mondta kedvetlen sietséggel Séner, és elfordulván becsukta a szemét: Teréz rántotta föl az ajtót másnap reggel, épp abban a pillanatban, amikor ő félálmában utánanyúlt, és felijedt, mert nem találta maga mellett. „János! - sikoltotta az asszony. - Az utcán azt beszélnek, hogy holnap bevonulnak az osztrákok... Mi lesz magával, ha itt találják?” - Folytassa csak, hallgatom.

- Mindezen monumentális épületek berendezése és belső díszítése történeti és művészeti tekintetben egyaránt becses. Nem kevesebb, mint harminckilenc helyiség van az épületekben, s mindenik gyönyörűen van dekorálva történelmünk kiváló alakjaival, címerekkel, allegorikus képekkel s a magyar dekoratív festészet történeti nevezetességű mintáival. A reneszánsz épület földszintjén, hol a hadtörténelmi kiállítást látni, három óriási terem van. A középső a török hódoltság s a másik kettő a XVI. és XVII. századból való képekkel. A mellékhelyiségek közt, ahová az egyházi tárgyak jöttek, meglepő a Bakócz-kápolna vörös márványfalaival, mely hű utánpótlása az esztergomi bazilika hasonló nevű híres kápolnájának.

Az emeleten, hová monumentális hatású, impozáns lépcső vezet, melynek csak egy hiánya van: az, hogy csupasz, semmi falfestmény által nem élénkített oldalfalaival, melyeken csak egyes történetileg fontos zászlók láthatók, kissé rideg, az egyik terem a pozsonyi városháza dísztermét tünteti fel, egy másik a budapesti egyetemi templom s a harmadik a pozsonyi Lamberg-palota művészi motívumai felhasználásával készült. A termek mennyezetét freskók díszítik.

Ami végre a hídtól balra levő román csoportot illeti, mely bár a legkisebb a három közül, de becsesség tekintetében vetélkedik a többivel, itt főleg a világhírű jáki templom remekül sikerült utánpótlása, továbbá a vele kapcsolatos izlésű kolostorfolyosó ragadtatja el a nézőket. A templomban értékes üvegfestésű ablakok. Az egyház homlokzata mellől - mint azt majd ön is tapasztalni fogja, Séner úr - esik a legigézőbb kilátás az átellenes reneszánsz palota fölöttébb sikerült, páros oszlopokkal, számtalan barokk stílus szobrászati művel ékesített homlokzatára, mely - nem habozom kimondani - az egész Ezredévi Kiállítás legremekebb építészeti alkotása, amelynél sikerültebbet semmiféle eddigi kiállítás nem mutathatott föl eddigelé.

Mily sajnálatos, hogy mindez a szépség - ideértve a kiállítás többi részét is - pusztulásra van ítélve, mert nem időtálló anyagból készült, s így bár édes hazánknak az ezred éves határokon belüli fennmaradásában a következő századokra bizakodással lehetünk, az első ezredév történetét reprezentáló épületcsoport még legföljebb húsz-huszonöt esztendeig szolgálhat tanulságul Budapest látogatóinak...

Séner elnézte a marcipán tornyocskákat, melyek a fölfelé áramló meleg levegőtől remegni látszottak, akárcsak tükörképük a csónakok fodrozta tavon, s e bizonytalan vibrálásban látszat és valóság egybeforrt, s egyként fenyegette a megcsalt tekintetet azzal, hogy délibábként foszlik szét tüstént előtte. „Apám, vissza kell fordulnunk!” - könyökölt fel a vastag takarók alól, az átvérzett pólyákba bugyolált alkonyati ég alatt. „Nem lehet, fiam, most már nem lehet.” „Soha többé?” „Azt én nem tudhatom.” Becsukta a szemét, de a szerezsán rögtön Teréz fölött kezdett lihegni, s jobb kezével már emelte a tört, amit a kielégülés pillanatában az asszony szívébe fog döfni. Ujjaival támasztotta fel a szemhéját, és úgy érezte, szemén át agyába árad a leereszkedő éjszaka fagyos sötétje. „Ő persze most is hangversenyezik valahol.” - E gondolat váratlansága annyira megdöbbsentette, hogy rémképei szétfoszlottak tőle, és nyomban mélységesen mély álomba zuhant, melyből csak akkor ébredt fel ismét, amikor apja hátrafordult, és akaratlan harsánysággal felkiáltott: „Nézd, azok már a szekszárdi dombok!”

- És most térjünk át a jelenkori főcsoportra, melynek legfontosabb kiállítása - a közös hadsereg csarnoka - éppen a legközelebb esik hozzánk. Külön osztály van ebben a pavilonban a gyalogság, a lovasság, a tüzérség, utászcsapatok, szekeresek, tábori vasút, posta, távíró, az ételmezés, az egészségügyi szolgálat s a többi számára. Mindegyik osztály bemutatja a katonáit teljes felszerelésben, nehéz szolgálatokban, pihenőkor, feltűnteti gyakorlatait és mindenemű harci képességét. Láthatjuk a katonákat tűzvonalban, kémszolgálaton, táborban; ütközetet vívnak, a sebesülteket ápolják, elszállítják, a lovasság rohamra készül, a tüzérség bombákat vet s a többi. Igaz, hogy csak papírmásé katonák szerepelnek, de teljes katonai felszerelésben, a használatos eszközökkel és fegyverzetel. A szabadban is van a közös hadseregnek kiállítása. Egy kis sáttortábor, pihenő, mulató, táncoló katonákkal; a tábori vasutat, amely jól látszik innen, és a telegráfot is a szabadban állították fel...

Séner ismét Budát nézte, de sem az utcát, sem a házat nem találta fáradó tekintetével. Ám észrevett mást: a budai hegyek mögül fekete felhősáv kezdte feltolni magát, láthatólag vihar készülődött, már egy-egy kékesfehér szikra is kilobbant belőle. De emitt a város, a fülledtség tavának mozdulatlan felszíne alatt, még nem sejtett semmit.

- Most pedig vessünk egy pillantást a kiállítási falura, mely a hadsereg kiállítása mögött helyezkedik el. A kiállítási falunak három utcája van: egy magyar, egy német és egy nemzetiségi. A magyar ember egyszerű és erős háza mellett található a székely leleményes és furfangos háza, az oláh szürke háza, gádorszerű bejáróval, a szerb cifrára főtött falai mellett a tót szegényes viskója, rovátkolt gerendákból összerótt konyhájával, a torontáli svábnak jó módra és rend- és tisztaságszeretetről ékesen tanúskodó lakóháza, a szepesi németé, mely az előbbivel minden tekintetben vetekedik, aztán az erdélyi szászé, mely egész építkezési modorában, kényelmes beosztásában s tágas helyiségeiben eme néptörzs magas fejlettségű kultúrája mellett bizonyít, melyet még a sötét tudatlanságban élő oláhság közepette is szívósan meg tudott őrizni...

- Bocsásson meg - szakította félbe Séner -, nem kellene-e valami jelt adnunk, hogy visszavonjanak bennünket a földre? Úgy látom, vihar közeleg.

- Potomság - legyintett Palóczy, futó pillantást vetve a budai hegyek karéján eluralkodó felhőtömegre, de hangját fel kellett emelnie, mert az eddig enyhén lengedező szellő hirtelen felerősödött, és süvítve kezdte rángatni a köteleket. - Még semmit sem mondtam önnek hazánk erőteljesen fejlődő iparának és kulturális intézményeinek csarnokairól, melyek szemléletesen bizonyítják, hogy Magyarországnak immáron sikerült a civilizált nemzetek élvonalába emelkednie, így tehát kétségtelenül áll előttünk az igazság: védői voltunk először a nyugati műveltségnek Kelet ellenében, most pedig - ordította Palóczy - a Kelet művelőivé lettünk, s így hivatást teljesítünk az emberiség fejlődésében...

A ballon captif kosara megrándult, megkezdődött a leeresztés művelete. Sajnos, a váratlan rántás túl erősnek bizonyult a hevesen gesztikuláló és csak fél kézzel kapaszkodó Palóczy Lipót számára: a zsurnaliszta kiesett a kosárból, de csodálatos módon nem zuhant le a földre, a ballon captifot ostromló orkánszerű szél felkapta őt, és mint könnyű papírlapot a magasba röpítette. Séner riadtan kapott utána, de már későn - Palóczy szétvetett lábakkal és karokkal, üvöltésre tátott szájjal, eltorzult vonásain a borzalom leírhatatlan kifejezésével sebesen pörgött a ballon captif gömbje körül, majd a kavargó feketeség magába szívta, és elsodorta az ámuló Séner János látóköréből.

A léghajó nagyot rázkódva földet ért. Izmos matrózkezek ragadták meg Sénert, s kiemelve a kosárból, rögtön ki is tuszkolták a ballon captif bódéjából. Palóczy eltűnését senki sem vette észre. Courty és Taupin kapitány - a távollevő Godard társai - matrózaikkal tüstént nekiláttak a vihartól veszélyeztetett ballon rögzítésének - erős kötelekkel a bódé tartóoszlopaihoz kötözték, és kosarát súlyos homokzsákokkal terheltek meg.

Séner egy közeli kapualjba akart menekülni az orkán dühe elől, de célja előtt néhány lépéssel egy lezuhant tetőcserép találta el a homlokát, és az ütéstől eszméletét veszítve végigzuhan a kövezeten. Elméje utolsó villanásaként még eszébe jutott, hogy a Schrödernétől elhozott kották a léggömb kosarában maradtak, aztán elfeketedett előtte a világ.

4

Az augusztus 2-i szélviharról a következő napokban különféle szóbeszéddek terjedtek el országszerte, melyeket a hivatalos közlemények szorgosan igyekeztek cáfolni, különösen ami a Millenniumi Kiállítás területén végbement károkat illeti, de maga az a tény, hogy a kiállítást a vihart követően azonnal lezárták, és onnan egész éjszaka kopácsolás és egyéb munkazajok hallatszottak, bizonyítja, hogy a szóbeszéddek nem voltak teljesen alaptalanok, ámbár el kell ismerni, hogy a hétfői nyitáskor már minden az előző szépségében pompázott.

Egyéb hitelt érdemlő - tehát nem túlzó és nem kisebbitő - beszámolók híján mi csupán egyetlen szemtanú benyomásai alapján rekonstruálhatjuk a történeteket, s ez a szemtanú Séner János maga volt, akinek szellemi lénye, míg teste ájultan hevert az utca kövén, a forgószéllel együtt száguldotta be a kiállítást és a várost, oly dolgokat látva és tapasztalva útján, melyek élő embernek nem adhattak meg kívülről. De vajon nem az ájulásában lejátszódott lázas látomások voltak-e az ő tapasztalatai? Határozottan állíthatjuk, hogy nem, mert olyan valóban létező városrészekre, kiállítási épületekre és ezek legapróbb részleteire is emlékezett utóbb, melyeket sem maga nem ismert azelőtt, sem Palóczy Lipóttól nem hallhatott felőlük.

A szélvész első rohama, amely Séner János eszméletvesztését is előidézte, végigsöpört a fővároson, becsapta a nagy hőségben mindenütt nyitva hagyott ablakokat, s néhány perc múlva már el is távozott, és hatalmas csend keletkezett, melyben csak a szertefröccsent és a levegőben egymásnak ütköző üvegszilánkok kísérteties csengését lehetett hallani, ahogy lefékeződve lassan lehullanak, és csillogó szőnyeggel borítják be a kövezetet.

A járókelők, kalapjukat veszni hagyván, véres arccal futottak be a kapualjakba, és megnyugodva már épp folytatták volna útjukat, amikor a fergeteg második rohama bekövetkezett. Ez a támadás sötétséget hozott magával és förtelmes sivítást, mintha a pokol valamennyi ördöge benne kavargott volna. Most már tetőket szaggatott, cégtáblákat tépett le a vihar, s az előbbi csilingelést baljós kondulások váltották fel, ahogy a nehéz fémtárgyak egymásba verődtek, és a Gizella téren fájdalmasan nyerített egy konflisló, akinek éles borbélytányér vágta fel az ütőeret a nyakán. A sebesült gebe utolsó rúgásaival véres üvegkását kavart a köréje záporozott szilánkokból, és kinyúlva ezen a kásán kezdett el csúszni a földalattiállomás lejárata felé, végigszánkázott a lépcsőn, és az alatt várakozók közé robbant, hatalmas pánikot keltve.

A kiállítás területét - s ezt Séner János szellemi lénye meglepetéssel tapasztalta - az első két roham alig érte el, s ami el is jutott odáig, mintha megtorpant volna az ünnepi csarnokok fensége előtt, csak a fák terebélyét zilálta szét, és a Városligeti-tó tükörsima felszínét kavarta fel.

Ám az ezután következő, még erősebb harmadik szélroham már nem volt tekintettel a nemzet haladásának megszentelt oltáira sem. Nekitámadt a tavon hánykódó vitorlás hadigályáknak, és kettőt elsüllyesztvén, a harmadikat kidobta a partra, éppen a közös hadsereg táborozó papírmásé katonáira. Villám ütött a lövedékek gúláiba, robbanások reszkettették meg a levegőt, a rohamozók hadrendje megtizedelődve felbomlott, izzó fémdarabok kaszálták le a gyalogságot, lángoló tüzek döntötték le paripáikról a nyalka huszárokat, és a tábori vasút mozdonya begyújtott kazánnal belerohant a tóba, és sisteregve-bugyborékolva merült el a felforrt vízben.

Majd továbbszáguldott az orkán, és fölkapta a kiállítási falu házainak nád-, cserép-, szalma- és zsindelyfedeleit, megingatta falaikat, és szétszórta berendezésüket, és az iszonyú kavargásban csakhamar együtt forogtak a levegőben a magyar, székely, csángó, oláh, szász, sváb, tót, vend, szerb és rutén házak tetődarabjai, gerendái, ablakkeretei, kerítéslécei; egymásnak kocódtak és szétestek a festett bútorok; cseréptálak, mázas köcsögök szilánkjai záporoztak; felhasadtak és szertehavazódtak a dunyhák, és az eszeveszett pörgésben egymásba gabalyodtak, egymás arcát karmolázták, egymás ruháját hasogatták a papírmásé parasztok, hogy aztán tört tagokkal zuhanjanak tönkrement otthonaik romjai közé.

A történelmi főcsoport épületei valamivel tovább állták a vihar dühét, de lassacskán a különböző helyekről vett építészeti elemek között repedések keletkeztek, s hasadékok nyíltak magának a Széchenyi-szigetnek talajában is, s az egyes építmények az őket hordozó földdarabbal együtt rövidesen kiúsztak a tóra, és a szélvész korbácsolta hullámokon messze elsodródtak egymástól.

A hurrikán tombolása tetőfokra hágott. Az Iparcsarnok erős épületét ugyan nem tudta lerombolni, csak a bádofedeleit ingatta meg a déli kapuján, ám a kisebb pavilonok egymás után dőltek össze, s jó néhány közülük a villámcsapásoktól ki is gyulladt, és a felhőszakadás ellenére porig égett. Ez a sors érte a Fiumei Kőolajfinomító Rt. pavilonját, a Vegyészeti Csarnokot, a Bihar megyei Kőolajfinomító Rt. és az Urikány-Zsilvölgyi Kőszénbánya pavilonját, valamint a Rimamurányi Bánya Rt. és Nedelkő Ede faárugyáros utódjai kiállítását, s ugyancsak a lángok martaléka lett a Sonnecker-féle buffet és Redlich, Spitzer, Ohrenstein és Walla pavilonja. Megmenekült a tüztől, de ízzé-porrá zúzódott Berger Antal vasbútorgyáros, József főherceg, Coburg királyi herceg, az Angol Biblia-társulat és Krámer Miksa cementgyáros pavilonja; részlegesen romba dőlt a Singhoffer halászcseréda, Mátrai és Gferer Vasbeton Építkezési Vállalatának pavilonja, a Királyi Serfőzde és az Edison-féle kineteskop fotograf pavilon. Az Igazságügyi Csarnok szilárdan szembeszállt a pusztító fergeteggel, de oromzatának gipszfigurái lezuhantak, és betörték a felülvilágító ablakokat. Végül a Sajtó-

pavilonnak rontott a vihar, ajtait felszaggatta, és a hírlapírók számára berendezett társalgószobában betörte Kratzmann-nak a királyt ábrázoló életnagyságú képét.

Séner szellemi lénye ezek után saját elhagyott teste és a ballon captif fölött kezdett körözni a forgószéllel, amely most Godard mérnök alkotására zúdította minden erejét. A szélvész, sivitását az elviselhetetlenségig fokozva, nekiment a ballonnak, amely a támadástól földre lapult, úgyhogy alig látszott egy méternél magasabbnak. Ezt a rohamot még kibírta, hála a homokzsákoknak és az erős köteleknek, de a következőnél már kötelei többsége elszakadt, s a harmadik roham, amely villámok cikázása közepette és iszonytató bögéstől kísérve ment végbe, végzetesnek bizonyult a ballon számára. Selyemburka fölhasadt, a hidrogén kiömlött belőle, és a léghajó, darabokra törve, a szelek martalékaként vonszolódott végig a környező utcákon, átható, kellemetlen gázzzagot árasztva maga körül...

Séner János erre a gázzagra eszmélt fel, amely facsarta az orrát, és tüsszentésre ingerelte. Kinyitotta a szemét, de csak homályos szürkéséget látott - hűvös, puha tenyér takarta el előle a napvilágot. „Milyen sápadt szegénykém! Nagyon sok vért veszthetett! - suttogetta fölőtte egy szánakozó asszonyi hang. - Vigyék be hozzám! Majd én gondját viselem.” Séner megmozdult, a női kéz lecsúszott az arcáról, és átázott, vastag papírlapként esett a kövezetre. Séner oldalt fordította a fejét, és megpillantotta a papírlap cirkalmas felírását: MESSE SZEXÁRDIQUE... lejjebb vastag, dőlt betűkkel: FRANCISCUS LISZT.

Séner izgatottan ugrott fel - körülötte mindenütt kottalapok heverték, némelyik pedig éppen akkor szállingózott le a vihar elvonulván elcsöndesedett levegőéből. Séner egymás után kapkodta fel a kottalapokat, s lázas sietséggel kezdte sorrendbe rakni őket...Végül megkönnyebbülten sóhajtott: megvolt valamennyi, hiánytalanul.

A *Szekszárdi mise* partitúráját tartotta a kezében.

5

Séner Jánosnak nem maradt pénze bérkocsira, gyalog indult el a hajóállomásra. Útközben többször is meg kellett állnia, hogy összeszedje magát - az ütés helyén megduzzadt és elviselhetetlenül sajgott a homloka, időnként szédülés és hányinger fogta el, s a viharban átázott testét is mindjobban hatalmába kerítette a vacogás -, így alig néhány perccel tíz óra előtt, utolsóként lépett a már indulásra készülő Deák Ferenc fedélzetére.

Séner a hajókorlátnak támaszkodva, tanácstalanul álldogált, és nézte a főváros távolodván megrikuló fényeit, s görcsösen szorongatta a csodálatos módon birtokába került partitúráját. Lassacskán fénylő boldogságérzés töltötte el, amit a testében alattomosan terjeszkedő láz sem tudott megzavarni. Az éjszaka simogatóan enyhe volt, vakító fényű csillagok úsztak el Séner János feje fölött az égen, s arcán hol a parti erdők jó szagú, forró leheletét érezte, hol a víz-közelben csapongó szellő kellemes hűvösségét. A világ megtelt békeességgel és jóindulattal, a lapátkerekék jámbor kelepelését a kutyák jó ismerőst köszöntő, örömteli csaholása kísérte mindkét partról, falutól faluig. A levegő kezdett lehűlni, Séner megborzongott, és boldogságába futó aggodalom vegyült. „Csak hazáig kibírjam! - mondta magában. - Otthon néhány nap alatt kikúrálom magamat, és akkor...” A hajó első tisztje lépett hozzá, és megérintette a vállát:

- Séner úr? Egy külföldi papi személy óhajt beszélni önnel.

- Kicsoda? - kérdezte meglepetten az álmodozásából kizökkent Séner, de a tiszt válaszul megvonta a vállát, és a lejárati felé mutatott. A tiszt egy fedélközi kabinhoz vezette Sénert, kulcsot vett elő, kinyitotta az ajtót, és intett a még mindig habozó férfinak, hogy lépjen be. Séner azt várta, hogy a zárt helyiségben fülledt hőség fogadja, ehelyett nyirkos hűvösség és

kriptaszag csapta meg. Hátrahőkölt, de az ajtó már bezárult, hallotta a kulcs csikordulását és a tiszt sietős, távolodó lépteit. Sénert jeges rémület fogta el.

- Ne féljen, Séner úr! - szólalt meg németül egy ismerős hang. - Én rendelkeztem így, hogy ne zavarjanak.

A kabinban, melynek berendezése egy egyszerű vaságy volt, fölötte feszület, középen horgolt terítővel leborított asztalka két rozoga székkal és egy ütött-kopott pianínó a sarokban, az egyik székről öreg abbé emelkedett fel Séner János fogadására. Az abbé Séner beléptéig mécsese fényében olvasgatott, de most becsukta könyvét, melynek fedeléről Sénernek sikerült leolvasnia a címet: LA DIVINA COMMEDIA, és kézcsókra nyújtotta a kezét.

- Bocsásson meg - válaszolt Séner szintén németül -, de bizonyára megérti meglepetésemet, hogy így teljesen ismeretlenül...

- Ismeretlenül? - kérdezte az abbé mosolyogva. - Hát valóban nem ismert fel, Séner úr?

Séner, zavarát és félelmét leküzdve, szemügyre vette az abbét. Az öreg pap pergamenbőrű arcát, melyet hatalmas bibircsókok csúfítottak el, hosszú, fehér haj keretezte, feltűnő sasorra és kemény vonalú álla határozott és aszketikus jellemre vallott, ám ennek némileg ellentmondani látszott a vértelen, keskeny ajkain játszó szelíd mosoly és a bozontos, mefisztói szemöldökök alatt megbúvó szemeinek meleg csillogása. Séner megijedt.

- Az lehetetlen - dadogta. - Ön bizonyára... Valóban emlékeztet a nagy zeneköltőre, Liszt Ferencre... ugye nem sértem meg, ha őhöz hasonlóítom... de ő már tíz esztendeje halott.

- Pontosan tíz esztendeje - bólintott az abbé, és visszaülván székébe, elrendezte maga körül viaszpecsétet, több helyen kiégett reverendáját -, és holnap lesz a tizedik évfordulója annak, hogy szeretett hazám földjétől távol, a németországi Bayreuthban eltemettek. Eltemettek, mint Wagnerné apját - tette hozzá, s a szája szélén keserű ránc képződött -, s nem mint a század egyik vezéregyéniségét és a legkevésbé mint a magyar nemzet hűségese fiát... de hagyjuk ezt! Hívó ön, Séner úr?

- Igen - mondta Séner, és önkéntelenül keresztet vetett, ám az ördögi látomás (mi másnak vélhette volna?) nem tűnt el a szeme elől. - Hívó katolikus.

- S lám, mégis milyen kishitű - csóválta a fejét elnéző jóindulattal az abbé -, holott nem is egyszer találkoztunk annak idején. Vagy ön már elfelejtette volna azt a nagyszerű estét, amikor a szekszárdi dalárdát vezényelte az ablakom előtt? Mit is énekeltek akkor? Ha jól emlékszem, a *Himnusz*-t, a *Húzd rá, cigány*-t és...

- A *Szent érzet*-et - vágta rá Séner, és az abbé bólintott.

- Igen, az ön figyelemreméltó alkotását, melynek néhány motívumát később beleszőttem a rekviemembe is, bár akkor még nem tudhattam, hogy öntől származnak. Engedje meg, hogy legalább utólag kifejezzem elismerésemet, és köszönetet mondjak...

- Bocsásson meg - hebegte Séner -, hát mégsem halt meg? Becsapta a világot - de hát miért?

- Séner úr, Séner úr - ingatta ismét a fejét az abbé. - Hát semmiképp sem tudom meggyőzni? És a mise, melynek partitúrájához oly különös módon jutott hozzá ma délután?

Séner megdermedt egy pillanatra, most döbrent rá, hogy eddig egyáltalán nem töprengett a Schrödernétől elhozott kották átváltozásának rejtélyén.

- Tehát az ön műve volt? Most már mindent értek. Ó, milyen ostoba voltam! De hát miért tette ezt, mivel szolgáltam rá erre a rendkívüli kitüntetésre? - Áhítatos csodálkozással nézett az abbéra, akinek arca most a mécses alulról világító fényében áttetszeni látszott, s a bőrén kísér-

tetiesen rajzolódtak ki a koponyacsontok kontúrjai. Liszt Ferenc jóságos mosollyal viszonzta Séner János rajongó elragadtatását.

- Azért kérettem önt, hogy ezt megmagyarázzam, és beavassam a tervembe. Nos, az anyaszentegyháznak és az egyetemes hitnek tett szolgálataim jutalmául engedélyt kaptam rá odafönt - mutatott az abbé a kabin mennyezete felé -, hogy a halálomtól eltelt minden tizedik esztendőben néhány napra visszatérhessek a földre, és helyrehozhassam valamely régi mulasztásomat. Ez az első ilyen alkalom, s én úgy döntöttem, hogy August Antal, Mosonyi és más elhunyt magyar barátaim jelenlétében megtartatom a *Szekszárdi mise* 1870-ben elmaradt bemutatóját a szekszárdi újvárosi templomban.

- Hát ezt is el akarja venni tőlem? - jajdult fel Séner, megfedkezve önmagáról és a nagy mesternek kijáró tiszteletéről. Ám tüstént el is szégyellte magát, és csüggedten horgasztotta le a fejét.

Az abbé megbocsátóan mosolygott.

- Ezt is?... Hát még mit? - kérdezte.

- Bocsásson meg! - mondta Séner. - Elragadtattam magam. De a mise bemutatását magam is tervbe vettem, s ezért most teljesen váratlanul ért, hogy...

- Téved, Séner úr, én nem azért jöttem, hogy megfosszam önt élete egyetlen nagy lehetőségétől. Épp ellenkezőleg. A kórust ön fogja vezényelni, én megelégszem az orgonaszólam eljátszásával.

Sénernek szaporábban kezdett verni a szíve.

- Hogy én... önnel együtt... de hát hogyan? Hiszen még nem is léptem kapcsolatba a dalárdával. Nem is tudják már, ki vagyok. Nekem erre hónapok kellenek...

- Többek között azért kezdtem a mulasztásaim pótlását önnel, hogy megkíméljem egy újabb csalódástól, melyet már aligha lenne módja kiheverni - mondta Liszt Ferenc, miközben felállt, és a pianínóhoz lépett. Felnyitotta a fedelét, végigfuttatta ujjait a billentyűkön - és Séner már meg sem lepődött, hogy a pianínó mélyen zengő orgonahangon szólalt meg -, majd eljátszott néhány ütemet a *Szekszárdi mise* Credo-jából. Séner feszülten figyelt, várta a folytatást. Ám Liszt visszacsukta a fedelet, megfordult, és az izgatott és ámuldozó Sénerre vetette barátságos, komoly tekintetét. - Sajnos, meg kell önnek mondanom, Séner úr, hogy hiába próbálkozott volna. Ez a mai dalárda éppúgy alkalmatlan a művem megszólaltatására, mint az a hajdani volt. De ne féljen, a legkiválóbb szólistákról gondoskodtam az ön számára. És a kórus is bizonyított már egyszer - a jénai ősbemutatón, 1872-ben. Igaz, hogy valamennyi énekes már évek óta halott, de ez a mi esetünkben nem jelenthet akadályt. Nos, elhiszi már, hogy a javát akarom?

- Igen - válaszolta Séner -, és bármily furcsa ez még magam előtt is, már egy csöppet sem félek, csupán csodálkozom. Túl nagy megtiszteltetés ez a számomra, és tartok tőle, hogy nem tudok eleget tenni a nagy feladatnak.

- Dehogynem - legyintett Liszt, és visszaült a mécsese mellé. - Ön, aki oly sokat tudott kihozni azokból a borízű hangokból az August-kúria előtt, most sem okoz majd csalódást. És ne feledje, hogy ezúttal valóban jó énekesekkel fog dolgozni.

- Éppen ezért félek, hogy szégyenben maradok - mondta Séner, de az abbé egy kézmozdulattal jelezte, hogy nem kíván többé kétségekről hallani.

- Figyeljen jól, Séner úr! A bemutatóra holnap éjfélkor kerül sor - ugye nem kell megmagyaráznom, miért ezt a kései időpontot választottam? -, addig ön kellő alapossggal áttanulmányozhatja a partitúrát, hiszen nem először van a kezében. Éjfél előtt néhány perccel legyen a templom bejáratánál, ott fogunk találkozni valamennyien. Remélem, nem riasztják el a különleges körülmények.

- Nem, nem - sietett a válasszal Séner, bár az abbé szavaira újból hatalmába kerítette a rettegés. „Ám végül is mindegy - gondolta aztán. - Akár lázálom ez az egész, akár valóság, előbb-utóbb úgyis be kell következnie... Én készen állok. Igen, tulajdonképpen már húsz éve, attól a naptól fogva, hogy kiköltöztem a présházamba, készen állok a halálra...”

- A meghalás sokkal kevésbé patetikus, mint azt még életünkben véljük, Séner úr. Ó, ha én ezt tudtam volna, amikor a *Tasso* és a *Les preludes* fogalmazványain dolgoztam! - mondta az abbé. - Bocsásson meg, hogy beleolvastam a gondolataiba, de számunkra a beszéd és a gondolat között elenyésző a különbség. Sőt a suttogó beszédnél tisztábban halljuk az ordító gondolatokat.

Séner restelkedve szólalt meg:

- Ha nem lehet titkom ön előtt, félek, túl sok tiszteletlen gondolatomról bír tudomással.

- Tiszteletlen? - kérdezett vissza az abbé. - Nem, ön sohasem veszítette el a tisztelet érzését irántam. Viszont nagyon sokszor gyűlölt. Nemcsak a rekviemem megismerésekor, jóval korábban is. Például a házi muzsika után.

- S ezt ön már akkor is tudta? - kérdezte Séner kétségbeesetten.

Liszt Ferenc nem felelt azonnal, mással volt elfoglalva. Mindkét kezét a mécses fölé emelte, és hosszan, ámulattal nézte áttetsző, vékony ujjait, melyek a verdeső mécszlángban hol megpirosodtak, hol elhalványodtak ismét, mintha az eleven vér próbálgatta volna megtölteni bennük a zsibbadt szöveteket. Nagy sokára ejtette le kezeit az asztal lapjára, és halkán válaszolt:

- Nem, hogyan is tudhattam volna? Minderről csak az ideutazásom előtt szereztem tudomást az ön aktáiból, melyeket odafönt ez alkalomból a rendelkezésemre bocsátottak. De nem kell attól tartania, hogy akár a legparányibb haragot is érzem ön iránt. Épp ellenkezőleg! Kész vagyok megkövetni önt, amiért akkor, rögtön a Beethoven-kvartett meghallgatása után elmentem, nem dicsértem meg érdeme szerint az ön igazán kitűnő játékát, és nem érdeklődtem egyéb ambíciói iránt.

- De hát miért nem? - kérdezte felbátorodva Séner. - Ha most ilyen kitűnő figyelemben részesít, akkor miért nem volt kíváncsi rám?

- Mindenekelőtt azért, mert - mint ön is sejtette - számomra egyáltalán nem volt kivételes jelenség az ön hangszertudása, ám a köteles udvariasság szabályairól még ez esetben sem feledkeztem volna meg, ha nem ér előzőleg egy súlyos csapás, melyet akkor még felfogni is alig tudtam. Ugyanis mielőtt önhöz indultunk volna, szóváltás volt köztem és lányom, Cosima között, s e szóváltás során Cosima a szemembe vágta, hogy Isolde lánya már nem Bülow-tól fogant, hanem Wagnertől, és hogy mindenképpen elhagyja a férjét. Legbensőbb barátom és legkedvesebb gyermekem közös árulása rettenetesen fájt nekem - akkor még nem voltam annak tudatában, hogy nem az általam igen nagyra becsült Bülow, hanem az én muzsikám cserbenhagyását nem tudom megbocsátani Cosimának -, s ez akadályozott meg abban, hogy egy kisembernek - bocsásson meg a kifejezésért! - az adott körülmények között valóban rendkívüli teljesítményét méltányolni tudjam.

- Kisember! - mondta keserűen Séner. - Köszönöm, hogy őszinte hozzám. Kisember és jelentéktelen zeneszerző - ezt még tegye hozzá!

Liszt Ferenc engesztelő mozdulatot tett.

- Tudom, hogy ennek tudata mindig fájdalmas volt az ön számára, különösen attól fogva, hogy rádöbbsent a születésünk és származásunk körüli egyezésekre, de az ön emberi nagyságát éppen az bizonyítja, hogy végül is mindezen sikerült túltennie magát.

Séner izgalomba jött, és most már teljesen gátlástalanul vágott Liszt szavába.

- Abbé úr, ha már szóba hozta, kérem, mondja meg nekem: az én sorsom valóban csak a csekélyebb tehetségem miatt alakult másként, mint az öné? S nem azért, mert én mindenekelőtt magyar voltam?

Liszt Ferenc meglepetten kapta fel a fejét.

- Magyar? Hát engem nem tekint magyarnak?

Séner érezte, hogy túl messzire merészkedett, de már nem tudta fékezni magát.

- Bocsásson meg az őszinteségemért - nem. Különösnek vélheti, hogy ezt éppen én mondom önnek, aki magam is csak asszimiláns vagyok, de én legalább asszimiláns vagyok, míg ön az sem. Ön minden nagylelkű cselekedete és a kultúránknak tett felbecsülhetetlen értékű szolgálatai ellenére is mindvégig idegen maradt ezen a földön, mert a sorsunkkal azonosulni sohasem tudott, és nem is akart. S ne higgye, hogy én ezért önt kárhoznáttnám. Nagyon jól tudom - a magam keserves példájából is -, hogy az ön zsenije csak külhonban bontakozhatott ki igazán - de önnek ezért cserébe németté, franciává kellett válnia, még mielőtt magyarrá lett volna. Az ön magyarságvállalása egy nemes és nagy lélek leereszkedése volt ama nemzethez, melynek földjén, de nem a fajtájából született (hiszen még a nyelvét sem sajátította el soha), s amelyet önmaga előtt igyekezett még barbárabbnak feltüntetni, mint amilyen valójában, hogy a romlatlan öseregében s ennek önbe átszármazott cseppjeiben hiessen. Az ön magyarsága nem volt más, mint romantikus pózok és patetikus gesztusok sorozata, melyeknek itt azért hódolt be mindenki, mert az önáltatásunkat szolgálta. Az önáltatásunkat, ahelyett, hogy a kívülről jött világosabban látó szemével a hibáinkra döbbsentett volna rá bennünket. Igen, az ön művészete a magunk csalásának lett legfőbb érve, mert csak a felszín csillogását láttatta belőlünk, körülfonta hiúságunkat a rapszodiáival, melyekben a mi kis handabandázásaink heroikus színben tűnhettek fel, s részeg tántorgásaink nyalka diadalmenetként. Ó, bárcsak azok lettünk volna, aminek ön bennünket a világnak felmutatott!

- De kedves barátom, ilyen szerelmes gyűlölettel csak tulajdon fajtájáról beszélhet az ember. S ugyanakkor asszimilánsnak vallja magát, s németsege emlékét a nevében is őrzi. Nem érez ön itt ellentmondást?

Liszt Ferenc láthatólag nem vette zokon Séner János számonkérő szavait, s ez Sénert további kitárulkozásra bátorította.

- Nem, mert én már több mint hatvan esztendeje magyar vagyok, még ha nem is éreztem szükségét, hogy az őseimet megtagadjam, s hatvan esztendő épp elegendő arra, hogy a beleszerelmesedéstől a gyűlöletig mindent átérezhessen egy ember akár születésétől adott, akár felvállalt fajtája iránt. Húszéves koromban, amikor végleg e nemzethez való tartozásom mellett döntöttem, hasonlóképpen éreztem, mint ön az első magyarországi hangversenykörútján. Mert magyarnak lenni egyfajta részegség volt akkoriban. Ez a nemzet akkor mindenki szemében a zsarnokság jövődő eltiprója volt, melyhez tartozni dicsőség, s e magasztos szerepre készülve maga is merésznek és tisztának tudta látni önmagát, s mindaddig az is volt, amíg őszintén az akart lenni. Mert a magyar név akkor nemcsak egy Európában

szokatlan, barbár hangzású idióma beszélőit jelentette, hanem az ígérkező szerep dicsfényében reformátort, költőt, szabadsághőst, a láncait önerőből letépő Prométheuszt; csöppet sem csodálatos tehát, hogy ama nagyszerű korszakban az is magyarrá akart válni e tarka népességű országban, akit oláh, tót, szerb anya szült, vagy német, mint önt - s éppen azok a legjobb, legtehetségesebb emberek váltak a legteltesebben magyarrá, akiket elemi tisztességérzetük most nemzetiségük elszánt védelmezőivé tenne. Mert a kiegyezéssel megszűntünk példa lenni, s vonzóak csak azok számára maradtunk, akik az uralkodásban akarnak osztozni velünk s nem a küzdelemben, az előmenetelben s nem a fölemelkedésben...

Séner fuldokolni kezdett a váratlanul rátörő köhögéstől, egész testét elöntötte a veríték, s ahogy a köhögésroham elmúlt, szédülés és gyengeség fogta el. Úgy érezte, többé egy szót sem tud kiejteni a száján, de az abbé várakozóan nézett rá - várta a folytatást.

- Ó, hogy gyűlölöm én a mostani asszimilánsokat! - folytatta Séner, erőt véve gyengeségén. - Hogy gyűlölöm azokat, aki a maradék jót is megrontják a magyarban, mert az önzéséhez, gőgjéhez, más népek iránti elfogultságához és lenézéséhez asszimilálódnak, s azt még el is túlozzák, hogy az uralkodó fajhoz való tartozásukat bizonyítsák. Szerencse, hogy én már hatvan éve magyar vagyok, mert azzá a magyarrá, amivé akkor váltam, többé nem lehetnék. S bármennyire büszke is vagyok megszerzett és megszenvedett magyarságomra, csak megvetni tudom azokat, akik ezután akarnak csatlakozni hozzánk.

Séner kimerülten elhallgatott, és az abbé fürkésző tekintetét kerülve, lehajtotta a fejét. Minden porcikája remegett a felindultságtól, sírás fojtogatta, s a szíve körül jeges szorítást érzett. Büszke volt szokimondó nyíltságára, ám ugyanakkor rettenetesen szégyellte magát.

- Séner úr, én egyre jobban csodálom önt - mondta Liszt Ferenc, akinek ajkain újra megjelent az a jóindulatú, bár kissé csúfondáros mosoly, amellyel a kabinba belépő Sénert fogadta. - Ám a kérdésére válaszolnom kell. Önből soha semmilyen körülmények között nem lett volna nagy zeneszerző - s ne higgye, hogy én ezt azért mondom ilyen kíméletlenül a szemébe, mert megsértett volna a szavaival -, sem zeneszerző, sem a középszerűnél jobb előadóművész, de önnek emiatt nem kell bánkódnia, mert cserébe önnek megadatott az, ami nekem soha - az, hogy egy nemzet fia lehetett. Ön otthon érezhette magát e hazában, ahol én mindig csak díszvendég voltam (s vajon Párizsban, Weimarban, Rómában nem az voltam-e ugyancsak?), s ahol engem akár szerettek, akár támadtak, az mindig csak az idegennek szólt, míg önt az önt kiközösítő dalárdisták is a testvérüknek tekintették, s ezért is szidalmazhatták németnek, amitől velem kapcsolatban még a legádázabb ellenfeleim is óvakodtak. Mert az én lelkes honfitársaimnak - s ezt elég hamar észrevettem - nem a magyar Liszt Ferenc kellett, hanem a német és francia - sokat mesélhetnék arról, milyen fondorlatos módokon igyekeztek megakadályozni, hogy megtanuljam a nyelvüket, mintha attól tartottak volna, hogy akkor lelepleződnék előttem, s ezt megérezve magam is hogyan próbáltam eltitkolni, hogy minden szavukat értem, azt is, amit annak tudatában mondanak a jelenlétemben, hogy a vén bolond úgysem foghatja fel -, nekik az idegen hódolata és tömjénezése kellett, önigazolásnak kellett nekik, nem küzdőtársnak. Mit gondol, Séner úr, hogyan fogadtak volna, ha negyvennyolc októberében kivont díszkardommal nemzetőrnek jelentkezem Pest-Budán? Nem hajszoltak volna-e a halálba, mint szegény Petőfit, aki ment is boldogan, mert tudta, hogy Petrovics eredetének felhánytorgatása elől nincs más menekvése, csak ha megdöglik értük, ahelyett, hogy átmentve a jövőbe, használni tudna? Higgye el, Séner úr, ami keveset tehettem ezért a nemzetért, melyet teljes életemben mámorosan szerettem - s ezt ön sem vonhatja kétségbe -, csak azért tehettem meg és csak addig, amíg az elkápráztatandó idegent látták bennem, s nem a közülük valót. S én adtam, amit adhattam, boldogan, mert szomjaztam a szeretetüket. Ezért voltam hajlandó megfélemezni a díszmagyarba fülledt mosdatlanságszagról, körülindázni a vituoizációs közepes nótaszerzőik csinálmányait, melyekről néha nagyon nehéz volt magammal elhitet-

nem, hogy egy romlatlan nép eredendő tisztasága nyer bennük kifejezést. S ön is tudja, mi történt akkor, amikor végre teljesen megkaptak, amikor elvállaltam Zeneakadémiájuk igazgatását, melynek költségvetését újra és újra vonakodtak megszavazni, hogyan fordultak el tőlem fokozatosan éppen azok, akik nagyságuk öntudatát az én bőkezűen mért dicséreteimből nyerték, mily lázas sietséggel kerestek maguknak új külhoni bálványokat, miután én már leszálltam közéjük. S mindez akkor, amikor már megtaláltam muzsikájuk legmélyebb rétegét, amiből a cigánybandák hígításában is maradt annyi, hogy életem végére új magyar stílust teremtsék belőle. De nekik a német Liszt mellett legfőljebb még a cigány Liszt kellett, a magyarral már nem tudtak mit kezdeni, mint ahogy saját, igazán vállalni nem tudott magyarságukkal sem.

Liszt Ferenc felállt, és gyors léptekkel a pianínóhoz sietett. A pianínó most olyan hangon szólalt meg, mint a legjobb bécsi vagy párizsi hangversenyzongorák, és a zene, ami áradt belőle, mélységesen felkavarta és zavarba hozta Séner Jánost. Sarkantyúpengés volt ez is, igen, mint a korábbi magyaros Liszt-kompozíciók, de most mintha egy csontváz lábán pengett volna a sarkantyú, csontok zörgése és rekedt hörgések keveredtek beléje. Séner a pákozdi csatatéren feküdt magatehetetlenül a hideg, szeptember végi éjszakában, s erőtlén hangon hívogatta a sebesültvivőket, de segélykérését elnyomta a távoli tábortüzeknél mulatozók zajongása. Combtövíg elzsibbadt lába egy lótetem alá szorult, s hiába próbálta kiszabadítani, csak sebesült válla sajdukt meg minden mozdulatától. S a távolból egyre szálltak feléje a szilaj énekek, sikolyok, kurjongatások, tánc közben összecsendülő kardok, sarkantyúpengések hangjai...

- Bocsásson meg! - rebegte Séner, amikor Liszt Ferenc befejezte a játékot. - Méltatlan vagyok a megtiszteltetésre, amelyben részesíteni kívánt. Kérem, bízson meg mást a mise vezényletével.

- Hallgasson! - ripakodott rá az abbé. - Hát még mindig nem érti, hogy ön, csakis ön mutathatja be a *Szekszárdi misé*-t? A megbízást én különben sem vonhatom vissza, mert nem tőlem származik.

- Hát kitől? - kérdezte Séner, de az abbé nem válaszolt. Elfújta a mécsest, mert közben kivilágosodott, felvette az asztról a *Divina Commedia* vaskos kötetét, és felállt.

- Készüljön, Séner úr, hamarosan megérkezünk.

Ugyanebben a pillanatban megcsikordult a kulcs a zárban, és a kabin ajtaja kitárult.

- Kísérjen fel a fedélzetre! - mondta Liszt Ferenc.

- Sajnos, most el kell válnunk, mert oda, ahová én megyek, ön nem jöhet velem. De ne feledje, éjjélkor találkozni fogunk.

Az abbé elsőnek indult el az ingatag pallón, Sénert félresodorta a többi utas, így nem tudta követni. Tanácstalanul álldogált a hajókorlátnak támaszkodva, görcsösen szorongatta a *Szekszárdi mise* partitúráját, és tekintetével Liszt Ferenc magas, meghajlott alakját kereste a partra szállók között. Díszes, ódivatú hintó kanyarodott a hajóállomás elé, és Séner meglepetten ismerte fel benne az Augusz család régi hintóját, melyet az örökösök nem sokkal Antal báró halála után eladtak, és Séner János tudomása szerint jelenleg a Schönfeld család fészereiben korhadozott, tyúkoknak szolgálva költési helyül. De ezen a hintón nem látszottak meg az eltelt évek... Kicsapódott az ajtaja, és a tizennyolc éve halott Augusz Antal ugrott ki belőle, és kitárt karokkal futott barátja, Liszt Ferenc elé. A két férfi összeölelkezett, majd élénk beszélgetés közepette felszálltak, és a báró intett a kocsinak. A hintó meglódult, és egy szempillantás alatt eltűnt az ámuldozó Séner János szeme elől.

Séner János holttestét Baka Márton, az újvárosi templom sekrestyése találta meg augusztus 4-én reggel öt órakor, amikor kinyitotta a templomot. Séner az oltár és a padosorok közötti térségen hevert arcra borulva, mintha imádkozás közben érte volna a halál. Körülötte, a kövön szétszóródva kottalapok fehérlettek. Amikor a törvényszéki orvos megérkezett, és megfordította a tetemet, a jelenlevők meglepetten kiáltottak fel: a szerencsétlenül járt férfi arcán az átszellemült boldogság kifejezése rögződött meg - immár örökre. A boncolás megállapította, hogy Séner halálát szívszélhűdés okozta, melynek bekövetkeztét heveny tüdőgyulladás is siettetett, amely néhány napon belül önmagában is a beteg halálához vezetett volna.

Hogyan tántorgott el a magas láz gyötörte férfi lakásától a távoli templomig, s hogyan jutott be a bezárt kapun, sohasem tudták kideríteni. Mint ahogy azt sem, miért vitte magával utolsó útjára azokat az elrongyolt kottalapokat: divatjamúlt nótaköltők profán szerzeményeit, melyekkel súlyosan megsértette az istentiszteletek céljáró szolgáló hely szentségét.

Átutazóként

Mint aki egy kihűlt váróterem
padján riad fel téli reggelen
s a pirkadattól átvérző üveg-
tető alatt a piszkos és rideg
csarnok zugában feltápáskodik
körülnéz és nem érti miért van itt
mi ez a nyüzsgés és mi ez a láрма
milyen nagyváros pályaudvarára
került s ez a körötte lüktető
tömeg mily bugyrokbló buggyant elő
miért lökdösődik és hová siet
honnan fröccsennek szét a részegek
bicskás vagányok bekecses kofák
ingázók szabadságos katonák
rikkancsok pályamunkások kopott
disznóbörtáskás hivatalnokok
törülközőket áruló polyák
batyus cigányok ténfergő diák
papírzacskót durrogtató bolond
pufajkás fáradt géppisztolyosok
borostás vén csavargó lányanya
soványka mellén síró kisbaba
rendőrök szajhák prédikátorok
mily óriási ágyék vagy torok
okádja őket s miért futnak vakon
ha parancsot recseg a megafon
mért rajzanak milyen vonatra várnak
miért vajúdnak és agonizálnak
semmit sem ért csak nézi félszegen
ahogy a szennyes messzi üvegen
a hajnal romlott vére átszivárog
s nem jut eszébe küldetés vagy átok
sodorta erre s honnan jött hova
merült miféle múltba otthona

mint aki egy kihűlt váróterem
padján riad fel téli reggelen
átutazóként úgy születtem én
s hideg a csarnok és a pad kemény
s ma sem tudom hogy honnan és miért
űztek ki mily halálos bűnökért
vezeklek míg lesújt vagy megbocsát
az Isten és utazhatom tovább

Margit

1

Arra ébredtem, hogy egy hatalmas, fekete kutya ül az ágyam előtt. Fel akartam kapcsolni a kislámpát, hogy elűzzem a látomást, de amint megmozdultam, iszonyú fájdalom hasított a fejembe. Visszahanyatlottam a párnára, és lüktető halántékkal, kalapáló szívvel feküdtem percekig, s csak lassan, óvatosan mertem a fejem elfordítani. A kutya - borjú nagyságú uszkár - nyugodtan ült a szőnyegen, a körvonalait élesen kirajzoló holdfényben, és komolyan nézett maga elé. Kiszáradt a szám. „Ne bántsuk egymást, jó?” - suttoztam. A kutya bólintott, és szétfoszlott a levegőben. Abban a pillanatban megszűnt a fejfájásom; felkapcsoltam a villanyt, és remegő lábbal kimentem vizelni.

Reggel észrevettem, hogy a kvarcórámról eltűntek a kijelzések, ezért munkába menet bevitettem az óráshoz elemet cseréltetni. Az ajtócsengettyű hangjára alacsony, hajlott hátú öregember csoszogott ki a kis műhelyt kettéválasztó spanyolfal mögül. Egész lényében volt valami megfoghatatlanul különös: borostás arca, fekete gombszemei, kiugró, boltozatos homloka az éjszakai látogatót idézték emlékezetembe, de ennek akkor még nem tulajdonítottam jelentőséget.

- Nem szeretem az ilyen modern vacakokat - morogta az órás elutasítóan, majd így folytatta: - Mennyivel elegánsabbak voltak a zománcfestményekkel díszített, múlt századi svájci és angol zsebórák, a nürnbergi tojás legnemesebb leszármazottai, amelyek diszkréten meglapultak az órazsebben, és csak a finommívű ezüstitlánc könnyed himbálódzása emlékeztetett a jelenlétükre; vagy azok az elbűvölő, XVI. Lajos korabeli aranyozott bronz díszórák, melyek nagyúri kandallók párkányán állottak, és menüettet lejtő, kecses táncospárok vonultak rajtuk körbe-körbe; s még inkább a túlságosan befűzött derekú, molett hölgyekhez hasonlatos homokórák, melyekben a borban kilencszer felforralt s aztán a napon megszáritott márványpor könyörtelen pergése oly szemléletesen figyelmeztetett a mulandóságra, minden földi vágyunk és törekvésünk hiábavalóságára!...

- Akkor hát nem vállalja? - szakítottam félbe türelmetlenül, mert a fiókkönyvtárnak, ahol dolgozom, perceken belül nyitnia kellett, és Márta megint szemrehányó pillantással fogad majd, és csak azért nem tesz megjegyzést, mert mióta elhagyott a feleségem, úgy érzi, nagyobb elnézést kell tanúsítania irántam. Kinek van kedve ilyenkor egy locsogó vénembert hallgatni, akinek a szájából dől a pálinkaszag?

- Dehogynem - mondta az órás sértődötten, és bevonult az órámmal a spanyolfal mögé. Körülnéztem. A műhely minden zugát különféle óraszerkezetek töltötték meg, de csupa ócskaság, egy sem az öreg által emlegetett műrecek közül. A legtekintélyesebb egy embermagasságú, ódon állóóra volt: farészeit sötétbarnára pácolták, rézlapos ingája kulcsra zárt üvegajtó mögött villódzott sejtelmesen, mint aranyhal az akváriumban, ám a számlapjáról hiányoztak a mutatók, az időt nem lehetett leolvasni róla, akárcsak a falon függő kakukkos órákról, e groteszk madárodúkról: ingájuk lengett, toboz alakú súlyaik szinte érzékelhetően kúsztak föl- és lefelé, de mutatóik nem voltak; s ugyanez a furcsaság jellemezte a vitrinek kincseit: az olcsóbbfajta díszórákat - az egyik antik szentélyt formázott, virágfüzérékkel ékesített korinthuszi oszlopokkal, a másikon rózsás arcú biedermeier kisfiú ringatózott rozsdás acélrugóra függesztett hintáján -, valamint a több polcot elfoglaló, különböző márkájú és korú vekkereket. (Közülük legjobban az az ütött-kopott darab ragadta meg a figyelmemet, melynek számlapján fehér főkötős néger mosóasszony hajolgatott külön fémlemezről kivágott

felsőtestével a dézsában dagadó ruhák fölé, s amely eredetileg egy virginiai gyapotültetvényes éjjeliszekrényén állhatott.) Nem láttam mutatókat a szanaszét hányódó rozsdamart zsebórákon, összekaristolts üvegfedelű karórákon, nyakba akasztható, de többnyire láncukvesztett, parányi női órákon sem, habár az egész helyiséget betöltő többszólamú ketyegésből, kattogásból, zörgésből, nyikorgásból és vartyogásból arra a következtetésre jutottam, hogy járt valamennyi...

- Készen vagyunk - rezzentett fel az órás. - A kollekciómban gyönyörködik?... Ó, a mutatók?! Magam szedtem le őket. - S értetlenségemet látva újabb eszmefuttatásba kezdett: - Minek, fiatalember, minek? Hiszen az időzónák csak egyezményesek, a világ minden pontján más és más a helyi idő, s ugyan ki tudná eldönteni, hogy azok közül melyik van a nagy kozmikus óra járásához igazítva, s van-e ilyen egyáltalán? Az emberek, mert percnyi létezésükhöz fogódzkodókra van szükségük, s mert állandóan az a soha nem szűnő félelem hajtja őket, hogy lekésnek valamiről, megpróbálják felszeletelni az időt, mint holmi görögdinnyét, holott az egy és oszthatatlan világidőben az örökkévalóság minden pillanata egyszerre és együtt van jelen. De nem folytatom, látom, ön is siet...

Ideges mozdulattal nyúltam az óráért, futó pillantással ellenőriztem: rendben volt, a másodpercek számjelei fürgén váltották egymást (már húsz perce a könyvtárban kellett volna lennem), automatikusan állítottam át a dátumra, s csak amikor a tárcám után kotorásztam, villant el a tudatomig, hogy az óra valami egészen képtelen dátumot mutatott. Még egyszer megnéztem: a kijelzés szerint 1965. február húszadika volt, szombat.

Az órás a fejét csóválta:

- Ejnye, ejnye, ilyen szórakozott volnék? - Visszavette az órát, de rögtön félre is rakta, és bizalmasan rám kacintott: - Ha már így sikerült, nem óhajtáná-e uraságod, hogy valóban 1965. február húszadika legyen?

Elképesztett a pimaszsága, fojtott hangon válaszoltam:

- Biztosan jó lenne, tizenhat évet fiatalodnék egy szempillantás alatt, de, sajnos, az a helyzet, hogy engem ma várnak a kölcsönzők a felsővárosi fiókkönyvtárban, s jó lesz sietnem, mert már így is késésben vagyok.

- Ha nem, hát nem! Csak aztán meg ne bánja! - vonta meg vállát az öregember, és kedvetlenül átállította a dátumot. - Most pedig menjen, nem tartóztatom, bár volna a maga számára egy kedvező üzleti ajánlatom. De talán majd máskor, ha jobban ráér. Előbb-utóbb úgyis eljön hozzám - adta vissza az órát, és búcsúzóul ismét rám kacintott.

„Mit ajánlhat nekem ez a habókos?” - dűnnyögtem bosszankodva, de már az utcán. Ki kellett lépnem, ha nem akartam, hogy Márta bejelentsen a központnak.

2

Márta ugyanolyan szótlanul és tartósan tudott duzzogni, mint a feleségem, s ilyenkor vele szemben is ingerültséggel vegyes büntudatot éreztem, amely megakadályozta, hogy fesztelesen viselkedjem, zavarba hozott és szorongást keltett bennem, s ezért vagy ügyetlen és megálázó kiengesztelési kísérletekhez folyamodtam, vagy dührohamban törtem ki, csapkodtam és kiabáltam, akár csak a házasságom utolsó hónapjaiban.

Szorongva léptem be a könyvtárba (hiába hajtottam fel útközben egy nagyfröccsöt, azzal, hogy most már úgyis mindegy); Márta valahol hátul rakosgatott, nem válaszolt a köszönésekre. Kölcsönző még nem volt a teremben. Bementem a polcok közé. Márta nem fordult

meg. Félszegen álltam egy darabig, aztán odamentem hozzá, és - magam számára is váratlanul - hátulról átöleltem és megfogtam a mellét. (Csak ekkor döbbsentem rá, hogy öntudatlanul a feleségemet képzeltem a helyébe, hozzá szoktam így közeledni, ha neheztelt valamiért.) Márta megdermedt a meglepetéstől, de nem szakította ki magát. Ettől teljesen begerjedtem.

- Gyere, menjünk az irodába! - sűgtam a fülébe, és kezdtem kigombolni a blúzát.

- Hülye, jöhet valaki - mondta Márta, és ellökte a kezemet. Szánakozva kérdezte: - Ittál?

„Úristen! - gondoltam. - Ezt a nőt már régen megkaphattam volna!” Amióta Ilona elment, lassan egy fél éve, nem voltam senkivel, esténként a szemrevalóbb nőolvasókat szoktam sorra venni képzeletben. Mártát, talán mert annyira hasonlít a feleségemre, sohasem vontam be a képzelgéseimbe. S ugyanakkor... végül is, miért ne?

Márta egész nap izgatottan járt-kelt, túlfűtött hangon beszélgetett az olvasókkal, és nem mert felém nézni. Engem újra elfogott a depresszió, hagytam, hogy mindent ő csináljon, az ablakhoz álltam, és az utcán gomolygó ködöt bámultam, s ahogy az sűrűsödött, úgy nőtt bennem a rosszérzés. Kidagadó nadrágom is zavart, óvatosan kellett forgolódnom, legszívesebben kimentem volna a vécébe onanizálni.

Végre este lett, zártunk. Alig maradtunk magunkra, megragadtam Mártát és bevonszoltam az irodába. Túl hamar kezdtem vetkőztetni, megsértődött. - Hozok bort - javasoltam ijedten, és elrohantam a kocsmába, idegesen, mert attól tartottam, hogy közben hazamegy. De megvárta, megittuk a bort, és lassan megadta magát. Nem bizonyult valami jó szeretőnek: egyórás kínlás után fejeztem be - magamnak. És máris kényelmetlen volt, hogy ott van mellettem, szerettem volna hazamenni, és olvasgatni egyedül, vigyáznom kellett, nehogy észrevegye. „És most mi lesz? - gondoltam. - Ezentúl majd minden este lefekszünk, napközben pedig figyelmesnek kell lennem hozzá, éreztetni a ragaszkodásomat?... Olyan lesz, mint Ilonával az utolsó években, csak ez már így kezdődik.”

Hazakísértem. A kapuban meg akartam csókolni, de elhárította. Bement, és bennem azonnal kihuny a hódítás öröme. Meggörnyedve baktattam hazafelé, fázósan húztam össze magam az öreg télikabátban, melyet az idén elfelejtettem beadni a tisztítóba; mentem a tejszerű ködben, és alig vártam, hogy ágyba kerüljek és Margitról ábrándozhassam, amíg el nem alszom. Az az érzésem támadt, hogy követnek. Hátrafordultam: mintha árny suhant volna az egyik lámpaoszlop mögé. Meggyorsítottam a lépteimet. Eszembe jutott az előző éjszakai álom vagy látomás - melyik volt a kettő közül, már nem tudtam eldönteni...

Éjszaka megint felébredtem: bizonytalan derengésben az órák ott ült a székemen, és gúnyosan mosolygott. Rémülten kaptam a lámpaszínörhöz; a fényben az öreg eltűnt, de ahogy lekapcsoltam a villanyt, újra ott ült az asztalnál, és rám kacsintott. Visszkapcsoltam a kislámpát, és bebújtam a takaró alá. Ott kucorogtam hajnalig, zakatoló szívvel, s csak akkor mertem kidugni az orromat, amikor már teljesen kivilágosodott.

3

Hét óra tájban elaludtam, s mire felébredtem, már késő volt bemennem. Kapkodva felöltöztem, leszaladtam az utcára, és betelefonáltam a központba, hogy beteg vagyok, néhány napig ne számítsanak rám. Utána felhívtam Mártát, neki is eldadogtam, hogy rosszul érzem magam, ne várjon. Márta tudta, hogy van egy orvos barátom, aki bármikor kiír akár egy hétre is, ha nincs kedvem dolgozni, ezért nem válaszolt, letette a kagylót. „A saját frigiditása miatt haragszik rám, vagy mi a fene?” - morogtam dühösen, de a büntudat és az azt kísérő szorongás máris jelentkezett. Még beszéltem Gáborral, aki a hiányzásaimat szokta igazolni, aztán

hazamentem. Útközben vettem egy üveg pálinkát, tíz üveg sört, meg ebédre kenyeret és parizert, de előre éreztem, hogy az ivás sem fog segíteni, agyon van csapva a napom, és most még az sem vigasztalhat, hogy utána alhatom, mert attól kell tartanom, hogy ismét valami szörnyű látomásra ébredek.

Megittam egy üveg sört, majd - hogy csináljak valamit - nekiálltam takarítani. Köd volt ma is, jótékonyan eltakarta a lakótelep ocsmány házait, csak a szemközti presszó lámpái sárgállottak át rajta hívogatóan. „Át kéne ugranom” - gondoltam, de tudtam, hogy nem tehetem: „beteg vagyok”, megláthat valaki. Egy üres és felesleges nap állt előttem, aminél még a fiókkönyvtár unalma is jobb; s most megint megkívántam Mártát: ő legalább meleg és odaadó, ha sikerül némi gyöngédséget kicsiholnom magamból.

Befejeztem a takarítást (nem sok látszatja volt), leültem a heverőre, bontogattam a söröket, a pálinkába is belekortyolgattam, amíg Ilona nevét mondogatva sírva nem fakadtam az önsajnálattól. Megborzongtam a gyönyörűségtől, amikor az első könnypatakok végigfutottak az arcomon, tovább táplálva a magam iránt érzett szánalmat, amelynek csak hazug voltáról kellett megfélekezniem - Ilona távozása ugyanis semmiféle megrendülést nem váltott ki belőlem, inkább megkönnyebbültem, hiszen már évek óta titkon erre vágytam, s házasságunk kilenc évéből az utolsó hatot csak a Margitról való ábrándozások tették elviselhetővé. „Margit, igen, ha Margittal sikerül...” - motyogtam, a hatodik üveg sört kibontva (a pálinka addig elfogyott), s eszembe jutott a rosszul beállított dátum. „De hiszen 1965-ben Margitba voltam szerelmes!” Őutána koslattam reménytelenül, mert nálam ügyefogyottabb kamasz nem termelt még a világon, s azzal rontottam el teljesen a dolgot, hogy miután hetekig bámultam őt a gimnázium folyosóján, egyszer csak elszántam magam, és az egyik nagyszünetben odamentem hozzá, hebegtem valamit, és a kezébe nyomtam egy füzetet, amelybe a vele kapcsolatos ömlengéseimet írtam le, meg néhány verset, mert akkor még azt hittem, hogy költő lesz belőlem. Margit elvette a füzetet, de néhány nap múlva a barátnőjével küldte vissza, s azután már egyáltalán nem mertem közeledni hozzá.

Nem lettem költő, nem lett belőlem semmi, a főiskolát is csak azért végeztem el, mert nem volt bátorságom otthagyni, mint ahogy Ilonát sem, amikor hosszas és megalázó könyörgések után végre hajlandó volt lefeküdni velem.

Amikor elment, azt hittem, hogy megszabadulva a nyomástól, amit az ő csillapíthatatlan szeretetétisége jelentett, megcsinálom mindazt, amire harminchárom éves koromig nem volt időm, mert tanulnom kellett, pénzt keresnem, lakást kerítenem, vele törődnöm, de semmi sem sikerült, csak az üresség és a szorongás nőtt bennem napról napra, amit aztán Márta az elhagyott férfi elkeseredéseként értelmezett, amíg a tegnap esti hazug és felesleges együttlét nem lett belőle.

„Szegény Ilona, szegény Márta, s ti szegény Ilonák és Márták mind, akik olyasmit vártok tőlem, amire nem vagyok képes! Megszántatok, legalábbis azt hittétek, hogy ti szántok meg engem, pedig a testi vágyon kívül én nem éreztem irántatok mást, mint sajnálatot. Sajnálatból húztam le a bugyitokat, és kötelességtudatból próbáltalak kielégíteni benneteket, hol sikerrel, hol sikertelenül, s közben a képzelgésekkel kísért maszturbálásban több örömet találtam, mint a veletek való együttlétekből...”

Öt óra felé a köd befolyt a szobába, összekeveredett a cigarettafüsttel, megtöltötte a padlón sorakozó üvegeket, marta a szememet, a számat, a falak imbolyogni kezdtek, hányinger fogott el. Kitámolyogtam a fürdőszobába; a vécészsze bűze megkönnyítette, hogy kiokádjak mindent: a pálinkát, a sört, a nyálkás, rózsaszín parizercafátokat, s mire fölegyenesedtem, már elviselhetetlenül hasogatott a fejem. A szobában, ahogy vártam, ott ült a kutya, s amikor meg-

próbáltam oldalazva eljutni a heverőhöz, rám vicsorított. „Ne, kérlek, ne bánts!” - nyöszörögtem, de most nem bólintott és nem tűnt el, hanem nekem ugrott, és ledöntött a padlóra. Bűzös lehelete megcsapott; elvesztettem az eszméletemet.

4

Késő éjszaka tértem magamhoz. Kimentem a fürdőszobába, hideg vízben megmostam az arcomat. „A kutyát most másodjára a részegség is rám küldhette, de tegnapelőtt nem ittam, és tegnap sem annyit, hogy látomásaim legyenek...” - töprengtem. És hirtelen megvilágosodott minden. „Az órás, csak ő állhat az érzéksalódásaim mögött. Azonnal el kell mennem hozzá!” S bár éjfél elmúlt, sietősen öltözködni kezdtem.

A műhelyablak penészfoltos függönyén át pirosas fény szivárgott az utcára. Elszántan nyomtam le a kilincset, de belépve rögtön visszahőköltem. Az uszár ült a pult előtt, és dühösen rám mordult.

- Nyughass, Mefisztó! - szólt rá az órás, és félretette a mosónős vekkert, amelyet babrált éppen. - Már vártam önt.

Hideg borzongás futott végig rajtam, megtántorodtam.

- A sarokban talál egy széket, üljön le! - folytatta az öreg. - Ne haragudjon Mefisztóra, gyűlöli az alkoholszagot, engem is meg szokott morogni. De nagyon megszidtam, amiért magára támadt.

Reszketve leültem, és nagyon ostoba képet vághattam, mert az órás gúnyos hahotára fakadt:

- Maga szerencsétlen, hogy hagyhatja el így magát egy felnőtt férfi, aki Hölderlint és Rilket olvas eredetiben, s ráadásul időnként a szépnem körében is szert tesz egy-egy újabb tróféára, mint tegnap este is...

- Honnan tudja mindezt rólam? És ki maga? - kérdeztem megrökönyödve.

- Nem szívesen válaszolok erre a tapintatlan kérdésre. Mondhatnám, hogy Koleszár Béla vagyok, az órás - megnézheti a cégtáblámat -, de azt is, hogy *ama erőnek része, mely mindig rosszat akar, de mindig jót mivel.*

- A Sátán? - kérdeztem ironikusnak szánt hangsúllyal, ám voltaképpen megszeppenve.

- Hogy ön milyen közönséges, fiatal barátom! Hát mondtam én, hogy maga egy befuccsolt költő-önjelölt, gátlásosságát nőgyűlölettel álcázó onanista?

Megsértődtem.

- Milyen joggal avatkozik az életembe, vén intrikus? Minek rémisztget ezekkel az ósdi távhipnotikus látomásokkal? Nem is hiszek magában.

- Kár így heveskedni - csóválta fejét a pokoli öregúr. - Hát már nem emlékszik, hogy üzletet ajánlottam magának? Vérig sért, és aztán csodálkozik, hogy én is keményebb húrokat pengetek. Azt hiszi, nekünk nincs önértetünk?

- Vonja vissza, amit mondott! - erősködtem.

- A költő-önjelöltet vagy az onanistát? Különböztet mindegy. Ha óhajtja, szívesen kijelentem, hogy önt félreismerte a világ, s egyedül csak magán múlt eddig is, hogy bebizonyítsa...

- Hagyja abba! - könyörgöttem. - Tudom, hogy egy nagy senki vagyok, de nem bírom elviselni, ha ezt más szájából hallom.

- Kérem - biccentett az órára -, ha így áll a dolog, készséggel megkövetem önt, s magam is fátylat borítok a sértéseire. S hadd folytassam máris azzal, hogy mindez szándékom ellenére történt; én ugyanis azért voltam bátor azokat az ön által távhipnotikus látomásoknak nevezett trükköket alkalmazni, mert a segítségére jöttem. - Megakadt. - Azt hiszem, én vagyok az idősebb jó pár ezer évvel, felajánlhatom a baráti pertut?

- Nem hiszem, hogy barátságról szó eshetnék köztünk, de nem bánom - vetettem oda fagyosan, mert - bár ijedelmem nem múlt el - kamaszos gögöm, mint eddig annyiszor, most is segített, hogy a megalázónak érzett helyzet fölébe emelkedjem. - Halljam az ajánlatot!

- No, azért nem kell mindjárt ajtóstul rontani a házba - mondta különös beszélgetőtársam, és ismét rászólt a kutyára, amely pökhendi szavaim hallatán morogni kezdett: - Nyughass, Mefisztó!

- Miért a kutyádat hívod Mefisztónak? - érdeklődtem. - Hát nem te vagy az?

- Igazad van - válaszolt nyugodtan az öregember. - El is küldöm, hogy ne zavarja a társalgásunkat. Mefisztó, tűnj el! - kiáltott rá a kutyára, és az tüstént szétfoszlott a levegőben.

- Tudod, kedves barátom, a névazonosság oka az, hogy én és a kutyám - hogy is mondjam neked? - valamilyen módon egyek vagyunk...

- Azaz káprázatok vagytok mind a ketten - egészítettem ki fölényesen.

- Azt azért nem mondanám - intett le az öreg. - Ha káprázat volnék... de hagyjuk ezt! Az ajánlatomat akartad hallani. Nos hát, jól figyelj! - S a szemem láttára különös átalakuláson ment keresztül. Álla, orra kihegyesedett, haja sercegve felkunkorodott és mulatságos kakastaréjt alkotott a feje búbján, lerágott körmei megnőttek és vörös karmokká görbültek, vállán bíborszínű palást terült szét, s ahogy felállt és kiegyenesedett, egész alakja megnyúlt és arányosan karcsú lett, és már nem emlékeztetett sem az öregemberre, sem az uszkárra, melyet az imént varázsolt vissza a semmibe.

- Felajánlom neked - kezdte ünnepélyesen -, hogy megpróbáld helyrehozni mindazt, amit felesleges és céltalan életed során elrontottál. Felajánlom a sikert és a boldogságot, ha elég elszántságod bizonyulsz, hogy megszerezed magadnak. S mindenekelőtt felajánlok egy röpké látogatást 1965-be, mert minden későbbi sikertelenséged okát akkori balfogásaidból eredezteted. Térj hát vissza kamaszkorod világába felnőtt férfiként, és próbáld meg leszakítani azokat az örömeket, melyeket gözös és éretlen sihederfővel nem voltál képes kitépni a sors fukar kezéből!

- Nem tudom - mondtam zavartan. - Valóban szívesen visszamennék, s abba az esztendőbe különösen, mert minden balgaságom ellenére olyan boldog voltam akkor, mint azóta sohasem. De hogy - ha jól értettelek - elcsábítsam azt az angyali lényt, akit ma is a legszebbnek, legtisztábbnak tartok a világon... nem, ilyen aljasságra nem tudsz rábeszélteni.

- Ugyan, kedves barátom, ki beszélt itt csábításról? Nem, nem, én teljesen rád bízom, mit művelsz a múltadban, csak azt szeretném elérni, hogy megtaláld önmagad. Hát nem akkor vesztett ki belőled minden merészség és törekvés, melyekkel más irányba fordíthattad volna a sorsodat?

- Talán nem is voltam többre hivatott.

- Ezt úgy mondtad, mintha tőlem várnál megerősítést vagy cáfolatot. Erre ne számíts, nem vagyok mindentudó... Én csupán egy kis kirándulást javasolhatok; rajtad áll, mire mégy vele.

- Rendben van - mondtam elgondolkodva -, fontolóra veszem az ajánlatodat. De ha már üzletről beszélünk, tudnom kell, mit kívánsz érte cserébe.

Mefisztó megvonta a vállát.

- Miért kell rögtön arra gondolni, hogy mi lesz azután? Több bátorságot és vállalkozó szellemet kellene tanúsítanod, különben csak a tespedés jut osztályrészedül.

- Ebből elég - szakítottam félbe. - Nagyon jól tudom, hogy ti, pokolfajzatok, a megrontásunkra törtök. S nem mintha drága volna az üdvösségem, nem mintha rettegnék a pokolbéli kínoktól, melyekhez bizonyára ugyanúgy hozzá lehet edződni, mint a földiekhez, de mégis tudni szeretném, mivel tartozom ezért a remélhetőleg szórakoztató turistaútért, amelyhez nagy-lelkűen útlevelet és valutát kínálsz fel.

- Semmivel - rázta fejét a Sátán -, igazán semmivel...

- Mégis, mondj valamit! Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen.

- Nem szeretem, ha a jelenlétemben Krisztust emlegetik - sértődött meg Mefisztó, majd kényszeredetten folytatta: - Semmit sem kérek tőled, azaz majdnem semmit...

- Mondd csak ki bátran, ne köntörfalazz! - biztattam, mire láthatólag zavarba jött, s elővéve egy fésűt, a kakastaréját próbálta lesimítani.

- Ne kímélj, cimbora! - szoltam elszántan.

Mefisztó csendre intett, sorra húzogatta ki a fiókjait, gondterhelten kotorászott bennük, végül diadalittasan mutatta fel Goethe *Faust*-ját. Lázasan lapozott a vastag kötetben, s megtalálva a keresett részt, fennhangon olvasni kezdte:

Ha a perchez szólnék esengve;
szép vagy! maradj! Tied vagyok!
Akkor verj engem rabbilincsbe,
akkor akár meghalhatok!
Harang kondulhat búcsúszóra,
akkor már szolgálnod se kell,
megáll az óra, mutatója
lehull: az én időm letelt...

- Ezt kellett volna mondanod, mire én néhány sorral lejjebb:

De mert szóban élet-halál van itten:
pár sor írásért esdenék...

- Nos? - nyújtotta át a könyvet:

- Jól gondold meg, én semmit sem felejték.

- Hagyjuk a komédiát! - háritottam el magabiztosan. - Goethében magam is elég járatos vagyok. Ezt a részt kívülről fújom:

Vaskalapos, írás is kell neked?
A férfi s férfiszó hírét nem ismered?
Nem elég az, hogy kimondott szavam
napjaim fogytaig rabbá ígézhet?
Világfolyónk zubog folytonosan,
míg engem megköt egy ígélet?
De hóbortunk szívből nőtt gyökerű,

ki vetné el önként magától?
Boldog, kinek a lelke tiszta, hű,
és minden áldozatra bátor!
Viszont egy pergament, rajta pecsét s betű,
kisértet, melynek megfutunk szagától...

- Elég, elég - rázkódott Mefisztó válla a nevetéstől -, képes lennél felmondani az egészet.

Tyű, micsoda szóáradat!
Hogy tudsz szavalni ily hevensen?
Jó lesz bármily papírszelet.
Egy csöppnyi vérrel itt aláírod neved...

- S bő lebernnyegéből elővarázsolt egy gyűrött papírlapot, rajta az előre megszerkesztett szerződésszöveggel, másik kezébe hosszú tűt vett, én pedig halálos - ó, milyen jól játszom mindig, ha irodalomról van szó! - nyugalommal nyújtottam feléje a mutatójajamat:

Ha épp ily firka kell neked,
legyen, nem tagadom meg ezt sem.

5

A vasútállomás várócsarnokában ébredtem, egy kemény padon, a kirakodóvásárt, szüretet és templomból kivonuló sokszoknyás, nagykendős parasztlányokat ábrázoló naiv freskók alatt, melyeket azóta lemeszeltek. A kvarcórámra néztem: 6 óra 15 perc volt, s a dátum: 1965. február 20. „Megérkeztem” - mondtam, és felültem. Most futhatott be egy vonat: a csarnokon télikabátos, pufajkás nők és férfiak, egyensapkás diákok siettek keresztül, a lengőajtók nyílásakor behallatszott a gőzmozdony fűjtatása és a megafon torz hangja. A pénztár melletti tükörben megnéztem magamat: egy napot sem fiatalodtam, s ugyanaz a viseltes kabát, meghatározhatatlan színűre fakult farmernadrág volt rajtam, mint tegnap; cipőm - ha formája el is tért az „akkori” divattól - elég koszos és csámpás volt ahhoz, hogy feltűnés nélkül elvegyüljek a munkába igyekvők között. Végigsimítottam az állam, és elhatároztam, hogy megborotváltatom magam, sőt megnyiratkozom és haját mosatok - így mégsem kerülhetek Margit szeme elé!

Kinyitottam a Sátólól kapott diplomatatáskát: ezüstzáras, fekete selyemmel bevont, lapos doboz volt benne, és egy leragasztatlan boríték. Kivettem belőle a levelet. Ezt olvastam:

Drága Kislányom!

Amikor arra kényszerültem, hogy elhagyjam ezt a sokat szenvedett kis országot, Édesanyád megkért, hogy amennyiben a helyzet nem változik, szakítsak meg veletek minden kapcsolatot. Nem szabad rá haragudnod, a Te jövődet féltette, nem akarta, hogy egy ellenforradalmár apa árnyéka kísérjen végig pályádon, azt szeretné, hogy boldogulj az életben, amennyire ez a vasfüggöny mögött lehetséges. Én megértem őt, hálával és szeretettel gondolok rá, és megbocsátom, hogy ma is állami tisztviselőként keresi meg a kenyerét.

Édes Egyetlenem! Amikor utoljára láttalak, hatéves voltál. Ma már nagylány vagy. Bizonyára jól tanulsz az iskolában, és szorgalmasan gyűjtöd a jó pontokat a DISZ-ben, hogy felvegyenek az egyetemre, s ne gondold, hogy én ezért elítéllek téged. Kis nép gyermekének mindig meg kell becsülnie magát, és a szűkös lehetőségeket, melyekben része lehet. Ne hidd, hogy itt a szabad világban sokkal könnyebb, mint a lágerben.

Annak ellenére mondom ezt, hogy én magam elég szépen boldogultam. Igaz, második házasságom jól sikerült, ma egy jövedelmező vegyipari kisüzem társtulajdonosa vagyok.

Drága Margitkám! Nem tudom, Édesanyád milyen hazugságokra kényszerült, milyen szörnyűségeket kellett rám fognia a válóperi tárgyaláson, amelyen természetesen nem lehettem jelen. Hidd el, hogy az én kezemhez sem tapad több vér, mint azokéhoz, akik ellen fegyvert fogtam, de ezzel nem akarom azt mondani, hogy tisztán és mocsoktalanul fogok a Teremtő színe elé állni. (Te már bizonyára nem hiszel ezekben a „klerikális fantazmagóriákban.”) Nem is azért írtam ezt a levelet, hogy megzavarjam még alakuló világképedet, melyre úgyis nagyobb befolyást gyakorol az iskola és a pártpropaganda, mint amilyenel én bírhatnék innen a távolból. Azt akarom csak, hogy tudd: irántad érzett szeretetem nem múlt el, én mindig a Te Édesapád maradok, még ha nem is adatik meg a Sorstól, hogy viszontlássalak valaha. És amennyire korlátozott lehetőségeim engedik, szeretném megkönnyíteni az életutadat.

Az a barátom, aki e levelet kézbesíti neked, magára vállalta, hogy jelen soraimon kívül egy kis doboznyi, ámde tekintélyes értékkel bíró ékszert is átcsempész a határon, s átadja neked, hogy majdan az egzisztenciádat alapozhasd rája. (De Édesanyádnak nem szabad tudnia róla, különben megeshet, hogy ijedtében felajánlja a Pártnak.)

A barátomtól nem kell tartanod, s nem kell benne véreskezű banditát látnod, mert a harcoktól távol maradt, s nem a büntetéstől való félelem, hanem csak a kilátástalanság készítette, hogy a szabad világot válassza, s amint megszilárdultnak látta az otthoni körülményeket, visszatelepedési engedélyhez folyamodott.

Kérlek, fogadd őt bizalommal, ha sikerül bántatlanul kicsúsznia az ÁVÓ karmaiból és eljutni hozzád, akit ma is a világon mindennél jobban szeretek.

Boston, 1964. október 6.

Édesapád

Még két fénykép hullott ki a borítékból. Az egyik egy negyven év körüli férfi arcképe: szögletes, markáns arc keskeny ajkakkal, széles, lapos orral és a bozontos szemöldökök alatt megbúvó apró, gyanakvó szemekkel. Nem sok hasonlatosságot fedeztem fel benne a lányával, akinek gyöngéden megformált tojásdad arcát, sötéten csillogó, mandulavágású szemeit, duzzadt ajkait és derekáig leomló, selymes, gesztenyebarna haját örizte meg az emlékezetem (vajon fel fogom-e ismerni annyi év után, illetve annyi évnek előtte?); a másik képen ugyanez a férfi egy vézna, szemüveges nő vállát átkarolva, magabiztosan mosolyog a fényképezőgép lencséjébe, míg a felékszerezett, jelentéktelen teremtés meggörnyed hatalmas tenyere alatt. „Ez volna hát a második feleség” - mondtam magamban, és eszembe jutott az első: magas, 1965-ben még jó alakú karvalyarcú asszony, Margit anyja, akiről mint elvált nőről mindenféle pletykák keringtek a városban.

Kinyitottam az ékszeres dobozt: nyaklánc, mellű és fülönfüggőpár volt benne, arany, ezüst és egyenként is vagyont érő drágakövek rafinált együttese. Jól kieszelte a Sátán - melyik gyerek-lány, sőt felnőtt nő tudna ellenállni ekkora csábításnak? Különösen, hogy a legtisztességesebb látszata van a dolognak... De én nem azért jöttem, hogy aljas célra fordítsam a Pokol kincseit. Csak látni akarom Margitot, beszélni vele, hallani a hangját (két-három mondatot ha válthattam vele annak idején), kigyönyörködni magamat a szépségében, és megtisztultan, felfrissült lélekkel visszatérni a jelenembe... De hogyan férközzem a közelébe? Szombat van, fél egyig, fél kettőig a gimnáziumban lesz, az előtt fogom megvárni. Attól nem kell tartanom, hogy magammal is összefutok: Mefisztó emlékeztetett rá, hogy ezen a napon Sótra utazom

szavalóversenyre; Rilke *Első duinói elégiá*-ját fogom elmondani lelkesen, de olyan erősen mutálva, hogy a Rilkében amúgy is járatlan zsűri a legalacsonyabb pontszámot ítéli meg számomra.

Visszatettem a levelet és az ékszereket a táskába, bekattintottam a zárat. Tehát tanítás után... Addig kell az időt eltöltenem valahogy. Először is iszom egy kávé a hetvenes évek elején lebontott Liget eszpresszóban, aztán végigjárom az azóta szanált utcákat, ahol ilyenkor a hétvégi nagymosások szappanos vize csordogált a kapualjakból a gazos árkokba, s disznóvágások idején a véres lé. Esetleg egy konyakot is lehajtok, de csak egyet, amit Margit még nem érezhet meg a leheletemen, s persze arra is vigyáznom kell, nehogy a megszokott kólámat is megrendeljem a konyak mellé.

Kiléptem az állomás épületéből, elindultam a behavazott vasúti fasorban, a tizenhat évvel fiatalabb, de már kortalan, foszló kérgű platánok között. Átmentem a Séd rozsdás vaskorlátú betonhídján, elhaladtam a már akkor is rogyadozó, hat évvel később rideg üveg-acél csodára cserélt művelődési ház mellett, s az éppen nyitásra készülődő boltokat elhagyva, kiértem a térre - jobbról az evangélikus templom és parókia, balról a felszabadulási emlékmű -, mentem, zsebbe dugott kézzel, és egyre inkább az elmaradott, egzotikus országban járó turista felsőbbrendűségi érzése töltött el a szegényes kirakatok, a hatvannyolc utáni konjunktúrának majdan áldozatul eső, salétromfoltos, hámló vakolatú házsorok láttán. El is szégyelltem magam, és meggyorsítottam a lépteimet; kezdtem átfázni, ideje beülni valahová.

S ekkor szembejött velem Solymosi Ernő, a Vasipari Vállalat anyagbeszerzője, aki 1967-ben teljes sebességgel nekihajtott motorkerékpárjával egy teherautónak, a város központjában, és azonnal szörnyethalt. Mit tegyek, hogyan figyelmeztessem a rá váró veszedelemre? Tehetetlenül hagytam, hogy elmenjen mellettem (nem ismert meg, hogyan is ismert volna? - utoljára pattanásos képű kamaszként látott, aki önképzőkori ülések után időnként hazakísérte a lányát), az ijedségtől elzsibbadva álltam percekig, s mire meglódultam volna, ő már befordult a sarkon.

Elment a kedvem a mászkálástól, nem akartam több halottal találkozni. A Ligetben töltöttem a délelőttöt, s amikor a meglepően alacsony végösszegű számla kifizetése után kitámolyogtam és hunyorogva megálltam a városi park hófödte magyalbokrai és gesztenyefái előtt, már az egész vállalkozást megbántam. Közben kisütött a nap, olvadt, és a megsüppedt hó viszolyogtatóan cuppogott a talpam alatt. Az órára néztem: fél tizenkettő volt, még legalább egy óra, amíg Margit kijön a gimnáziumból, épp elég arra, hogy rendbeszedjem magam. Komoran ünnepélyes arccal hártottam el a borbély fecsegő kíváncsiságát (hülyének is nézett, olyan nagy borraivalót adtam neki), ezt követően felhőrpintettem egy híg kávé a közeli bisztróban, s miután a zsebkendőmmel hiába próbáltam kifényesíteni átázott cipőmet, lehorgonyoztam a gimnázium sarkán, és dobogó szívvel vártam az első diákcsoport feltűnését.

A fél egyesek között nem volt, vagy nem ismertem fel, s ez rettenetesen felidegesített. Már azon töprengtem, hogy lesz, ami lesz, becsöngetek a lakásukba (mit mondok majd az anyjának?!), amikor végre meghallottam az utolsó kicsöngetést, és rövidesen áradni kezdtek a gimnazisták az öreg, akkor még vadszőlővel befuttatott, azóta már kétszer is különböző fagyaltszínekre mázolt épületből. Magam is meglepődtem, milyen könnyen választottam ki Margitot abból a felszabadultan vihorászó lánycsapatból, amellyel együtt lépett ki a kapun, de elgondolkozva hamarosan el is maradt tőle. Vagy tíz percig követtem, néhány lépés távolságban, míg végül - már csak tíz órára maradt éjfél - melléje léptem, és könnyednek szánt, de rögtön elfúló hangon (egy tehetségtelen bohóc ripacszkodó hanghordozásával) megszólítottam:

- Szép kisasszony, szabad, remélem,
karom ajánlani s elkísérnem?

Margit csodálkozva nézett rám, és továbbsietett.

„Te, hülye, te! - szidtam magam. - Tizenhat év nem volt elég arra, hogy megtanuld, hogyan kell egy kamaszlányt leszólítani.”

Nagy nehezen utolértem, és akadozva szólítottam meg újra:

- Ne ijedjen meg, kislány, nem akarok semmi rosszat. Az apjától hozok üzenetet.

Margit megtorpant, tekintetével végigmérte elkoszolódott kabátomat, foltozott térdű nadrágomat, melyet még kávéval is sikerült leöntenem ma délelőtt, sómarta, széttaposott cipőmet, és ment tovább. Megijedtem. Persze, az arcomra nem mert fölneézni, azt már nem vette észre, hogy frissen vagyok borotválva, hajam pomádétól vagy mi az ördögtől csillog, s azt sem tudhatja, micsoda kincseket tartogatok neki a táskámban. Most mit tegyek? Ugyanolyan kínosan éreztem magam, mint akkori önmagam, amikor a vallomásait próbálta rátukmálni az értetlenül mosolygó kislányra, aki most riadtan és már remekül elsajátított női büszkeséggel szaporázza kecses lépteit... Phű, majdnem kiköptem bosszúságomban. Mentem utána, kissé lemaradva, és egyre dühösebb lettem - magamra, Mefisztóra és mindenekelőtt erre a tizenöt éves libára, akit még az apjára való hivatkozással sem lehet attól a rögeszméjétől eltántorítani, hogy lépten-nyomon cukrosbácsik leselkednek rá. Mellesleg, magamat is kezdtem cukrosbácsinak érezni, méghozzá egyre erősebben. De aztán begurultam, odaléptem hozzá, és megragadtam a karját.

- Ide figyeljen, bébi, nemsokára megy a vonatom, nincs időm nehéz felfogású bakfisok kegyeiért esedeznem. Maga Németh Margit vagy nem?

- Én vagyok - válaszolta Margit rémulten.

- Na végre! - mondtam megjátszott fölénnyel. - Éppen ilyenek írta le a kedves édesapja. - Az most egy csöppet sem zavart, hogy a kedves édesapa hatéves korában láthatta őt utoljára, tehát semmiképp sem írhatta le éppen ilyenek. - Hol tudnánk beszélgetni?

- Nem tudom - mondta a lány zavartan, s én most már megnyugodva vettem szemügyre valóban elbűvölő pofikáját. - Édesanyám elutazott...

- És különben sem örülne, ha megtudná, hogy az apukája barátja hozott valamit a lányának - vágtam közbe, és elégedetten észleltem, hogy Margit szeme felcsillant. - Akkor tehát az sem lenne célszerű, ha meghívnám egy gesztenyepürére valamelyik eszpresszóba, mert a kedves anyuka ismerősei esetleg meglátnák...

A lány a fejét ingatta, s én egyre szebbnek láttam, ahogy a zavarát igyekezett leküzdeni, és csak félénken mert rám sandítani.

- Igazán az apámtól jött? - kérdezte aztán.

- Itt a levele - mondtam, és átnyújtottam neki, de az ékszeres dobozt a táskában hagytam. Margit kipirult arccal olvasta a levelet, s amint végzett, kérdően nézett rám. „Az ékszereket szeretnéd megkapni, ugye?” - gondoltam, de nem szóltam róluk. Tudtam, hogy nem fog rákérdezni.

- Nos, hol tudnánk leülni?

Margit tétovázott:

- Tudja, hol lakunk?

- Nem, honnan tudnám? - válaszoltam, bár annak idején minden este elmentem az ablaka alatt. Margit megadta a címet.

- De ne együtt menjünk! - tette hozzá. - A szomszédok beárulnának. Én most hazamegyek, maga pedig egy félóra múlva csöngessen be, de előbb nézzen körül! Ha éppen akkor jön valaki, amikor ajtót nyitok, mondja azt, hogy eltévesztette a lépcsőházat, és jöjjön vissza később! Ha tiszta lesz a levegő, beengedem.

„Milyen rafinált” - gondoltam elismeréssel és egy picit csalódottan. Biccentettem, útjára engedtem. „Addig iszom valamit, esetleg viszek is egy üveg italt...” - de erre már elrestelltem magam: „Csak nem akarom ezt az ártatlan kislányt leitatni? De vajon tényleg olyan ártatlan-e? Egy ilyen anya mellett, aki most is valamelyik palijánál tölti a hétvégét, ártatlan maradhat-e a lánya, nem kéne-e kicsit utánajárni a dolognak?” „Te, állat, te! - szidtam magam rögtön. - Hát ezért jöttél? Ezt ígérted magadnak? Nem érzed, hogy itt valami bűzlik, s nem más, mint a kárhozatodra törő Sátán cselvetése? Gondolj arra a szerencsétlen, mulya kamaszra, aki voltál - hát képes lennél lerombolni az álmait a kis hülyének, elcsábítanád tőle az egyetlen nőt, akit szeretni tudtál valaha?” - Megéreztem a gondolatmenet ellentmondásosságát, ezért inkább betértem a Ligetbe, és vettem egy üveg vermutot. (És persze, ittam is: csak egy fél konyakot, meg még egyet, meg egy kávét, hogy elvegye az alkoholszagot.)

Margit sietve nyitott ajtót, s körülnézett, mielőtt beengedett volna az előszobába. Felakasztottam a kabátomat, s a tükörbe nézve megnyugodtam: a nadrágnál jobb állapotban levő farmerzakóm a nyugati eleganciát fogja képviselni a kisvárosi diáklány szemében. Margit bevezetett a nappaliba, ahol a virágmintás kárpitú csőbútor ismerős képe fogadott (ugyanilyen vagy ehhez hasonló állt nálunk is a nagyszobában), leültem az egyik kényelmetlen fotelba, és a fekete üveglapos asztalkára tettem a vermutot. Margit megszeppent:

- Én nem kérek. De adok magának egy poharat.

- Kettőt - parancsoltam.

- Főzzek kávét? - kérdezte Margit, még ijedtebben, s végre feltámadt a szégyenérzetem. „Milyen szemét vagyok, milyen aljas! Halálra rémítem ezt a tündért, aki be se engedett volna, ha... Az ékszerek! Legjobb lesz, ha máris átadom, és elpucolok innen. Éjfél! Majd elüldögelek a Kulacsban vagy a Kisipában.”

- Ha nem terhelem vele - mondtam, és kinyitottam a diplomata táskát. - De előbb hadd adjam át, amit az apja küldött.

Margit elpirult, a szeme megtelt fénnel, s ahogy előrehajolva a dobozért nyúlt, ujjaink egy másodpercre összeértek... „Úristen, milyen gyönyörű ez a gyereklány!”

- Mindjárt jövök - mondta Margit -, csak felteszem a kávét. - És az ékszeres dobozt a melléhez szorítva, kifutott a szobából. Kivettem a vitrinesszekrényből két csiszolt üvegekelyhet, öntöttem a vermutból. A magamét rögtön felhajtottam (úgyis kapok kávét), de utána is töltöttem, nehogy Margit észrevegye, hogy megelőztem. Az ablakhoz léptem: a napközben megolvadt tócsák már kezdtek hártásodni; az ereszkedő szürkületben élesen különvált a letaposott járdák sötét lucska és a bokrokon, pázsiton még érintetlen, bár koromszemcsés hó fehérsége; a lemenő nap fényében aranyosan csillogtak az ereszcsontról csimpaszkodó cseppek: üveggyöngysor egy cseléd lány golyvás nyakán; s a kéményekből felszálló füstöt karcsú lábakon redőződő, folyton izgatott s újra és újra lecsúszó harisnyákká rajzolta át feltüzelt képzeletem; álltam csak és bámultam, ellágyulva és szorongással teli, s észre se vettem, hogy Margit bejött a szobába, csak erőltetett könnyedséggel csengő hangja térített vissza a kis lakás meghitt banalitásába.

- Hány cukorral tetszik?

Megfordultam. Margit az üvegasztalkán rendezgette a kávéscsészéket, s ahogy fölegyenese-
dett, megpillantottam rajta a nyakláncot, a mellű ezüstpillangóját és a minden mozdulatára
megrebbenő fülönfüggőket, melyek egy hercegkisasszony előkelőségét kölcsönözték finom
vonásainak. Durva szövésű, vastag szoknyája, egyszerű, magas nyakú pulóvere, melyből alig
domborodtak ki apró keblei, az ékszerektől átszellemítve olyan kifinomulttá és titokzatossá
varázsolták a südőlány fejletlen alakját, hogy megtántorodtam, és torokszorító vágy ébredt
bennem, hogy megsimogassam, csak megsimogassam azokat a megindító halmocskákat,
ajkammal megérintsem a fülönfüggők gyémánthidegét... „Te vén kecske, te romlott barom!” -
mondtam magamban, és megindultam feléje. Letérdeltem előtte, átfogtam a derekát, arcomat a
gyapjuszoknya szűrős melegébe temettem, és lázasan suttoztam: - Gyönyörű vagy, a legszebb,
a legtisztább, legcsodálatosabb teremtes a világon. Nincs a földnek olyan tája, Grönlandtól az
Antarktiszig, amit be ne jártam volna, de hozzád mérhetőt nem láttam sehol. Imádlak attól a
pillanattól fogva, hogy megláttalak a gimnázium előtt, kamaszkori álmaim keltek új életre
benned, édes, egyetlen, káprázatos, csodálatos Margitom, te tünemény, te... - megakadtam, s
ezzel lélegzethez juttattam a lányt. Jobbnak véltem felpattanni és gyorsan visszaülni az
asztalhoz, még mielőtt ellenkezni kezdene.

- Köszönöm a kávé - mondtam. - Két cukrot legyen szíves!

Margit remegő ujjakkal vett ki kockacukrot a cukortartóból, és olyan ügyetlenül pottyantotta a
csészémbe, hogy a kávé kilötyt a terítőre. Ettől még jobban megzavarodott.

Megittam a kávé, és hátradőltem a karosszékekben. Éreztem, hogy bocsánatkéréssel mindent
elrontanék, támadnom kell, csak most megfontoltabban. Hallgattam hát hosszú percekig,
miközben Margit lesütött szemmel ült velem szemben, ölében összekulcsolt keze meg-
megrándult az idegességtől. Ki kellett várnom, míg megszólal.

- Az apám... az apukámmal hol ismerkedett meg? - kérdezte végül elcsukló hangon.

„Valóban, hol is...? - villant meg bennem. - Mese nincs, rögtönözni kell” - és ezt mondtam:

- Bostonban. - (A levél keltezésében ez a városnév szerepelt.) - De nem voltunk közeli ismer-
ősök, csak mint a kinti magyarok általában. („Így legalább nem kell intimitásokat költenem
róla.”)

- De azért megismerte valamennyire? - kérdezte a lány reménykedve. Megesett rajta a szívem:

- Valamennyire igen. („Halljuk, mit kell hazudnom!”) Mire kíváncsi?

- Én csak azt szeretném tudni, hogy ki volt ő... akkor?

- Mikor?

- Akkor... ötvenhatban. - Nem tudta, forradalmat mondjon-e vagy ellenforradalmat, az egyik
szóra nem állt rá a szája, a másikkal nem akart megsérteni.

- Nem sokat tudok róla. Én nem vettem részt a harcokban.

- Mégis... legalább azt mondja meg, hogy maga szerint hős volt az apám vagy gyilkos? -
Majdnem elsírta magát.

- „Most aztán jól feladtad a leckét! - gondoltam. - Mit mondjak erre? Valószínűleg szeren-
csétlen balek volt az apád, hacsak nem lelte kedvét a lövöldözésben. Mit tudhatok én erről?”

- Nézze, kedves... kedves Margit! Az édesapja elolvastatta velem a levelét, s ha jól emlékszem, abban ő maga is azt kéri, hogy ne sokat tépelődjön ezen, nehogy megzavarja a szép kis fejcskájában azokat a világnézeti és viselkedési normákat, amelyekhez tartania kell magát, ha nem akar az élet országútján az árokpartra szorulni. Én nem tudom, mit tett az édesapja azokban a zavaros napokban, egy biztos: amilyennek én őt megismertem, nyereség-vágy és vérszomj nem vezette. Megelégszik ennyivel?

- Igen - mondta Margit komolyan, és végre rám nézett. - És köszönöm.

- Nincs mit - mondtam kényszeredetten, és elszégyelltem magam: „Miket fecsegek én összevissza?” Kínos csend ereszkedett közénk. Rajtam volt a sor.

- Én, ahogy mondtam, nem vettem részt semmiben, ezért is térhettem haza különösebb következmények nélkül. Igaz, két éve már azokat is kiengedték, akik csináltak valamit. Én is akkor határoztam el, hogy hazajövök.

- És nem bánta meg? - kérdezte Margit, végignézve farmeröltönyömön, melyet a helyi áruházban vásároltam másfél éve.

„Megbánjam - töprengtem. - Talán jobb lesz, ha nem bánom meg.”

- Nem bántam meg - feleltem határozottan. - Tudja, kedves Margit, én igazából egy lány miatt mentem ki. („Ez az, ez biztosan hatni fog!”) De ez magát nem érdekelheti.

- Dehogynem - tiltakozott Margit, fülig pirosan. - Nagyon is érdekel. - És még jobban elpirult, de annyira, hogy megint nem mert rám nézni. Gyönyörű volt, és olyan kíváncsi, hogy alig bírtam visszatartani magamat. Nagyot nyeltem:

- Megengedi, hogy igyam egy kortyot? Esetleg koccinthatnánk.

Margit bólintott, és a megtiszteltetéstől félig bénán felemelte a poharát. Megborzongott, amikor beleivott a vermutba (pedig milyen émelyítő, gyenge kotyvalék!), de aztán szinte kihívóan kiürítette a kelyhet.

- Elfelejtettünk koccintani - mondtam, és újra töltöttem. Margitnak nem volt más választása, koccintott, és a második poharat is kiitta. Nyeregben voltam, de ekkor már az én agyamra is (az övére bizonyosan) rózsaszín köd szállt.

- Az események idején („Milyen jól megválasztottam ezt a szót: események!”) húszéves voltam („Talán most sem látszom többnek huszonkilencnél...”), a második évfolyamot végeztem a budapesti... de ez nem lényeges, én már huszonötödikén hazautaztam abba a határmenti kisvárosba, ahol születtem és gimnáziumba jártam, s ahol akkor az a lány... Ilonának hívták, negyedikes volt... Nem folytatom, ma is nagyon fáj - szakítottam félbe magamat, mert nem is tudtam hirtelen, mivel folytassam.

Margit csalódottnak látszott. „Hogy hat a kis libára a romantika!” - gondoltam, és a felgyülemlett epe gátlástalan hazudozóvá tett.

- Az egész város kivonult a negyvennyolcas emlékműhöz. Ő állt legelő. Kilépett a tömegből, felállt az emlékmű talapzatára, és szavalni kezdett:

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar;
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar...

Ő szavalt, ő, aki azelőtt annyiszor hallhatott engem az iskolai ünnepélyeken, én voltam a gimnázium legjobb versmondója - mit a gimnáziumé? minden szavalóversenyt megnyertem! -, de mindhiába, nem hatott rá a hírnevem; egyszer leszólítottam a folyosón, és szerelmet vallottam neki, de ő csak mosolygott, és a füzetet... - Megrémültem: ha így folytatom, ráismer az én egykori próbálkozásaimra, s bár én most nem az az én vagyok... jó lesz vigyázni!

- És? - kérdezte Margit.

- És abban a pillanatban tankok fordultak be a sarkon, és tüzet nyitottak...

- Tankok? Miféle tankok? - csodálkozott Margit.

- Azt akkor nem lehetett megállapítani - folytattam, visszanyerve a hidegvéremet. - Tény, hogy lövöldözés kezdődött, vissza is tüzeltek valahonnan... Én már az első lövésekre elfutottam, bemenekültem egy kapualjba, de azt még láttam, hogy Ilona véresen leomlik a koszorúk mellé, és egy gyertya lángja belekap hosszú, szőke hajába... („Jézusom, de aljas vagyok!”)

- Elégett? - kérdezte Margit, és csak úgy patakzottak a könnyei.

- Nem tudom - válaszoltam. - Gyáva voltam, igen, a leggyávabb, legnyomorultabb alak a világon. Elfutottam, és másnap reggel már egy osztrák falu kocsmájában zokogtam a söröm mellett... („Most már elég a giccsből, te szarzsák!” - próbáltam észre téríteni magamat.)

- És milyen volt ő? - kérdezte Margit erőtlenül, s szemlátomást lenyűgözve. És ekkor én, a poklok legmélyebb bugyrának legbűnösebb, legalávalóbb, poklok poklánál is mélyebb kárhozatot érdemlő elkárhozottja, felálltam és odaléptem hozzá:

- Hogy milyen volt? Éppen olyan, mint te. Talán csak a haja volt valamivel világosabb. De ugyanez a tisztaság, ugyanez az angyali ártatlanság sugárzott róla; igen, most már értem, miért vezérelt a sors engem ebbe az isten háta mögötti sárfészekbe: azért, hogy fölleljem benned az én Ilonámat; ezért kellett hát visszatérnem a világ másik végéről, ahol annyi dollárt kerestem, amiből egész lakónegyedeket lehetne megvásárolni ebben a porban és sárban fetrengő, a reménytelenség macskaköveivel kirakott kisvárosban. Ó, Margit, szerelmem, köszönöm, hogy megtaláltalak... - És ismét térdre hulltam előtte, és újra kezdtem azt az undorító komédiát, amelybe egyszer már belesültem, de most - kellő előkészítés után - teljes sikert arattam vele.

Egy tizenöt éves gyereklány megrontójaként keltem fel a rekamiéről. Mefisztó terve sikerült, ha ugyan ez volt a célja...

- Milyen furcsa órád van! - mondta később Margit. - Nagyon értékes lehet. Amerikából hoztad?

- Igen - hazudtam, de nem árulhattam el, hogy az ilyen csodaórák filléres holmik lesznek tizenhat év múlva.

Margit sokáig némán feküdt mellettem, majd hirtelen felült.

- Rájöttem, miért voltál ismerős az első perctől fogva. Arra a fiúra hasonlítasz, aki tegnap a nagyszünetben odajött hozzám. Adott egy füzetet, és azt mondta, hogy szerelmes belém, és abban a füzetben mindent megmagyaráz.

- Elolvastad? - kérdeztem szorongva.

- Még nem - mondta Margit, és hozzám simult. - És most már nem is érdekel, egy csöppet sem. Baj talán?

- Dehogy - mondtam szomorúan. - Hol van az a füzet?

- A másik szobában, az íróasztalomon - felelte Margit csodálkozva.

- Aludjunk egy kicsit, jó? - mondtam.

- Jó - súgta Margit. Tizenegy óra múlt. Nemsokára indulnom kell. Amikor Margit elaludt, óvatosan felkeltem, átmentem a másik szobába. Az íróasztalon ott hevert az ismerős, kék fedelű füzet. Beleolvastam:

Te nem ismeresz engem, de én minden lényegeset tudok rólad. Mi ketten azért születünk, hogy megtaláljuk egymást. A mi szerelmünk az idők méhében ringatózott évezredek óta, és nem lehet véletlen, hogy éppen ebben a boldog korban fog beteljesedni...

Te, a természeti lény, csordultig meg vagy töltve a világgal, s ezért nem lelhetsz öntudatra, csak az én szenvedő, mert a Nagy Egészből kizárt tudatosságomban...

Hátralapoztam a versekhez:

Két faj lel társára mibennünk. A szelid éjben
hogyan zokogott! egymást megtölteni vágyva sokáig...
Természettel szöve kötést, mosolyogva az egyik
bólintott, s nem fejtve, de érzően élt a világban...
S hogy gyötrődik amaz! törvényt kell tenni magáért,
meghasonult testéből az érzelmek ha kitörnek,
dönteni nem tudják a nagy természeti törvényt...

És:

Jól tudom én, félnék érinteni őt a nemértők,
önző lényeket nyíltsága zavarba szorítná,
s elfutnának e gyengék: látták, észre se véve,
szőrrel nőtt szemükön vérben fuldoklik az érzék,
s nem nemesítik: elég a gyönyör, nem szítja csodálat,
mert a haláltalanul szeretők mindegyre csodálnak,
és aki értő s így szenvedve szeret, viszonozzák,
mert érzik, ki magányos mindentől, csak az adja
vissza az öntudatot a természetbe elosztott
s mégis hiánytól féltő, felmutatott szíveiknek.

Elszorult a szívem. Becsuktam a füzetet, és az órára néztem. Indulnom kell. Felöltöztem. Margit békésen aludt. Hogyan vehetném rá, hogy mégiscsak szóba álljon azzal a pattanásos képű, gátlásos kamasszal - velem? Sehogy, de már nem is lenne értelme. Kárhozottan éltem harminchárom éves koromig, és akkor - megkapva az egyetlen lehetőséget, amely megváltoztathatta volna az életemet - visszamenőleg is igazoltam kárhozzátomat. De Mefisztó diadala sem teljesedett be - ez volna az a perc, amelyhez esengve szólnék?...

Az ajtó felől kaparászást hallottam. Kinyitottam: az uszkár ült a küszöbön.

- Megyek már - mondtam neki. Még megigazítottam Margiton a takarót, egy pillantást vetettem a padlón heverő ékszerekre - reggelre elolvadnak, s csak egy kénbűzös tócsa marad utánuk a szőnyegen, mintha az uszkár rondított volna oda -, és kiléptem az ajtón.

6

Megint a vasútállomáson ébredtem, de a freskók már eltűntek. Márta hajolt fölém.

- Már mindenütt kerestelek. A főnök azt mondta, hogy kirúg, ha még egyszer hiányzol. Rájöttek a táppénzcsalásra.

- Mondd csak, Márta, ismeresz te egy Koleszár Béla nevű órast?

- Persze hogy ismerem, azaz ismertem - mondta Márta megrökönyödve. - De már egy éve meghalt. Te nem tudtad?
- De igen - válaszoltam, és felnéztem Márta fáradt arcára. „Milyen megindítóan kezd öregedni minden harmincon túli nő!” - gondoltam.
- Menjünk! - nógatott Márta félénken. - Hazakísérlek.
- Jó, menjünk! Nálam maradsz éjszakára?
- Éjszakára? - csodálkozott Márta. - Hiszen reggel van. Főzök majd egy jó erős kávét, és szépen bemegyünk dolgozni. A főnök megmondta, ez az utolsó dobásod. Láttak éjszaka részegen kóborogni.
- Jó - mondtam. - *Az Örök Asszonyi emel magához.* - És Márta karjába kapaszkodva feltápaszkodtam a padról.

Halottak napja

Egy kisfiú siet a parkon át,
az esti szélben hintalánc vacog,
zörög a megfakult viharkabát,
az égen borbélytányér-hold inog.

Az emlékmű talapzatán, akár
angyalszárnyakból hullatott pihék,
mécsek remegnek, szürke és sivár
a kő, a park, s páncélozott az ég.

Mint oszlopról lehorgadó plakát,
nyirkos, csirizszagú a félelem,
s megyek, megyek az őszi parkon át,
zsebemben gesztenyék, nyolcévesen.

Halottak éje

Sírbolt a menny a mécse csillag
s a hold-krizantém bágyatag
szagától reszketnek a holtak
orrcimpái a föld alatt

hol fekszenek gyökérbe fonva
de most a deszkák széteső
tömlőcét elhagyják s birokra
kélnek veled múltó idő

bor és kalács az asztalon
és gyertya ég s ők visszaülnek
kihúlt helyükre és vakon
merednek ránk míg tart az ünnep

hallgatjuk csontujj verdesi
eső a párás ablakot
s gyűlölködőn egymást lesi
egy éjen át élő és halott

A kisfiú és a vámpírok

1

Alkonyodik...

Már egy órája ébren vagyok: nyitott szemmel fekszem, bár még mozdulatlanul, és várom, hogy a felső világot birtokba vegye a sötétség.

Mozdulatlanul fekszem, de érzem, ahogy a kőlap és a föld pórusain leszivárog hozzám a közelgő éj hidege és krizantémszaga, amelybe más távoli, izgató illatok is vegyülnek; orrcimpáim megrezzennek és kitágulnak, szívverésem meggyorsul, dermedt tagjaim zsiborogni kezdenek...

Hamarosan...

Hamarosan iszonyatos erő lök fel fekhelyemről, átsiklom tömlöcöm falain és felröppenek a város fölé; ott fogok majd keringeni, amíg új áldozatra nem találok...

De most még korán van, és a jóllakottság csömöre sem szállt el teljesen belőlem... Ezek a percek a legnehezebbek... Ilyenkor felidéződik bennem elvesztett üdvösségem, és megborzadok attól, amivé váltam: élő halottá, akit olthatatlan vérszomja felébreszt éjjelente, és arra kényszerít, hogy tovább terjessze a fertőzést...

Ó, Isten, akit akaratom ellenére elhagytam, megszüntetted-e egykor kárhozatomat, elküldöd-e a szabadítót, aki kihegyezett karót döf szívembe?...

Körülöttem már forgolódnak, nyöszörögnek, kéjesen nyögdécselnek a társak, vérhabos ajkuk szélét nyalogatják, érzik ők is: közel a perc...

Nemsokára lehullanak a lakatok, csikorogva sarkig tárulnak a kapuk, félreecsúsznak a kriptalapok...

Már csak nehezen tudok uralkodni magamon, reszket minden porcikám, fekete nyelvemmel körültagogatom duzzadt ajkaim...

Ó, hogy szomjazom!...

Most, most mindjárt megrendül a föld, kinyílnak a sírok, fölemelkednek a koporsófedelek, leplek, lebernyegek csattognak, denevérkarmok, farkasfogak villognak a krizantémszirmait hullató holdfényben...

Föl, Föl!... Ütött az óra!...

Kaffogva, vijjogva özönöljük el a várost, robogjunk végig a kihalt utcákon, röpdössünk a terek fölött, kulcslyukakon, kéményeken át surranjunk be a házakba, ahol még riadt, magatehetetlen emberi lények lapulnak!...

Kezdődjék a vadászat!...

DIE TOTEN REITEN SCHNELL.

A világegés után nem épültek új lakótelepek, sőt a megmaradottakban is többnyire denevérek tanyáztak, és a magas házak liftaknáiban már az ötödik emeletig ért a guanó. Az emberiség lélekszáma a békeesség beköszöntével sem emelkedett, inkább csökkent, így többé nem volt szükség a temetők szanálására. A sírkertek egyre nagyobb területet hódítottak el a termőföldről, s lassan gyűrűbe fogták a településeket.

A szőlősdombok határolta Sárdot csak félkörben övezték, de már régóta összefüggő temetőrendszert alkottak, s mivel az elmocsarasodott síkságon nem tudtak tovább terjeszkedni, a város egyes negyedeiben mélyen benyúltak a házsorok közé.

Maguk a sárdiak lakóházaikon csak a legszükségesebb javításokat végezték el, viszont a családi kriptákat, sírboltokat rendszeresen gondozták, csinosították. Az év minden szakában, de különösen a halottak napját megelőző héten idejük nagy részét elhunyt hozzátartozóik közelében töltötték: a gyerekek a sírok közt labdáztak, a tanárok ott tartották a történelem-órákat, s az ifjú párok a templomból kijövet először ősik nyugvóhelyéhez zárandokoltak.

Mindenszentekkor délután három óra tájban minden család kivonult a temetőbe, hogy az ünnepre feldíszítse a sírokat. Piros héjú, fehér bélű kalácsot, öblös demizsonokban erre a napra tartogatott óbort, valamint kerti szerszámokat és takarító eszközöket hoztak magukkal. Kitépték a kőlapok repedésein átfurakodó gyomokat, leszedték az elszáradt virágokat, a szemetet az esti máglyarakás színhelyére, a temetőkápolna elé hordták. Szappanos vízzel és Hypóval súrolták le a sírköveket, friss festékekkel megújították a megfakult aranybetűket. A nagytakarítás csendben folyt, az ismerősök ilyenkor lehajtott fejjel, köszönés nélkül mentek el egymás mellett, a családtagok is csak a sírok rendbetételét beszélték meg elharapott félszavakkal.

Amikor a temető már ragyogott a tisztaságtól, megjöttek a krizantém- és gyertyaárusok. Ők is szótlanul osztották szét portékájukat, aztán eltűntek, hogy járkálásukkal ne zavarják az ünneplők áhítatát. Az asszonyok elrendezték a krizantémcsokrokat, a családfők kereszt- vagy koporsóalakban kirakták a holtak számának megfelelő gyertyákat, de a gyertyagyújtással vártak napszálltaig.

Felnőttek és gyerekek egyaránt a dombok felé fordulva álltak mozdulatlanul, s csak amikor az utolsó vörös sugár is kihunyt az ormok mögött, akkor fordultak meg könnyű sóhajjal, s a férfiak gyufáért nyúltak a zsebükbe. De még mindig, a gyufaszálat a doboz oldalához szorítva, vártak, míg fel nem csendült a temetőkápolna lélekharangja, amelyre a városi templomok harangjai válaszoltak; ekkor a vigyázó ujjak között kékes lángok lobbantak, és átköltöztek a gyertyák kanócaira.

A temetőőr ugyanebben a pillanatban gyújtotta meg a máglyát: a tűz magasra csapott, baljósan imbolygó füstkígyó emelkedett a táj fölé. A kápolna ajtaja kitarult, és a közelben állók számára láthatóvá vált a fekete brokáttal letakart üres gyászkoporsó s az előtte álló gyerek nagyságú, pislákolva égő húsvéti gyertya.

Az asszonyok mindegyik halottnak vágtak egy szelet kalácsot, megkenték mézzel, letették a kriptalapra; a férfiak borral locsolták meg a sír földjét, majd némán álltak sokáig, amíg egészen be nem sötétedett.

Akkor lehorgasztott fejjel, a gyerekeket csendre intve elindultak hazafelé.

Bakó András segédlevéltáros számára ez a nap is úgy kezdődött, mint a többi.

Amikor felébredt a pókhálós mennyezetű, sivár padlásszobában, és megpillantotta a reggeli szürkességben még szutykosabbnak tetsző falakat, a sötétbarnára mázolt, szúrágta bútorokat, nyomban menekülésvágy fogta el. Gyorsan felkelt, eloltotta a maradék olaján tengődő petróleumlámpát, amelyet egész éjszaka égetett, megmosakodott a éjjeliszekrényen homályló mosdótál estéről maradt, piszkos szappanhabot úsztató vizében, vacogva felöltözött, majd lábujjhegyen leóvakodott a korhatag falépcsőn, és a házinéni szobájából kihallatszó megnyugtató hortyogásra fülelve kilopakodott a házból.

De csak a sarkon túl lélegzett fel: most már nem szalad utána az eszelős vénasszony, nem ragadja meg a kabátját, és nem hadarja el újra az ezerszer, ezer különböző változatban előadott zavaros históriát, melynek lényege az volt, hogy kislány korában egy hétig sorozatos erőszakot követtek el rajta a házba beszállásolt katonák - az utolsó háború utolsó Sárdon átvonuló hadseregének katonái. Bakó Andrásnak ezúttal nem kellett ezt végighallgatnia, és közben viszolyogva néznie az öregasszony pudvás karjait, puffadt, bibircsókös arca körül lengedező ritkás, ősz haját.

Bár november másodika munkaszüneti nap, elindult a levéltárba. Ebben senki sem talált volna semmi rendkívülit: a városban köztudott volt, hogy a segédlevéltáros mindennap kora reggeltől késő estig a vármegyeháza legeldugottabb zugába száműzött hivatalában tartózkodik, még szentesten vagy szilveszterkor is ott lehet őt a legbiztosabban megtalálni. Egész nap egyedül üldögélt a penészes, régi iratok, spárgával átkötött újságkötegek között, melyek titkaira rajta kívül senki sem volt kíváncsi, és munka közben padlásokon felkutatott, ócska készülékekből összeeszkábált lemezjátszóján múlt századi hanglemezeket forgatott. A zenehallgatás is munkahelyéhez kötötte, mert a lemezjátszót nem tudta volna máshol használni: a városban egyedül a vármegyeházán működött egy öreg áramfejlesztő - köpködve-köhécselve, de az ezermester Töttös Pál kovácsnak köszönhetően, viszonylag megbízhatóan.

Előző este a levéltárban gyújtott gyertyákat: szüleiért, akik egy távoli, ez idő tájt megközelíthetetlen alföldi városban nyugodtak, és ifjúkori szerelméért, a különös végzetű Korintháért, akinek sírja szintén messze volt Sárdtól. Istenben régóta nem hitt, ezért imádság helyett Schubert *d-moll vonósnégyes*-ét hallgatta - „A halál és a lányka” című dal témáját feldolgozó második tétele miatt. Többször is feltette ezt a lemezt, amíg a gyertyák le nem égtek, s csak azután tért haza a rideg albérletbe.

A vármegyeháza klasszicista stílusú, belső udvaros épületegyüttese Sárd központjában, egy alacsonyabb dombháton emelkedett. A Borgói térre néző homlokzatán fehérre meszelt, vaskos dór oszlopok sorakoztak. A városállam valamennyi jelentős közintézménye - a pandúrkapitányságtól az adóhivatalig - itt székelt, maga Borgói Cézár főispán is innen irányította a Sárdi Köztársaságot. Bakó András ide igyekezett reggelente, s ma is, mint minden reggel, szorongva lépett be a kapun, bár az őrt álló pandúr arckifejezésében nem fedezett fel semmi aggodalomkeltőt. Mégis torkában dobogó szívvel sietett végig a beüvegezett emeleti folyosón: el kellett haladnia a Borgói rezidencia előtt, és sem az ellenséges indulatú főispánnal, sem lenge ruhákban járkáló, elhaladtában őt mindig könnyedén megérintő feleségével nem kívánt találkozni. Ebben is szerencséje volt, s rövidesen Schubert másik híres kvartettjét, a kísérteties kezdetű a-mollt hallgatta a levéltár meghitt, poros csendjében. Örömet az sem ronthatta meg, hogy a vármegyeháza második számú technikai csodája, a központi fűtés, gyengélkedett ezen a napon.

A levéltár ablakai macskaköves, keskeny utcácskára nyíltak, amely meredeken lejtett a Borgói térről a Piac felé. A segédlevéltáros nyugtalan járkálása közben gyakran megállt az egyik rácsos ablaknál, és a sikátorban gomolygó ködöt nézegette: teljesen eltűnt benne a szemközti támfal és a rozsdás vaskorlát, amelybe a járókelők belekapaszkodhattak; most vagy nem járt arra senki, vagy nyomtalanul beléveszett a paplansűrű szürkességbe. Bakó András dideregni kezdett, bár kabátját nem vette le. Elhatározta, hogy a tervezettnél korábban hagyja el hivatalát, s mielőtt az alsóvárosi temető kápolnájába indulna, felhajt egy pohár forralt bort a Mutschenbacher vendéglőben.

Íróasztalára ki volt készítve Séner János elveszettnek hitt férfikari rekviemje, melyet az egykori sárdi dalárdakarnagy a XIX. század hetvenes éveiben alkotott, s amelyre ő véletlenül, korabeli hagyatéki jegyzőkönyvek között akadt rá. Ma átadja Dusek Ernőnek, aki előre megígérte, hogy amint kezében lesz a partitúra, haladéktalanul megkezdí a próbákat. „Ennyivel tartozom dicső elődömnek, aki a nagy Liszt Ferenc barátjának mondhatta magát” - jelentette ki Dusek Ernő a maga fellengzős modorában, amikor két napja összefutottak az utcán, s váratlanul előrelendülve cuppanós csókot nyomott Bakó András arcára, aki ezúttal nem térhetett ki az énektanár-karnagy érzelmnyilvánítása elől, holott egyébként gyűlölt minden férfibizalmaskodást.

Lassan múlt az idő.

Délben lemehetett volna a pandúrmenzára, ahová a hivatalnokok is jártak, de most inkább teát főzött, és a vacsorára hozott zsíros kenyeret majszolta melléje. A szerény ebéd után megpróbált dolgozni - az 1738-40-es években pusztított pestisjárvány történetét készült megírni -, de figyelme minduntalan elkalandozott, s hiába melegedtek fel közben a fűtőtestek, vacogása nem szűnt meg; valami meghatározatlan, baljós előérzet is feltámadt benne. Ezért már fél háromkor felállt munkája mellől, és elhagyta a vármegyeházát.

A vendéglőben sem ült sokáig. Zaklatottsága csakhamar tovaűzte, s nemsokára - maga sem tudta, hogyan keveredett oda - a temetőlabirintus zezzugos útjait rőtta.

Félóra elteltével már nem tudta, merre jár: eltévedt a sírkertet borító sűrű ködben, amelyen alig néhány lépésre derengett át a halottak napi gyertyák, mécsesek gyenge fénye, és a sírfeliratokat egészen közélről lehetett csak elolvasni.

De ezek a feliratok kevés útbaigazítást nyújtottak, mert az idők során rengeteg Eszterbauer, Ranga, Csötönyi, Vesztergombi, Babits, Klézli és Föglein költözött a föld alá; sírjaik, miután a családi kripták megteltek, a temetőváros különböző kerületeiben voltak szétszórva; a közvetlen hozzátartozók is nehezen tudták valamennyit számon tartani. Ráadásul Bakó András a temető olyan fertályára vetődött, ahol a sírok többségét már nem gondozták, mert a birtokos családok kihaltak. „Én sem hagyok magam után senkit” - gondolta a segédlevéltáros, és lelkifurdalást érzett, amiért agglegény maradt, s még most, ötvenhárom éves korában is a régen elporladt, titokzatos Korintha emlékét őrzí öregedő szívében. De aztán eszébe jutott unokaöccse, Bakó Imre, az ősi sárdi família utolsó fiúsarja, akit fiaként szeretett, és a képzeletében felrajzolódott gyermekarc finom vonásai mosolyra derítették.

Körülnézett, kitől kaphatna felvilágosítást a kápolnához vezető útról. Látott ugyan időnként égő gyertyával elsuhanó árnyalakokat, de ha nyomukba eredt, hirtelen eltűntek, a bolygó fény kihunynt, mielőtt megszólíhatta volna őket. Folytatta hát a keresést, és maga próbált tájékozódni: félő volt, hogy beletéved az elmocsarasodott ótemetőbe, ahová fényes nappal sem tanácsos bemerészkedni, hát még ebben az órában, amikor a ködöt a leszálló sötétség kezdi átítatni, s egyre tömörebb, nemezszerű anyagban kell előrehaladnia - könnyen bele-

süppedhet valamelyik felázott sírhalomba, s találkozhat az állítólag odáig elportyázó nádi farkasokkal is.

S mintha aggodalmas gondolatára visszhangzott volna, bokor zörrent meg mellette, és egy nagy testű állat bújt ki belőle. A férfi megtorpant: vörösen izzó szemek villogtak rá, kutyáé vagy farkasé, nem tudta eldönteni. Az állat lelapult a földre, és morogva kúszott feléje. A segédlevéltáros idegesen kotorászott a zsebében, bicskáját kereste, de valószínűleg nem tette el ebéd után, levéltári asztalán felejtette, a Séner-partitúrát tudta csak összetekerve, fegyverként maga elé tartani. A kutya vagy farkas odakapott a papírhengerhez, de valami riasztót orronthatott meg rajta, mert rögtön visszahőkölt, és elcsörtetett a bozótba.

Bakó András felsóhajtott: elmúlt a veszély...

Szárnysuhogásra lett figyelmes: madárraj szállt el fölötte, varjú formájú, de varjaknál nagyobb, fekete madarak; károgás nélkül, némán szelték a levegőt, mintha sötét vizű, széles tó tükrét hasítanák. Bakó Andrásnak úgy tetszett: tófenéken áll, onnan bámulja a rejtélyes madarak vagy halak vonulását.

Megborzongott, és keresztet vetett.

Ebben a pillanatban a ködből bizánci kupolás, ormótlan kőépület körvonalai bontakoztak ki: a Borgói mauzóleumé. E körül keringett régóta, pedig a mauzóleumtól nyílegyenes út vezetett a kápolnához. Megkönnyebbülten indult tovább, de néhány lépés után tétovázva megállt, orrához emelte a partitúrát.

Dohos porszagot várt, ehelyett fojtó tömjénillatot érzett áradni belőle.

4

Imrében napok óta bujkált a betegség, de míg bizonytalan volt, indítanak-e halottak napján különvonatot Dolmára, nem tört ki rajta. Mindenszentekkor még nem gyűlt össze a mozdony befűtéséhez szükséges száraz tehéntrágya és venyige, s a kisfiú, amikor ezt megtudta, teljesen megnyugodott. Az utolsó pillanatban derült ki, hogy mégis megy vonat - az ötödik óra vége felé jött érte édesanyja, az iskolába -, ám ekkor már késő volt. Zúgó halántékkal állt fel a padból, alig bírt hazavánszorogni; tudta, hogy most már úgysem hinnének neki, s keserűen megbánta, hogy nem volt kitartóbb.

Igaz, két hete titokban minden este vizes zoknit húzott lefekvés előtt, úgy ment az ágyba, s éjszaka, ha sikerült felébrednie, kilopódzott a konyhába, és lefeküdt a hideg kőre, de úgy látszik, ez sem volt elég... Most viszont valóban kirázta a hideg, s ha lett volna még Sárdon lázmérő, biztosan legalább hőemelkedést mutatott volna, vagy talán igazi lázat is? A kettő közti különbséget régóta tapintással állapították meg a kifinomult anyai kezek, de azok is csak „kis” lázat és „nagy” lázat tudtak megkülönböztetni: olyat, amelyet az éjszakai borogatás elmulasztott, és olyat, amihez már orvost hívtak (aki maga is csak borogatást és gyógyteákat rendelt, de a gyerek néhány napig otthon maradhatott).

Imre megtapogatta a homlokát: nyirkos volt és meleg, de „nagy” lázat csak estére várhatott, a dolmai utazást nem kerülheti el.

Márpedig attól rettegett.

Nem mintha nem szeretete volna Dolmát, ahol anyai nagyszülei és unokatestvérei éltek: nagyon is szeretett ott nyaralni. Nagyokat fürdött a Holt-Dunában, fürdés után elszaladt megnézni az őrsegváltást a Krolov-palota előtt, a többi mezítlábas utcagyerekkel együtt ámuldozott I. Cirill testőreinek aransujtással díszített hófehér egyenruháján, s mióta megtanult

olvasni, csodálatos régi képes újságokat böngészett a nagyapai ház padlásán, miközben patakokban csorgott róla a veríték az izzó félhomályban, amelybe porszemek táncától rezgő, vakító sugarak fűrődtek.

Nem, a nyarak ellen nem volt kifogása; néha még a vízumát is meg kellett hosszabbíttatni, annyira nem kíváncsított haza, s örömmel ment át húsvétkor is, vagy karácsony másnapján.

De a halottak napi temetőlátogatástól irtózott.

Irtózott, holott mindenszentekkor most is szívesen ment ki szüleivel a sárdi Bakó-, Kardos-, Gyorsok- és Tavasz-ösök sírjaihoz. Tőlük nem félt, és Dolmán sem a Stirsky-, Petrits-, Schubert- és Beret-sírok riasztották, hanem nyolc hónapos korában meghalt ikerbátyjáié. Az is csak tavaly nyár óta, amikor egyszer összeveszett egyik unokatestvérével, s az dühében ezt kiabálta: „Bárcsak te feküdnél odakint, a Pista biztosan nem lenne ilyen gyáva szaralak!”

Imre akkor nem fogta fel teljesen a nála két évvel idősebb Laci szavait, de éjszaka rosszul aludt, és másnap kifaggatta nagyanyját a halotról. Megtudta tőle, hogy a Pista nem kopaszon született, mint ő, hanem gyönyörű aranyszőke fürtökkel, hogy éjszaka sohasem sírt, soha nem is kellett ringatni, csak feküdt ágyacskájában, mutatóujját a szájába dugva, és mosolygott, mint egy angyal. „De hiszen angyal is lett belőle hamarosan” - fejezte be a nagymama, és könnyezve sietett ki a konyhába, hogy utánanézzon az ebédnek.

Imrében ekkor megrendült valami, ettől kezdve szótlan, visszahúzódó gyerek lett belőle, s amikor a szünetről hazatért, tanulmányi eredménye is visszaesett.

És most megint Dolmára kell mennie, kezébe nyomták a gyertyát is, amit majd a testvére sírján kell meggyújtani. De nem mert tiltakozni, megadóan ballagott ki az állomásra, még a fásszatyor egyik fülét is elkérte. Ugyanilyen néma beletörődéssel álldogált anyja kezét fogva a peronon, míg apja leadta a fahasábokat a masinisztának (tehenük nem volt, a téli tüzelőből kellett elvenni a jegyrevalót), s összeszorított szájjal szállt fel a vagonba.

A palánki határállomásig lépésben haladt a vonat, s olyan sűrű ködben, hogy még a Sió-híd rozsdás rácsszerkezetét sem lehetett látni, amikor óvatosan áthaladtak a rozszant hídon, az egykor hajókat hordozó, ma már elsekélyesedett, békanyálas csatorna felett.

Palánkon felszálltak a despota granicsárjai, elkérték az útleveleket, majd kellemes halottlátogatást kívánva leugráltak a vonatról. Parancsnokuk intett a masinisztának: tovább!

Dolmán nem várta őket senki. Imre elhárította édesanyja kezét, és előrefutott. A kijáratnál azonban megtorpant: két újságpapírral letakart holttest hevert a fal mellett, a papíron - a mellkasuk táján - átütött a vér. A restiből húzták őket oda, egyikük még görcsösen szorongatta véres pengéjű bicskáját.

- Ne nézz oda! - szólt rá Imrére az apja, és tenyerével eltakarta a gyerek szemét. - Siessünk az omnibuszhoz! - Édesanyja nem szólt, csak újra megfogta a fiú kezét, és most már nem is eresztette el, amíg a hat ló vontatta, viharvert karosszériájú Ikarus be nem gördült a falu főterére.

Itt már nem volt köd, de amikor leszálltak az omnibuszról, szemerkélni kezdett az eső.

A nagyszülőknél nem időztek sokat. Átadták ajándékaikat: kis kosár szőlőt, egy csomag pipadohányt a nagypapának, kendőt a nagymamának, megkóstolták a frissen sült kukorica-prószát, s máris indultak a temetőbe: alig két órájuk maradt a visszaindulásig.

A temetőkapuban most is ott ült Liu Kiang-shi tajvani dandártábornok. Lehunytt szemmel, gögösen trónolt szalmaszékén; pucérje kéregetett helyette. Rajtuk kívül még tíz-tizenöt tajvani katona - az egykori helyőrség maradványa - lézengett Dolma utcáin; összeaszott, fáradt emberkék, akik már régen lemondtak róla, hogy eljön értük a negyven éve megígért csapatszállító repülőgép, és hazaröpíti őket. Azért naponta felsöpörték a futballpályát - a kijelölt leszállóhelyet -, bár a világon alig egy-két helyen emelkedtek levegőbe néhanapján a sötét hangárok mélyén porosodó gépmadarak.

Imre - szülei engedélyével - adott a pucernek egy vasgarast, és zavartan nézte, hogy az öreg szolga hálálkodva hajlong előtte. Egy pillanatig úgy tűnt, a tábornok is kinyitotta vizenyős szürke szemét, de a kisfiú ebben nem lehetett teljesen bizonyos.

A sír előtt állva megpróbált másra gondolni: az *Irokézek fia* című megsárgult, töredező lapú múlt századi könyvre, melyet Bandi bácsitól kapott ajándékba, és már háromszor elolvasta; Nemes Editre, aki egy osztállyal lejjebb járt, s Imre egyszer fogócskázás közben elkapta a copfját, de megzavarodva a kislány hajának kesernyész-tiszta fakéregillatától, rögtön el is engedte, s azóta mindig kiszárad a szája, ha meglátja őt az iskola folyosóján; a számtanleckére, amit hazatérésük után még meg kell csinálnia; minden egyébre, még az őt állandóan zaklató Orbán Ferire is, csak arra a parányi holttestre ne kelljen, amely őhelyette porladozik a homokos dolmai földben, akinek a helyét ő bitorolja a világban...

Nézte a fejfát, amelyen alig látszottak már a tüzes vaspálcával beleégetett betűk: BAKÓ ISTVÁNKA ÉLT NYOLC HÓNAPOT, s míg anyja vizet töltött egy befőttesüvegbe és elrendezte benne a krizantémcsokrot, apja pedig kivette Imre kezéből a gyertyát, és meggyújtva a fejfa elé állította, ő akaratlanul elképzelte magát „annak” a helyén, amint ott fekszik az örök sötétségben és moccanni sem tud a szűk faládjában; kiáltani szeretne, de nem bír, és úgysem hallaná meg senki; szájába sár folyik, diókoponyáján a föld mélyébe leszívargott esőcseppek kopognak; érezte, ahogy bordáit lassan beszövik és összeroppantják a gyökerek; borzalomtól tágra nyílt szeme előtt egy kígyó keskeny feje imbolyog, nyelvét öltögeti és fojtó krizantémszagot fű rá, krizantém- és gyertyaszagot, amitől felkavarodik a gyomra...

Elsötétült előtte a világ, végigvágódott a síron; esőtől felázott földdel teltek meg orrlukai...

Csak órák múlva, sárdi ágyában tért magához, amikor édesanyja kicserélte a borogatást láztól égő homlokán.

5

Bakó András mosolyogva lépett a kápolnába, de a gyászkoporsó és a bágyadtan pislákoló húsvéti gyertya láttán elpárolgott a jókedve.

Dusek Ernő jött elő a katafalk mögül.

- Csakhogy itt vagy! Nem követtek?

- Ugyan, ebben a ködben... Miért követtek volna?

- Azt sohasem lehet tudni - válaszolta az énektanár titokzatosan, és a karja elé emelte mutatóujját: - Pszt! Nem hallasz semmit?

- Nem - mondta nyugodtan Bakó András. - A többiek?

- Itt vagyok - zendült fel a katafalk másik oldaláról kilépő Gerenday Lajos basszusa.

- Itt vagyunk - csatlakozott hozzá vékonyabb hangon Schőner István és Szandtner Antal, akik egy sötét zugban álló padról emelkedtek fel. A két középkorú férfi úgy hasonlított egymásra, mintha ikrek lettek volna: mindketten alacsonyok voltak, rövidre stuccolt hivatalnokbajuszt viseltek, kifényesedett, fekete ünneplő volt rajtuk, jobbjukban - akárcsak Dusek és Gerenday - törös botot szorongattak.

- És Jeszenszky? És Rüll? - nézett körül a segédlevéltáros. - Nélkülük nem kezdhjük a próbát.

- A próbát? - kérdezte meglepetten Dusek Ernő. - Persze, te még nem tudod... Rövidesen ők is itt lesznek. Úgy beszéltük meg, hogy egyenként és különböző útvonalakon közelítjük meg a kápolnát. Az ördög nem alszik...

Bakó András vállat vont, de nem faggatózott: megszokta már Dusek fontoskodását. Órájára pillantott: negyed hat volt, nem is késett sokat. Odament az egyik közönséges táblaüveggel borított csúcsíves ablakhoz, nekitámasztotta homlokát.

Időközben teljesen besötétedett, az utolsó temetőlátogatók is hazaindultak. A gyertyák kevés kivétellel tövig égtek. Végéhez közeledett a halottak napja, a gyertyák kihunyásával hamarosan megújulnak a tisztító tűzben szenvedők kínjai.

Bakó András elmosolyodott a régi babonán: nem hitte, hogy a sápadt viaszlámgok bárkit is megszabadíthatnak az ünnep idejére a túlvilágon reá mért gyötrelmekről, mint ahogy a túlvilági létben sem hitt igazán... Megszólalt benne „A halál és a lányka”, dudorászni kezdett, elfeledkezve a háta mögött sustorgóról.

Halkan megcsikordult a kápolna vasajtaja: besettenkedett a kölyökképű Jeszenszky Ákos; fűgén körbejáratta tekintetét, majd intett a kint toporgó Rüll Lajosnak. Rüll is beóvakodott, görnyedt hátát kiegyenesítette, és fiatalabb társát követve csatlakozott a katafalknál csoportosuló dalárdistákhoz.

Most már hatan tanácskoztak a húsvéti gyertya imbolygó fényében, csak a segédlevéltáros, aki Jeszenszkyék jövetelét nem vette észre, állt továbbra is az ablaknál, háttal nekik, és gyanútlanul dúdolgatva várta a partitúraátadás ünnepélyes pillanatát.

Összerezcent, amikor Dusek Ernő megérintette a vállát.

- András, te vagy köztünk a legműveltebb, rád hallgatni fognak. Neked kell megszövegezned a kiáltványt.

- Miféle kiáltványt? - hökkent meg a merengéséből felriasztott Bakó András. - Azt hittem, Séner János rekviemjét tanulmányozzuk át ma este. Tessék, itt van a kézirat! Elhoztam neked, ahogy ígértem. - Az énektanár kezébe akarta nyomni a partitúrát, de az elhárítólag hátralépett.

- A rekviem várhat, tartsd csak magadnál! Most fontosabb dologban kell döntenünk. Inter arma silent musae, azaz - tegnap korán volt, késő lenne holnap. Tovább nem tűrhetünk!

- Mit nem tűrhetünk?

- Borgói Cézár zsarnokságát. - Dusek Ernő szenvedélyesen megrázta homlokába hulló művésztincseit. - Elegünk van a kizsákmányolásból. Ha így folytatja, koldusbotra juttat valamennyiünket...

A koporsóhoz tuszkolta a vonakodó segédlevéltárost, beállította a dalárdisták gyűrűjébe, és szónokolni kezdett:

- Barátaim! Eddig is sokféle adóteher nehezedett ránk. Telekadó, házadó, ebadó, boradó, földbérlet, jövedelmi adó, községefejlesztési hozzájárulás, védelmi adó, házasságkötési illeték, jus primae noctis megváltás, gyermektelenségi elvonás, bölcsőadó, fejadó minden családtag után, sírhelymegváltás, koporsóadó, temetkezési díj... Ez még mind hagyján! Jó, rendben van, sokba kerül az államapparátus, sokba kerülnek Lukrécia asszony toalettjei... De amit most kieszelt a főispán, az minden képzeletet felülmúl. Mindannyian tudjuk már, hogy a jövő hónaptól elhalálozási adót fog bevezetni. Azzal az indoklással, hogy csak így lehet megfékezni a lakosság rohamos fogyatkozását. Ám ez merő porhintés. Az igazság az, hogy Borgói a befolyt pénzösszegeket pandúrserege fejlesztésére kívánja fordítani...

A dalárdisták felzúgtak. Dusek Ernő felemelt kézzel csendet kért, és tovább beszélt:

- De hát kérdem én, mi szüksége van még több pandúrra, akiket mind nekünk kell majd etetnünk és ruháznunk? Máris harmincan lebzselnek körülötte, holott a közcsend fenntartásához tíz is elegendő lenne... Talán külső támadás fenyegeti szép hazánkat? Kötve hiszem! Mióta Borgói Guidó szögesdróttal kerítette be a Sárdhoz tartozó földeket, soha senki nem próbált bennünket meghódítani. Legközelebbi szomszédainkkal évtizedek óta békességben élünk. Dolmára még vonat is jár... Nem inkább Borgói Cézár akarja-e kiterjeszteni biztonságos, jól védhető határainkat? Apjának, nagyapjának elég volt a polgármesteri cím - neki miért kellett önhatalmúlag főispánná kineveznie magát? Talán már a hajdani Dolma vármegye újraegyesítéséről álmodozik? Sürgősen cselekednünk kell, mielőtt ez a kalandorpolitika katasztrófába sodorja államunkat...

A dalárdisták ismét felmorajlottak; a meglibbent gyertyaláng fenyegető árnyakat vetített arcukra. Szorosan körülfogták Bakó Andrást, alig bírt levegőt venni. Már megbánta, hogy eljött közéjük. Nem tagadhatta, hogy sok igazság van Dusek Ernő szónoklatában, ennek ellenére - talán a túlfűtött előadásmód miatt, talán amiatt, hogy minduntalan megcsapta az énektanár-karnagy borszagú, áporodott lehelete - egyre erősödő viszolygással hallgatta.

- Vagy ott vannak az igazolványok - folytatta Dusek Ernő rövid hatásszünet után. - Nem vitatom szükségességüket: személyi igazolvány és a szomszéd falvakba szóló útlevél nélkül nem lehet meglenni, bár a nemi érettségi okiratot vagy a temetőlátogatási havijegyét már feleslegesnek vélem. Még azt is kész vagyok elfogadni, hogy minden évben meg kell újíttatnunk őket, sőt abban egyenesen demokratikus tendenciát látok, hogy a főispán, hódolva a családi tradíciónak, saját kezűleg készíti az igazolványképeket. De az már tűrhetetlen, hogy adategyeztetésre berendelt lányaink, asszonyaink ki vannak téve a kéjsóvár pandúrkapitány zaklatásainak. Vesszen a szoknyapecér Berkes Jenő! Le a pandúrokkal! Követeljük az elhalálozási adó eltörlését és a polgárőrség visszaállítását! Valamint... de hát te is mondd valamit, András, a te szavadra várunk.

- Olyan szépen elsoroltad összes sérelmünket - kezdte óvatosan Bakó András -, nem gondolod, hogy neked kellene megírnod azt a kiáltványt?

- Kérlek, Bandi bátyám! - szólt közbe Gerenday, a tagbaszakadt mészáros, aki böllérkedéssel is foglalkozott, és kedvderítő asztali rigmusok költőjeként volt közismert. - Fontold meg jól a dolgot! Mégiscsak neked van a legnagyobb tekintélyed a városban. Te ismered legjobban Sárd történetét, te bizonyítottad be, hogy a Borgóiak történelmi jogai családon alapulnak...

- Azt is te írtad meg - vette át a szót a komoly Szandtner Antal -, hogy Borgói Edét nem az általa győzelemre vezérelt népfelkelés állította a város élére, hanem az albán városparancsnok, akit megajándékozott nyolc-tíz éves pucér kislányokat ábrázoló fényképgyűjteményével...

- Csak te vezethetsz bennünket Berkes Jenő pandúrjai ellen - győzködte Schöner István.

- Úgy van - helyeselt félénken Rüll Lajos, és elpirult.

Társai szánakozva néztek rá: mindannyian tudták, hogy a pandúrkapitány nemrégiben elcsábította a kis szabómester feleségét. Csak azt nem tudták, hogy Rüll, aki előzőleg tíz éve nem hált már az asszonnyal, az eset óta minden este letérdepelteti őt a hálószoba közepén, részletesen meggyóntatja, majd a megaláztatástól és az aktus elbeszélésétől felkorbácsolt érzékekkel lefekszik vele - a szőnyegen teszi magáévá, akárcsak Berkes: ezzel is fokozva az együttlét önkínzó gyönyörét.

- De hát mit akartok ti éntőlem? - döbrent meg Bakó András. - Énekeljtek inkább, legalább egy tételt vegyünk át ma este!

- Majd énekelünk, ha eljön az ideje - jelentette ki határozottan Dusek Ernő. - Most fontosabb teendők van.

- Engem hagyjatok ki belőle!

- Nem értelek, Bandi bátyám - avatkozott közbe ismét Gerenday. - Te, aki olyan bátran feltártad az igazságot, te utasítanád el a zsarnokság elleni harcot?

- Miért harcolnék én a zsarnokság ellen? Éppen elég, hogy nem hajtok fejet előtte... Minden reggel bemegyek a levéltárba, végzem a munkámat, abban a tudatban, hogy bármelyik percben értem jöhetnek. De erre mindeddig nem került sor, mert a főispánt nem elégítené ki a megbüntetésem - ő arra vágyik, hogy én is leboruljak a nagysága előtt, és szeressem. Ha már a szeretetemet nem kaphatja meg, beérné a gyűlölettemmel is, de a közönyömmel szemben tehetetlen. És nemcsak énvelem van így... Mi, sárdiak, látszólag valamennyien engedelmesek vagyunk: megpróbálunk kibújni az adók alól, de azért pontosan befizetjük őket; évente új fényképet csináltatunk egyre számosabb igazolványainkba; elnézzük a pandúrok pökhendiségét; részt veszünk az állami ünnepeken és a hálaadó istentiszteleteken - de közben mindez alig érint bennünket... Ha megadtuk a főispánnak, ami a főispáné, hazamegyünk, és ott folytatjuk, ahol abbahagytuk: dolgozzatunk a szőlőben vagy a műhelyben; szoknyák alá nyúlkalunk, és veszekszünk az asszonnyal a konyhapénzen; keresztelőt ülünk és halotti tort, egyszóval: éljük a magunk életét, és fütyülünk a Borgói-dinasztia nagyságára... A főispán pedig a lelke mélyén érzi ezt, és fél tőlünk. Jobban fél a közönyünktől, mintha összeesküvést szőnénk ellene. Ó, akkor kéjesen lecsaphatna ránk, elrettentő például fellógathatná a főkolompokat, s miután kidühöngte magát, megnyugodna... De így nem tehet ellenünk semmit, és ettől elbizonytalanodik. Még egy ideig handabandázik, mindenfélét kieszél, hogy felhívja magára a figyelmet, de előbb-utóbb belátja majd, milyen szánalmasak, mennyire hiábavalóak az erőfeszítései - úgysem fogjuk sem csodálni, sem tisztelni soha; jobban teszi, ha békén hagy minket... És Borgói Cézárral még ki lehet jönni valahogy. Gondoljatok arra, hogy Sárdombon boszorkányt égetnek, a bátyai sogún karóba húztatja az engedetleneket...

- Teljesen elfogadhatatlan az érvelésed - szakította félbe hidegen Dusek Ernő. - Te könnyen beszélsz, neked jól fűtött, kényelmes helyed van a vármegyeházán, és Lukrécia asszony megvéd a férje haragjától. De mi az arcunk veritékével keressük meg a kenyerünket, és megelégtünk, hogy mindig mások élvezzék munkánk gyümölcsét. Vagy azt hiszed, olyan nagy élvezet Szandtnernek és Schödernek egész nap akták felett görnyednie az adóhivatalban, Jeszenszkynek szaros tehének szőrét kefélni? Gerenday fülét talán kellemesen csiklandozza a disznók visítása? S én, aki sokkal többre lennék hivatott, azért vesződöm a rakoncátlan nebulókkal, hogy fillérekből tengődjem életem végéig? És ott van a szegény Rüll Lajos, akinek még a ... róla nem is beszélve!... Velünk kell tartanod, mert szükségünk van a nevedre. Már nem is léphetsz vissza, mert beavattunk mindenbe... És most jól figyelj arra, amit mondok! Mi hatan úgy döntöttünk, hogy a közeli hetekben felkelést robbantunk ki a főispán

megdöntésére a te vezérleteddel. Ne ijedj meg - válaszolt gúnyosan a segédlevéltáros ijednek vélt mozdulatára -, csak szellemi vezérletről van szó: kiáltványírás, általános irányelvek kidolgozása, tömeggyűlések levezetése... A katonai irányítás az én feladatom.

- Öngyilkosság. Fegyvereitek sincsenek.

- Majd lesznek - tüzeskedett Jeszenszky, aki legfiatalabb lévén, eddig meghúzódott a háttérben. - Addig pedig megteszi a szőlőkaró is.

- És ha nem vállalom? - kérdezte Bakó András sarokba szorítva.

- Akkor... - Dusek Ernő kiugratta törös botjából a pengét. - Magad is tudod.

Bakó András segélykérően nézett körül. De az összeesküvők rezzenetlenül álló csoportjában egyetlen részvevő szempillantással sem találkozott, még Rüll Lajos is elszántságot erőltetett magára. Megadóan hajtotta le a fejét...

Ám ekkor különös nesz hallatszott. Mintha a közelben valaki - de egészen tompán, fal vagy függöny mögött - tüsszentett volna.

- Mi volt ez? - kérdezte riadtan Rüll Lajos.

Dusek Ernő csendre intette a társaságot, és lábujjhegyen körbejárta a kápolnát. Végül megállapodott a katafalknál. Óvatosan lehúzta róla a takarót, majd Gerenday segítségével felemelte a fedelet.

A dalárdisták felhördültek. A koporsóban, amelynek szertartási célt szolgálván, üresnek kellett volna lennie, feküdt valaki.

Vajon ki lehet?

Schőner István a halott fölé tartotta a húsvéti gyertyát. A látvány mindannyiukat megdöbben-tette. Borgói Cézár titkárát, a mindig elegáns, lenyalt hajú Lugosi Bélát pillantották meg, ezúttal is frakkban, fehér ingmellényben. A titkár szeme nyitva volt, eszelős rémület tükröző-dött benne.

- Él - suttogta Schőner István.

- Mindent hallott. Meg kell ölnünk! - mondta Dusek, és társaira nézett. Azok sorra bólintottak, csak Bakó András fordította el a fejét. Az összeesküvők megcsillantották töreiket.

- Ne bántsanak! Mindent bevallok - pattant fel ijedten Lugosi, de látva a dalárdisták zord tekintetét és feléje irányzott töreit, szívéhez kapott, és hörögve visszahanyatlott.

Gerenday, akinek nagy gyakorlata volt a halál beálltának megállapításában, a titkár mellkasára hajolt, s kisvártatva így szólt: - Meghalt.

- Tegyetek vissza mindent a helyére, és menjünk innen - határozott gyorsan Dusek Ernő. - Néhány napig kerüljük egymást!

Az összeesküvők némán engedelmeskedtek, majd sietve távoztak a kápolnából.

A húsvéti gyertyának már csak csonkja pislákol, amikor a város harangjai tizenkettőt kongat-tak. Az első kondulásra lassan felemelkedett a koporsó fedele, a nehéz takaró lecsúszott, és kioltotta a gyertyát. Lugosi Béla felült, és vörösen izzó szemekkel nézett maga elé.

Aztán sátáni kacajra fakadt: szájából agyarként meredezett két megnyúlt, hegyes szemfoga.

Borgói Cézár türelmetlenül várta titkára visszaérkezését.

Tágas hivatali szobájában - egykor a vármegyeháza díszterme volt, ahol Liszt Ferenc is hangversenyezett - egyetlen asztali lámpa sápadt fénykörében trónolt terebélyes, barokk íróasztala mögött. Gondok felhőzték redőkbe vont, domború homlokát. Hogy nyugtalanságát elűzze, Lugosi Béla *A Borgói család története Sárd felvirágzásának tükrében* című helytörténeti munkáját olvasta, melyet hűséges titkára nem utolsósorban azért állított össze, hogy Bakó András hazug, ám közkézen forgó pamfletjét ellensúlyozza vele.

A főispán időnként felemelte fejét, s futó pillantást vetett az íróasztallal szemben álló hatalmas velencei tükörrre, amely előtt beszédeit szokta elpróbálni. Elégedetten konstataulta félhomályból előderengő, aranycirádák keretezte alakjának komor fenségét.

Ezt olvasta:

„Viharfelhők tornyosultak Magyarország egén, amikor Bürger Ádám udvari fényképész 1896. augusztus 2-án, délután öt óra tájban áthaladt a Vereckei-szoroson. Amikor már bizonyosan az éppen ezeréves fennállását ünneplő világbirodalom földjére ért, megállt, levette válláról a nehéz fényképező-masinát, és hátrafordult áldott állapotban lévő, de őt ennek ellenére fáradhatatlanul és bizalommal követő feleségéhez, s a pillanat ihletétől megszálltan így szólott hozzá: - Éva, ha fiunk születik, Árpádnak fogjuk nevezni.

Így is történt. Bürger Árpád, aki vezetéknévét a későbbiekben Borgóira magyarosította, már Sárdon látta meg a napvilágot. Itt szívta magába a honszeretet és szorgalom édes levegőjét, s az ő munkássága virágoztatta fel az apjától örökölt szerény műtermet, ő lett megalapozója a dinasztia jövő generációjának...”

Borgói Cézár büszkeségtől dagadó kebelével olvasta e felemelő sorokat, de örömebe ürmö vegyült, mert eszébe jutott a Bakó András által összetákolt iromány - *Sárd egykori megyei város monográfiája* - mindezzel ellentétes verziója. Előkotorta fiókjából a gyalázkodó fércművet, amelyről titokban másolatot készíttetett, és kinyitotta a megfelelő fejezetnél:

„Kutatásaim során olyan feltétlen hitelt érdemlő dokumentum birtokába jutottam, amelyből egyértelműen kiderül, mennyire megalapozatlan a Borgói-dinasztia hivatalosan propagált eredetlegendája, mely szerint a család ősapja a Vereckei-szoroson keresztül lépett az akkortájt nemcsak létező, hanem némi világpolitikai jelentőséggel is bíró Magyarország területére.

Az ugyan helytálló, hogy a Borgóiak, illetve akkor még Bürgerek 1896-ban érkeztek a Kárpát-medencébe, csak éppen nem a feltételezett helyen és időpontban. A valóságban Bürger Ádám és felesége május elején, még pontosabban Szent György éjszakáján kelt át a Borgói-hágón, amint ezt Jonathan Harker londoni ügyvéd útinaplójából napnál világosabban kitetszik.

A napló eredeti kéziratát egy Sárdon hosszasan időző angol főnemes, lord Ruthven adomá-nyozta a levéltárnak, hálaiból a szíves vendéglátásért, amelyben elődöm, Obri levéltáros házában része volt. (Adataim szerint Obri bájos húga házasságot kötött a lorddal, s együtt utaztak tovább Athénba.)

Jonathan Harker feljegyzéseinek ide vonatkozó része az alábbiakat tartalmazza:

»Kísérőim elbúcsúztak tőlem, mondván, hogy útjuk sietős, és semmiképpen sem várhatják be ezen az Istentől elátkozott helyen az éj leszálltát. Ha Drakula gróf kastélyába akarok eljutni, ám tegyem, de ők semmiképpen sem időznek itt addig, míg a gróf fogata értem jön, hiszen Szent György éjszakája következik, s ilyenkor a gonosz lelkek csapatostul járnak a Borgói-hágón.

Így hát leszálltam, és vártam. Már teljesen besötétedett, amikor mozgásra lettem figyelmes, de nem fogat érkezett, hanem két nyomorúságos kinézetű emberi alak: egy férfi és egy asszony közeledett felém, a férfi valami otromba szerkezetet, áldott állapotban levő asszony hatalmas, piszkos batyut cipelve.

Amikor mellém értek, a férfi illemtudóan köszöntött, és a Besztercére vezető utat tudakolta tőlem. Megmutattam nekik, s lelkükre kötöttem, hogy siessenek fedél alá jutni, mert az asszonykának - s magzatának különösen - ártalmára szolgálhat a leereszkedő éj hidege. Némi pénzmaggal is elláttam őket, mire a férfi, zsíros kalapját melléhez szorítva, hosszasan hálálkodott, és egy szintúgy zsíros, szakadozott névjegyet nyújtott át, amelyen cirkalmas betűkkel ez állt:

BÜRGER ÁDÁM
fotográfus mester
Színezett portrék, esküvői képek,
gyermekfelvételek művészi kivitelben
HÁZHOZ MEGYEK!!!

Alig volt időm átfutni a fura névjegyet, midőn felhangzott a várva várt fogat kerékörgése. Négy pompás, fekete paripa vontatta hintó állt meg mellettünk; tagbaszakadt, hosszú, barna szakállú kocsis ugrott le a bakról, s ránk vetette vörösen izzó tekintetét:

- Jonathan Harker, ha nem csalódom. És kísérői?

- Ó, nem, nem - szabadkozott a fotográfus -, mi épp csak erre jártunk. Ám ha méltóztatnék az úrnak egy tökéletesen élethű portrét csináltatnia magáról, a legnagyobb örömmel állnék rendelkezésére. - Azzal újabb koszos névjegykártyát halászott ki a zsebéből, és rá akarta tukmálni a kocsisra.

De az indulatosan lökte félre a kezét, és megragadta a poggyászatot: - Drakula gróf várja önt, fiskális úr.

- Ti pedig tisztuljatok innen, barátocskáim - fordult a megszeppent házaspárhoz. - A ti időtök még nem érkezett el...

Felsegített a hintóba, ő maga visszaült a bakra, és a lovak közé csapott.«

Jonathan Harker ezen naplójegyzete minden kétséget kizáróan bizonyítja...” - Borgói Cézár dühösen tolta félre a rágalmaktól hemzsegő szennyiratot. Ámbár az, amit eddig olvasott, szinte talpnyalásnak tűnik az utána következőkhöz képest...

Bakó András monográfiájának a Borgói-dinasztiáról szóló fejezetében a továbbiakban pimaszul érdekházasságnak nevezi azt a frigyet, melyet Borgói Árpád a konkurens Deutsch család púpos, kancsal, nyúlszájú, de egyébként elbűvölő leányával kötött, s ezáltal megszerezte a városka fényképészeti monopóliumát. Eltúlozza a múlt század derekán bekövetkezett visszaesést, s lekicsinyli a hetvenes évek fellendülését. A tényeket eltorzítva, a teljes erkölcsi lezúllás koraként jellemzi a világháború nehéz évtizedeit, amikor a Borgóiak, úgymond, buzgón fényképezték a megszálló hadseregek tisztjeit és legénységi állományát, és megtollasodtak,

miközben a város többi lakója tönkrement. Kemény szavakkal ostromozza a polgármesteri széket elsőként birtokba vevő Borgói Edét, aki, szerinte, az albánokat és a luxemburgiakat egyaránt kiszolgálta, s míg a hódítók előtt hason csúszott, polgártársaival szemben dölyfös és kegyetlen volt. Egyedül Borgói Guido érdemeit ismeri el - a környékbeli kisállamok vezetői között ő volt az, aki először dobta papírkosárba felbontatlanul az akkor még hivatalban lévő központi kormány kétségbeesett-kérlelő leiratait, s ezzel a cselekedetével kinyilvánította a Sárdi Szabadköztársaság függetlenségét. Az ő jelentőségét viszont erősen eltúlozza a Borgói Cézár tágabb horizontú politikája iránt kevés megértést tanúsító segédlevéltáros, nem úgy, mint a mélyebb összefüggéseket feltáró, előítéletektől mentes gondolkodású Lugosi Béla... Igaz is, hol késlekedik Lugosi?

A főispán órájára nézett: - „Két perc múlva éjfél, és a titkárom még mindig nem jött jelentést tenni. Hívatnom kellene Berkest...” - Már a csengő után nyúlt, amikor különös, nyomasztó érzés kerítette hatalmába. Mintha szárnyzuhogást, lopakodó léptekeket hallott volna... Hogy szorongását enyhítse, felállt, és járkálni kezdett.

Úgy tetszett, a hatalmas terem falai összeszűkültek, s azzal fenyegetik, hogy agyonszorítják. Fuldoklási roham tört rá, meg kellett lazítania nyakkendőjét. Az ablakhoz ment, hogy nagyot szippantson a csípős éjszakai levegőből.

Ebben a pillanatban megkondultak a vármegyeházával átellenben álló belvárosi templom harangjai. Tizenkét komor harangütés jelezte, hogy halottak napja véget ért, s a gyászünnep után ismét munkanap virrad Sárd lakóira. A szőlősgazdák meglátogathatják pincéiket, s ellenőrizhetik, mennyire forrt ki az újbór; fűrészszivítás és kalapácscsattogás veri fel a műhelyek csöndjét; újra megélénkülnek az irodák, könyökvédős hivatalnokok hajolnak aggodalmasan a főispán kézjegyére váró akták fölé; az iskolákban a Borgói-dinasztia elhunyt és élő tagjainak lelkiüdvéért elmondott imával folytatódik a tanítás, amely másodikán sem szünetelt, de a holtakról való megemlékezés jegyében telt el. A derék pandúrok is aranyszínűre cserélhetik a fekete kardbojtot...

Borgói kissé elhúzta a nehéz bársonyfűggönyt, kinyitott egy ablakszárnyat, és kihajolt az éjszakába...

A tér kihalt volt, a bolond öregasszony sem üldögélt a templomlépcsőn; a közvilágítást erősítő, fehérre meszelt törzsű fák sápadtan derengtek a közjük függesztett olajlámpások gyöngye fényében. A vármegyeháza előtt félárbocra eresztett állami zászló meg-meglebbent, ha egy-egy denevér, szárnyával szinte súrolva, elröpült mellette. A köd már felszállt...

Három halk koppanás hallatszott a terem mélyéből, a titkos oldalajtó felől. Borgói Cézár visszasietett íróasztalához, méltóságteljes tartással elhelyezkedett bordó plüssel bevont, öblös karosszékeben, és csak ezután válaszolt titkára bebocsátást kérő kopogtatásjelére: - Szabad!

Hangtalanul nyílt az ajtó, belépett Lugosi. Frakkjából előfehérlő ingmellénye mintegy fénybe vonta csontos, vézna arcát, s bár a teremben csak az asztali lámpa égett, és az ajtó tízméternyire volt a főispán íróasztalától, a titkár alakjának kontúrjai, zöldesfehér derengéstől övezve, élesen elváltak a félhomálytól; mintha szeme is lángban állt volna: parázsló tekintete megmagyarázhatatlan borzongást keltett Borgóiban.

A titkár nesztelen léptekkel közeledett, ajkait keményen összeszorította.

- Nos hát, Lugosi - szólalt meg a főispán határozottnak szánt, de valahogy vékonyra sikeredett hangon -, kihallgatta az összeesküvőket?

- Igen, főispán úr - mondta a titkár, bal kezét arca elé emelve.

- Ugye, jól sejtettem, nem dalárdapróbára gyűltek össze?
- Nem, főispán úr - mondta Lugosi, száját tenyere mögé rejtve, és folytatta a közeledést.
- Bakó András köztük volt? - kérdezte Borgói, s hangja megbicsaklott.
- Igen, főispán úr - válaszolta Lugosi, már csak két-három lépésre az asztaltól.
- Ne álljon az orrom elé, inkább vegye el a kezét a szája elől! Alig hallom, amit mond - elégedetlenkedett a főispán, de szava elakadt, mert pillantása a tükörré tévedt, amelyben - bár bizonytalanul - látni lehetett az íróasztalt és az ő lámpától megvilágított, férfias alakját, ám a közvetlenül előtte álló titkárból nem látszott semmi.
- Menjen csak arrébb! - intett Lugosinak, s az engedelmesen tett néhány lépést jobbra, majd - az újabb intést követve - balra, azonban a furcsa optikai jelenség nem változott. Borgói Cézár szívét jeges ujjakkal markolászta a rémület, de nem mutathatott félelmet beosztottja előtt, ezért megpróbált úgy tenni, mint aki semmi különöset nem tapasztalt, s ráreccsent Lugosira:
- Beszéljen már! Elvesztette a hangját a koporsóban? Ugye, remek ötlet volt, hogy ott bújtattam el? - kérdezte, a bizalmasainak tartogatott kedélyes hangvételre váltva.

Lugosi bólintott.

- Bocsásson meg, főispán úr - suttogta kisvártatva rekedten -, azért takarom el a számat, mert kissé meghűltem a hideg kápolnában, és nem akarom megfertőzni a főispán urat. Ezért engedje meg, hogy zsebkendőmet magam elé tartva tegyek jelentést! - Azzal előhúzta kifogástalan tisztaságú díszzsebkendőjét, és az arcára terítette. Majd így folytatta:

- Jelen voltak: Dusek Ernő, Gerenday Lajos, Szandtner Antal, Schöner István, Jeszenszky Ákos, Rüll Lajos...

- És Bakó András?

- Természetesen ő is. Valami régi partitúrát hozott, eleinte nem is vett részt a többiek tanácskozásában. Azok önélküle állapodtak meg abban, hogy kiáltványt íratnak vele, amelyben követelik az elhalálozási adó visszavonását, Berkes Jenő menesztését, és a pandúrsereg helyett polgárőrség felállítását... - Elhallgatott.

- Folytassa! - sürgette Borgói, akiben forrt a düh, és alig bírta türtőztetni magát, hogy azonnal fel ne lármázza a pandúrokat. Kezébe vette papírvágó kését, azzal játszadozva próbálta leplezni izgatottságát, s közben a tükör rejtélyéről is megfeledkezett.

- Dusek Ernő javaslatára Bakó Andrást választották meg a közeli hetekben kirobbanó felkelés vezérének, mert neki van a legnagyobb tekintélye a városban, ő ismeri legjobban Sárd történetét, s egyedül ő tudja bebizonyítani, hogy a Borgói-dinasztia történelmi jogai családon alapulnak...

Borgói Cézár megdöbbenve nézett titkárára, aki indulat nélkül, a zsebkendőjétől tompított, fakó hangon adta vissza az összeesküvők szavait, melyek őt magát is személyében sértették.

- És te mindezt meg tudtad állni szó nélkül? - pattant fel Borgói, és végsőkéig felzaklatva járkálni kezdett. A helyén cövekként álló Lugosi illetlenül mindig abba az irányba fordította tekintetét, amerre főnöke elhaladt. - Kibírtad, hogy ne tiltakozz mindezen galádságok ellen? Férfiasan türtél, hogy szent küldetésed titokban maradjon?

- Nem, főispán úr.

- Hogyhogy? - tántorodott meg Borgói. - Elárultad magad?

- Igen, főispán úr - felelte nyugodtan a titkár. - Tüsszentettem, és ez a vesztemet okozta.
- A vesztedet? Miért, mit tettek veled? Hiszen itt állsz előttem épen és egészségesen, ha a náthádat nem számítom.
- Amikor lerántották rólam a koporsófedelelet, szörnyethaltam az ijedtségtől.
- Mi-micsoda? - hápogott Borgói Cézár. - Miket fecsegsz összevissza? Talán te is átálltál hozzájuk, és gonosz tréfát üzesz velem?
- Nem, főispán úr - mondta Lugosi Béla, és elvette arcáról a zsebkendőt. Szeme vörösen izzott, vértelen ajkai szétnyíltak, s látni engedték fogsorát, amelyből szikrázva nyúltak ki hosszú szemfogai. - Meghaltam, és feltámadtam, amint éjfél kongottak a harangok. Alig néhány másodpercebe telt, hogy denevérré változva iderepüljek önhöz, és jelentést tegyek. De már elvégeztem feladatomat: az utolsót, amely az élők világához kötött, és többé nem parancsolhatok szomszédoságomnak. Ön az első emberi lény, aki utamba került, így hát lehetetlen rangjának kijáró tisztelettel viseltetnem ön iránt. A vérét akarom!

Borgói riadtan hátrált asztala felé az égő tekintetű örült elől. Fel akarta kapni a papírvágó kést, hogy védekezésül maga elé tartsa, de amikor hátranyúlt, lesodorta a lámpát.

Sötétség borult a teremre.

Lugosi Béla megragadta a főispánt, és karjai véznaságát meghazudtoló acélos erővel magával rántotta a szőnyegre a behemót férfitestet.

- Ezért felelni fog - hörögte Borgói Cézár, elkábulva a titkára hajából áradó brillantinszagtól.

Aztán már csak annyit érzett, hogy két tűhegyes fog mélyed a nyakába, és elvesztette az eszméletét.

7

Borgói Cézár holttestét Berkes Jenő találta meg reggel hét óra három perckor, amikor - többszöri hiábavaló kopogtatás után - benyitott a díszterembe, hogy jelentést tegyen az előző nap közcsendet érintő eseményeiről. - „November másodika teljes nyugalomban telt el, halottak napja alkalmából rendezvényekre nem került sor...”

A főispán íróasztala előtt hevert az irodája egyik ékességül szolgáló afgán szőnyegen, nyitva maradt szemében határtalan rémület tükröződött. Lövéstől származó vagy szúrt sebnek nem volt nyoma rajta. Fojtogatásra sem utalt semmi jel...

A kapitány hívatta Sigora doktort, aki hosszas vizsgálódás után a vállát vonogatta, s végül gutaütést állapított meg a halál feltételezhető okául. Berkes Jenő hírzárlatot rendelt el, ennek ellenére a városban egy óra múlva már mindenki tudta, hogy Borgói halott, titkára pedig eltűnt.

A főispánt irodájában - a vármegyeháza legnagyobb helyiségében - ravatalozták fel; Berkes fekete dolmányba öltözött pandúrt állított eléje gyászörségbe. Lukrécia asszonyt, aki tizenegyig szokott aludni, egyelőre nem zavarták fel a szomorú hírről. Berkes Jenő, miután megszervezte az épület védelmét, kihirdette a rendkívüli állapotot, és valamennyi nélkülözhető pandúráját szétküldte, hogy minden gyanús személyt hozzanak be a kapitányságra.

A letartóztatások, melyek gyakorlatilag az egész fegyverforgató civil férfilakosságra kiterjedtek volna, eleinte simán folytak. Bakó András a vármegyeháza kapujában fogták el, amint gyanútlanul munkahelyére igyekezett; Rüll Lajos, a púpos szabómester sem tanúsított ellenállást - remegő lábbal kelt fel a rozoga Singer varrógép mellől, csak azt az egyet kérte,

hogy feleségének kiadhassa még a jövő heti kosztpénzt a gombosdobozból, ahol elzárva tartotta. Azonban, amikor a Mutschenbacher vendéglőben poharazgató Gerenday Lajos kezére is rá akarták tenni a bilincset, az izmos férfi szétütött a pandúrok között, s az ivócimborák csatlakoztak hozzá.

Dusek Ernő a tanári vécé ablakán kimászva nyert egerutat, s bottyánhegyi prэшháza felé szaladtában összezsúfolta a szőlősgazdákat, akik földjükből kihúzott karókkal hadonászva követték.

Megbolydult a város. Pándzsótól Csatárig, a Benedek-szurdiktól Parásztáig minden épkézláb férfi kapát, kaszát ragadott, és rohant a rabok kiszabadítására. Jelmondatokat harsogó, feldühödött tömeg özönlött a Borgói térre.

A helyzet hamarosan válságosra fordult.

A pandúrok mordályaikkal egy ideig távol tudták tartani a zendülőket, de másfél óra elteltével beszorultak a vármegyeházába, a kaput is csak az utolsó pillanatban sikerült bereteszni. A felkelőknek nem voltak löfegyvereik, ám felborított szekerekből, kocsmaasztalokból, sodronyos vaságyakból sebtiben összehordott barikádjuk mögül és a téren szétszórtan álló fák fedezékéből valóságos közáport zúdítottak a védekezőkre. Sorra törtek be az ablakok, üvegszilánkoktól sebzett, jajgató pandúrok fetrengtek a padlón.

Berkes Jenő már-már úgy határozott, hogy galambpostán felmentő csapatot kér a dolmai despotától, akivel Borgói Cézár néhány hónapja megnemtámadási és kölcsönös segítségnyújtási szerződést kötött. El is indult a padlásra, de félúton megtorpant: eszébe jutott, hogy I. Cirill a segítség ürügyén esetleg Dolmához csatolná Sárdot, ahol pedig ezentúl neki, Berkes Jenő pandúrkapitánynak kell gyakorolnia a főispáni hivatal is, tekintve, hogy Borgói nem hagyott fiú utódot maga után. „Pandúrparancsnok és főispán egy személyben, nem rossz!” - gondolta, miközben visszaért a díszterembe, és a percnyi fegyvernagyvást kihasználva, odaállt a gazdátlanul maradt tükör elé. - „Idővel az apátplébános helyét is elfoglalhatnám, hiszen az öreg napjai meg vannak számlálva. Ezzel egy kézben összpontosítanék minden egyházi és világi hatalmat...” - Felélénkült gondolatmenetét hangos csörömpölés zavarta meg: gyermekfej nagyságú kődarab zúzta szét a felbecsülhetetlen értékű velencei tükört. Ijedten ugrott félre - kis híja volt annak, hogy nem őt érte halálos ütés.

- Kergessék el a csöcseléket! - parancsolt rá a már-már meghátráló pandúrokra. Pisztolyából ő maga is leadott néhány lövést a vármegyeházát megrohamozó tíz-tizenöt fős csoportra, s miután bátorságával példát mutatott elcsüggedt embereinek, sürgősen távozott a hátsó szárnyban levő irodájába, melynek ablakai a belső udvarra nyíltak.

Ott már kétségbeesetten várta Borgói Lukrécia, aki hiányos reggeli toalettben, becsavart hajjal menekült el a térre néző lakosztályából.

- Még a gyászruhát sem volt időm felöltöni - panaszkolta a szépasszony, és kacéran elővillantotta hónál fehérebb combjait a hanyagul begombolt köntös alól. - Könyörgök, teremtsen rendet! Nem leszek hálátlan...

Berkes Jenő eddig - ki fejti meg a női szív rejtelseit? - hiába környékezte a kegyeit amúgy könnyen osztogató Lukrécia; ezért most, megszedülve a váratlan felkínálkozástól, merész cselekedetre szánta el magát.

Elkérte az özvegy könnyáztatta zsebkendőjét, ismét a díszterembe sietett, és a fehér kendőt lobogtatva kiállt az egyik üvege vesztett ablakba.

A barikád tetején, egy ólajtó oltalmában ágáló Dusek Ernő, méltányolva a tárgyalási szándékot, visszarendelte harcosait, akik - fittyet hányva a puszkagolyókra - már a kaput döngették.

- Polgártársak! Drága sárdi testvéreim! - kezdte a kapitány reszkető, de aztán egyre ércesebbé váló hangon. - Kérlek benneteket, térjete meg otthonaitokba! Ígérem, senkinek egy haja szála sem görbül meg, aki idejében leteszi a fegyvert. Sérelmeiteket rövidesen orvosolni fogjuk. A közeljövőben különbizottság alakul a dicstelen véget ért zsarnok és hitvány lakája, Lugosi Béla törvénysértéseinek kivizsgálására. A bizottság munkájában a ti képviselőitek is részt vehetnek. De mindenekelőtt a várható felelősségre vonás elől megszökött Lugosit kell kézre kerítenünk, s ehhez a ti segítségeket kérem... Ígérem, ezentúl minden másképp lesz. Ritkábban újítjuk meg az igazolványokat - nem lesz szükség annyi fényképeszkedésre. Mérsékelni fogom a rátok nehezedő adóterheket, a Borgói által tervezett elhalálozási adó pedig egyáltalán nem kerül bevezetésre...

- „Nem hiszünk neked, Berkes Jenő!” „Takarodj a vármegye házára a pandúrjaiddal együtt!” „Arról beszélj, mit tettél az asszonyainkkal!” „Elegünk van belőled, kiskorúak megrontója!” „Le minden adóval!” „Szabadságot Bakónak és Rüllnek!” - röpködtek a kiáltások mindenfelől, s nyomatékul egy-egy ködarab is elsüvített a pandúrkapitány füle mellett.

- Polgártársak, komoly dolgokról van szó! Több önmérsékletet várok tőletek. Ha befejeztem, nem bánom, megkövezhettek - próbálta Berkes Jenő leszerelni a népharagot -, de előbb hallgassatok végig!

Dusek intésére abbamaradt a hajigálás, és Berkes folytathatta:

- Higgyétek el nekem, Sárd polgárai, ezúttal nem babra megy a játék. A haza sorsa forog kockán. Talán azt akarjátok, hogy jó barátaink álcázott ellenségeink kihasználják a nálunk eluralkodott zűrzavart, és porba tiporják az őseink vérével megszentelt szabadságot?

- Hazugság! - üvöltötte Dusek Ernő, teljesen kikelve magából. - Nincsenek is ellenségeink. Éppen Berkes Jenő az, aki világeletemben lábbal tapodta a szabadságjogokat. Eddig a zsarnok talpát nyalta, és most ő maga akar a nyakunkra telepedni...

- Várjatok csak! - rázta öklét a végig sértett pandúrkapitány az újra mozgolódni kezdő felkelők felé. - Még nem mondtam el mindent. Vegyétek tudomásul, hogy ha nem szüntetik be a törvényes államrendünk ellen folytatott harcot, kivégeztem foglyul ejtett vezetőiteket: Bakó Andrást és Rüll Lajost.

A fenyegetésnek megdöbbentő hatása volt.

Hirtelen csend támadt, akkora, hogy még a kapualjából leskelődő, otthonról ellógott gyerekek szipogását is meg lehetett hallani. A végletesen felizgatott, de alapjában véve jámbor, békeszerető sárdiak egymásra néztek, és lassan elindultak hazafelé. Nem akarták, hogy a köztisztletben álló levéltáros és a gyámoltalan kis szabómester meghaljon miattuk. Dusek és Gerenday hasztalan igyekezett maradásra bírni őket.

Csak tíz-egynéhány lelkes ifjú és a dalárdisták tartottak ki a harc folytatása mellett. Dusek Ernő megfigyelőt küldött a templomtoronyba, ahonnan a pandúrok minden mozdulatát szemmel lehet tartani, őrszemeket állított a barikád mellé, majd szűkebb vezérkarával átvonult a Mutschenbacher vendéglőbe, hogy megbeszéljék a holnapi haditervet.

Berkes Jenő fellelegezve lépett el az ablaktól, de megkönnyebbülése nem tartott sokáig - érezte, hogy a forradalom tüze csak lelohadt, a hamu alatt tovább parázslík, és bármikor újra lángtengerbe boríthatja a Sárdi Köztársaságot. Így hát jobbnak látta, ha mégiscsak üzen a despotának...

Felment a padlásra, ám a galamboknak hűlt helyük volt - valószínűleg a csatazaj riasztotta el őket.

A pandúrkapitány balsejtelmeiktől gyötörve tért vissza őrhelyére.

8

Imre egész éjszaka lázasan hánykolódott, édesanyja óránként cserélte rajta a borogatást. Reggel azonban neki is munkába kellett mennie; a kisfiú egyedül maradt. Elgyötörten feküdt ágyában, a melléje kikészített ételhez nem nyúlt. Csak bámulta a leszaladt redőnyön átszűrődő fénysugarakat, melyekben porszemek milliói táncoltak. Szüntelen áramlásuk egy ideig szórakoztatta, majd elálmosította...

Álmában a dolmai ház padlásán ült, és a régi újságok között kotorászott. Többnyire képes hetilapok voltak, még a XX. századból. Csodálatos dolgokat lehetett látni bennük. Ezüstösen csillogó repülőgépeket, melyek egykor büszkén szeltek a levegőeket, de ma már sokan a létezésükben is kételkednek; élükre állított gyufásdobozokhoz hasonló, lapos tetejű magas házakat, tíz-tizenöt emeleteseket, sőt nagyobbakat is - és nem kiégve és elhagyatva, mint manapság, hanem épen, színes ablakfüggönyökkel, világító betűs feliratokkal a tetőn és a földszinti üzletek árukkal zsúfolt kirakata felett. Ezekben a házakban emberek laktak annak idején; sebesen suhanó, diófa burkolatú liftek szállították őket lakásaikba, melyek tele voltak a legkülönbébb rendeltetésű gépezetekkel: az egyik kimosta a szennyest, aztán kicsavarta, s talán még a drótra is felaggatta a tiszta ruhát; a másik elefántormány-szerű nyúlványával felszívta a port a szőnyegekről; a harmadik zenét sugárzott (igaz, ilyesféle szerkezete Bandi bácsinak is van a levéltárban); a legelképesztőbb negyediken pedig meg kellett nyomni egy gombot, s akkor varázsablak fénylett fel rajta: távoli tájak és emberek jelentek meg az ámuldozó nézők szeme előtt...

Különböző márkájú autók is gyakran előfordultak a képeken: teljesen újak, frissen dukkózva, visszapillantó tükrökkel és lökhárítókkal felszerelve, egyetlen horpadás nélkül. Mulatságos volt összevetni velük Borgói Cézár ütött-kopott Opel Rekordját, amely csak vasárnaponként gördült ki a garázból, és a silány, de drága áron messzi földről hozatott műbenzintől köhécselve, bűzös füstfelhőt vonszolva maga után, gumibroncs helyett rongyokba bugyolált kerekekkel végigzörgött Sárd utcáin...

De találni lehetett a padláson felhalmozott újságokban rémisztő, őskori fegyvereket is: tankokat, ágyúkat, hadihajókat, s félelmetes, szivar alakú ércígyókat, amelyek mindegyike egész városokat döntött romba egy másodperc alatt. Imréből mindig elszállt az irigység, ha ezekhez lapozott - mégiscsak jó, hogy nem abban a szörnyűséges korban született...

Változott az álom színhelye: a kisfiú a dolmai temető bejáratánál állt, az öreg tajvani tábornok előtt, aki most igazán kinyitotta a szemét, és őt nézte. Tekintetében szomorúság volt és sóvárgás, amit a gyerek nem érthetett, de érezte, hogy valami nagyon távoli, elérhetetlen dolognak szól. „Te lenni jó fiú” - suttogta a tábornok, és kinyújtotta száraz, ráncos kezét; bütykös ujjai hosszúra növesztett, begömbült, fekete körmökben végződtek. Imre könnyezve tartotta oda fejét a simogatásnak, de az aggastyán váratlanul torkon ragadta: karmai vérző csikokat húztak a fiú gyenge nyakán. Imre kétségbeesett erőfeszítéssel tépte ki magát a szorításból, és zokogva rohant szülei után. De azok eltűntek valahová...

Amikor felébredt, a hatalmas termetű, jóságos Sigora doktor rezes orrát pillantotta meg maga fölött.

- Jól van, jól van, nincs itt semmi hiba - dörmögte az orvos. - Pár nap múlva kutya bajod. Beadok neked egy csipetnyit abból a jó kis porocskából, amit a gádorosi javasasszony küldött. Attól hamar rendbe jössz. De vedd be gyorsan, mert sietnem kell! Várnak rám a sebesültek.

- Miféle sebesültek? - kérdezte a kisfiú, de a doktor bácsi csak a fejét csóválta, és egy pohár víz kíséretében lenyelette vele a keserű, penészszagú orvosságot. Imre erőtlenül hanyatlott vissza a párnára...

Lecsukódó szemhéja mögött újra megkezdődött az álmok kavargása. Denevérek röpködtek ki az egyik lakótelepi ház ablakain, melyek üvege már régen szilánkokra tört. A denevérek füttyögve keringtek az alkonyati égen; ő a fal tövéből nézett fel rájuk, s bár tudta, hogy csak rovarokra vadásznak, mégis babonás félelemmel követte szálldosásukat; attól félt, hogy belekapaszkodnak a hajába, magasba emelik, és elviszik rejtekhelyükre: a düledező épület sötét liftaknájába...

Aztán a dolmai vasútállomás elé kitett holttesteket látta ismét. Az egyik hirtelen megrándult, és bicskáját a másikra terített újságpapírba döfte. Azonban válaszul röhögés hallatszott, és egy hatalmas, kiterjesztett szárnyú denevér röpült ki a papír alól...

Imre csak sötétedéskor tért magához, amikor szülei hazaérkeztek. Apja fel-felszisszent a fájdalomtól, és a pandúrokat szidta; az anya csitította, míg ijedten keresgélt valami tiszta rongydarabot, hogy átkösse a férfi vállsebét.

Aztán Imre ágyához ült, és szelíd erőszakkal megetette a bágyadtan ellenkező gyereket.

9

Másnap reggelre eltűnt Borgói Cézár teteme, az őrizetére kirendelt pandúrt pedig holtan találták a ravatal mellett.

Az őt nyitott szemében, kitágult pupilláiban megüvegesedett a borzalom, s ugyanez tükröződött eltorzult arcvonásain. Kétségtelenül gyilkosság áldozata lett. A merénylet vagy merényletek - talán indokoltabb a többes szám használata - az ostrom során megsérült ablakok valamelyikén mászhattak be, kijátszva a homlokzati szobákban elhelyezett őrszemek éberségét; de hogy mi céljuk volt a főispán holttestének elrablásával? - ezt a kérdést egyelőre senki sem tudta megválaszolni. Maga Berkes Jenő sem, aki fogvacogva járkált fel-alá a fűthetlenné vált teremben, s időnként kipislantott a térre: nem tapasztalható-e valamiféle mozgolódás?

De a barikád csendbe burkolózott, bár gyanítható volt, hogy a lázadók továbbra is megfigyelés alatt tartják a vármegyeházát. Korai lenne még az ostromzárat feloldottnak tekinteni. Különösen most, az éjszaka történetek után...

„Nyilvánvalóan Dusek Ernő keze van a merényletben - töprengett Berkes Jenő. - Ám ha így áll a dolog, miért nem jelentkezik a követeléseivel? Feltehetőleg bebörtönzött cinkostársaira akarja a főispán hulláját kicserélni. Ám abból nem eszik...”

Így füstölgött magában a mindenre elszánt pandúrkapitány, aki az éj folyamán, a vártnál is ragyogóbb szeretőnek bizonyult Lukrécia karjaiban több ízben szent ígéretet tett, hogy a végsőkéig ki fog tartani. Ezt az ígéretét bizonyára beváltja majd - más választása úgysem maradt!

„Én meg éppen erre az ügyefogyott Batai Zsigmondra bíztam a ravatalt!” - folytatta a tépelődést Berkes Jenő. - „Már régen nyugdíjba zavartam volna, ha elég emberem lenne... S a legfurcsább az egészben, hogy - akárcsak a főispánon - rajta sem találtunk külsérelmi nyomokat. Talán ő is gutaütéstől patkolt el?”

Odament a halotthoz, lehajolt hozzá, és még egyszer alaposan szemügyre vette. Két parányi, fehér szélű sebhelyet fedezett fel a nyakán - mintha tűhegyes fogak martak volna bele...

„Mi lehet ez? Patkányharapás?” - törte fejét a kapitány. - „Könnyen lehetséges, a vármegyeháza tele van patkánnyal. De ezzel a gyilkosság rejtélyére még nem derült fény. A patkányok élő emberre nem támadnak, csak a már holtan heverő Batait harapdálhatták össze. Meg kell nézetnem Sigora doktorral...”

Parlamentert küldött a felkelőkhöz, akik közben ismét kezdtek gyülekezni. Még nem nagyon mertek előbújni a barikád mögül, de a karnagy-népvezérnek, úgy látszik, sikerült újabb harcosokat toboroznia a tegnap elszéledtek helyébe.

A fehér zászlóval közeledő parlamentert a lázadók lefogták, megkötözték, átkutatták a zsebeit, ámde rövid tanakodás után útjára engedték. Dusek Ernő úgy döntött, humánusabb lesz ellenfeleinél, akik tőle bizonyosan megtagadták volna az orvosi segítséget.

Sigora doktor megint sokat hümmögött, majd karját széttárva közölte, hogy minden jel szerint szívroham terítette le Batai Zsigmondot. Hiába, ebben a hajlott korban már a legkisebb izgalom is végzetes lehet. S az elmúlt nap igazán bővelkedett izgalmakban. Az orvosnak feltűnt a pandúr és a főispán nyaksebének hasonlatossága, de mivel Borgói Cézár sérülésének előzőleg nem tulajdonított jelentőséget, most is hallgatott az észleletről Berkes Jenő előtt. Csupán azt tanácsolta, hogy állítsanak fel patkánycsapdákat az épületben.

A doktor távozását követően Lukrécia asszony rontott be a díszterembe, és az üres ravatal láttán ízléstelen jelenetet rendezett. Sikoltozott, a padlóhoz verdeste magát, azonkívül nyomdafestéket nem tűrő, s így általunk mellőzött szidalmakkal illetve a pandúrok parancsnokát, akinek, az özvegy szerint, csak azon jár az esze, hogy minél több tisztességes nőt megszédítsen és az ágyába hurcoljon; ugyanakkor legelemibb kötelességeiről is megfeledeznek, mindenekelőtt arról, hogy az ő áldott emlékezetű férjének, ennek a nagy embernek földi maradványait megóvja az aljas csöcselék bosszújától...

A pánik elharapózásától tartó Berkes, aki a Lukrécieával töltött éjszaka után még úgy érezte magát, mintha minden csepp vérét kiszívták volna, intett két markos legényének, Koncos Sebőnek és Kamocsay Györgynek. Azok megragadták a hisztérikus görcsökben rángatózó szépasszonyt, átvonszolták az örszobára, és ott - a mindenkori ügyeletes puritán vaságyán - szerelmi szolgálatokban részesítették, míg meg nem nyugodott, és hüppögve álomba nem szenderült.

Rövidesen kiderült, milyen nagy könnyelműség volt Sigorát visszaengedni a térre. A zendülők tőle értesültek a tragikus fejleményekről, s vérszemet kapva a pandúrokat ért újabb csapástól, rohamra indultak. Egyikük még egy rozsdamart flintát is előkerített valahonnan, azzal hadonászott. De története nem volt hozzá, így senkiben - saját magában sem - tudott kárt tenni vele...

Újból kövek zuhogtak, az eddig megkímélt ablakok is ripityára törtek. A pandúrok azonban már kitanulták a várvédelem fortélyait - idejében el tudtak ugrani a becsapódó lövedékek és a szétfröccsenő üvegszilánkok elől.

Berkes Jenő ma több parancsnoki erényt csillantott meg, mint az ostrom első napján. Higgadtan, belső szilárdságról tanúskodó arckifejezéssel járkált a védállások között - határozott, szükséztű parancsai erőt öntöttek embereibe, bizakodással, a végső győzelembe vetett hittel töltötték el őket. Mindenki a helyén volt, kivéve a Lukrécia asszony megnyugtatóásával elfoglalt Koncost és Kamocsayt. De hamarosan ők is befutottak, bár jó ideig nem sok hasznukat lehetett venni...

A célzásba belejött, már nem vaktában pufogtató pandúrok egyre pontosabban irányozták lövéseiket, s amikor a támadók végre megfutamodtak, nemcsak sebesülteket hagytak maguk után, hanem egy szíven talált, vértócsában ázó holttestet is.

Jeszenszky Ákos, a kedves, víg kedélyű, könnyen tűzbe hozható, kölykös arcvonásait szégyellő, alig húszéves Jeszenszky volt a felkelők első halottja.

Éppen olyan döbbszent csend támadt, mint tegnap, Berkes Jenő ultimátuma után. De most senki sem szipogott a háttérben: ma egyetlen gyereket sem eresztettek ki az utcára; az anyák gondosan kulcsra zárták az ajtót, ha el kellett menniük hazulról.

Dusek Ernő megszámoltatta a macskaköveket - már alig volt belőlük, és egyedül a Borgói tér volt kikövezve a városban; végignézett lelohadt lelkesedésű harcosain, aztán nagyot sóhajtván fehér kendőt tűzött törös botja végére, és felmászott a barikádra. Huszonnégy órás fegyvernyugvást ajánlott fel a pandúroknak.

Berkes Jenő, annak tudatában, hogy lőszerkészlete fogytán van, a látszat kedvéért tíz perc gondolkodási időt kért, majd visszakiabált Duseknek, hogy elfogadja az ajánlatot.

Feszült várakozásban telt el a nap.

A pandúrok és a lázadók egyaránt résen voltak, minden neszre felfigyeltek; készen álltak arra, hogy az első gyanús mozdulatot golyó-, illetve közáporral viszonzják.

Jeszenszky holttestét az újvárosi templomban tették ki közszemlére. Egymás után járultak a ravatalhoz Sárd polgárai, hogy leróják kegyeletüket a bestiálisan meggyilkolt ifjú hős előtt. A férfiak komor főhajrával adták meg neki a végtisztességet, a lányok, asszonyok könnyezve hajtottak térdet - közülük nem egy gyöngéd érzelmeket táplált a jóvágású fiatalember iránt.

Közben folytak az előkészületek egy lehetséges újabb összecsapásra. Dusek Ernő társzekéren kavicsot hordatott a térre a Séd medréből, a pandúrkapitány emberei pedig lázasan túrták fel a lőszerraktárt, s örömrivalgásban törtek ki, amikor a sok kifosztott rekesz között egy teljesen érintetlen, leszögezett töltényesládára bukkantak.

Leszállt az éj, köd borult a városra...

Berkes Jenő napnyugta után még egyszer végigjárta az őrhelyeket, figyelmeztette a vigyázzba pattanó őroket, hogy takarékoskodjanak a lőszerral, csak végszükség esetén használják fegyverüket, mert a most előkerült láda tartalma is alig néhány napra elegendő. Aztán visszavonult irodájába, és belefogott egy átfogó ellentámadás tervének kidolgozásába.

Kiterítette maga elé a Sárdi Köztársaság térképét: be voltak jelölve rajta azok a titkos alagutak, melyek a vármegyeháza pincebörtönét összekötötték a város alatt az évszázadok során kiépült borospince-hálózattal. A legrövidebb utat kereste, amelyen a felkelők hátába kerülhetne kisebb létszámú, de jól felfegyverzett csapatával.

Már órák óta dolgozott elmélyülten: ceruzával minden elképzelhető útvonalat berajzolva, számolva minden eshetőséggel, amikor egyszer csak ellenállhatatlan vágy tört rá, hogy átöltözzék. A szekrényhez lépett, és női ruhadarabokat vett elő.

Berkes Jenőről sok mindent rebesgettek, többek között azt is, hogy női szeméremszőrrel kitömött kispárnán alszik, ám ebben a híresztelésben egy szál igazság sem volt. Arról viszont még a hozzá legközelebb állók sem tudtak, hogy a daliás, asszonyfaló pandúrkapitány a lelke legmélyén egészen más szerepre vágyik, mint amit a sors kijelölt számára. Nem is sejtették, hogy Berkes esténként az alkalmi kedveseitől emlékebe kért bugyikat, harisnyákat, melltartókat ölti magára (a fehérneműket az ajándékozás aktusa előtt semmi esetre sem volt szabad

kimosni, nehogy elveszítsék a nőiség aromáját); senki sem gyanította, hogy a napközben tükörfényesre subickolt lovaglósizmában, pengő sarkantyúkkal közlekedő férfi ilyenkor parányi körömcipőket erőltet negyvenkettes lábfejére, s teljesen nővé varázsolva, bennük pipiskedik a szekrényajtó belső oldalára szerelt tükör előtt.

Most is lerántotta csizmáját, letolta a feszes egyennadrágot és a kincstári jégeralsót, s felvett egy rózsaszínű, csipkés bugyikölteményt (előbb persze beszippantotta tömény, izgató illatát), aztán egy pár finom selyemharisnyát húzott szőrös lábaira, s éppen a harisnyatartókkal vesződött, amikor halk kopogtatást hallott.

Gyorsan visszaült az íróasztalhoz, amely mögül csak szabályos pandúrzuubbonyos felsőteste látszott, és vakkantásszerű kurtasággal kiszólt: - Szabad!

Ekkor kapott észbe: hiszen az ajtó zárva van!

Most mit tegyen? Ha odamegy, hogy elhúzza a reteszt, már nem marad ideje visszaülni, mielőtt rányitnak. Ha pedig először visszaöltözik, azután megy csak az ajtóhoz, a kívül várakozó - nem értvén a késlekedés okát - esetleg bekukucskál a kulcslyukon, és akkor az ő tekintélye örökre oda van! Ráadásul minden férfigöncét a szekrénybe gyömöszölte, a csizmák szanaszét hevernek...

Dilemmája különös módon oldódott meg.

A bebocsátást kérő nem kísérletezett a kilinccsel, nem is kopogott újra, ehelyett valami rossz szagú, szürke port fújt be a kulcslyukon. A por, egyre dögletesebb bűzt árasztva, halomba gyűlt a padlón...

- Miféle ízetlen tréfa ez? - csattant fel a kapitány, de tüstént torkán akadt a szó. A porhalom ugyanis megmozdult, részecskéi eszeveszett körtáncba kezdtek. Szilaj forgásukból hamarosan emberalak materializálódott...

Fél perc sem telt belé, és a szoba közepén fekete gyászdolmányos férfi tornyosult: ősz hajú és pocakos, karját a mellén keresztbe fonva, vörösen izzó szemekkel. Összeszorított ajkai közül kilógott két megnyúlt, agyarként meredező szemfoga.

Bátai Zsigmond volt a szörnyalak.

- Menjen innen! Mit akar tőlem? - nyöszörögte Berkes, és remegő kézzel kereste pisztolyát. A szörny gúnyosan vigyorogva figyelte volt parancsnoka kapkodását. A kapitány a sorra kihúzogatót fiókok egyikében végre megtalálta a pisztolyt, és a feltámadt halottra szögezte.

- Ha közelebb lép, lövök.

- Lőjön csak! - mondta kongó hangon Bátai, és tett egy lépést előre. Berkes Jenő ekkor vette észre, hogy a kísértet nem vet árnyékot. Sőt a tárva hagyott szekrényajtó tükrében a parancsnok megpillantotta önnön halálra rémült, viaszsárga ábrázatát, ám az asztal és a szekrény között álló Bátai Zsigmondot nem látta benne. A levegőt célozná?

Meghúzta a ravaszt.

A pisztoly eldőrdült, de Bátai állva maradt. Kisvártatva a szájába nyúlt, és kivette belőle a golyót. A kapitány újra lőtt, s egykori alárendeltje ezúttal dolmánya ujjából rázta ki a lövedéket.

Berkes Jenő bebújt az asztal alá, és tenyerével eltakart szemmel, reszketve várta elkerülhetetlen végzetét...

A reggeli eligazításra jelentkező pandúrok hiába dörömböltek parancsnokuk ajtaján. Végül feltörték az ajtót, és megtalálták a kapitányt az íróasztal mögött fekvve, holtan. Vértelen arcán az iszonyat kifejezése rögződött meg, szeme - az eddigi áldozatokkal ellentétben - csukva volt.

A merénylő még az öltözékét is megszenteltelte: egyenruháját lehúzta, és női fehérneműt adott rá. Megzavarhatták, mert csak az alsótestet volt ideje meggyalázni.

De hogyan jutott ki a belülről bezárt ajtón? Az ablakok is csukva... Akárhogyan is, talán még az épületben van.

A pandúrok az egész vármegyeházát átkutatták, s felfedezték, hogy a pincéből eltűnt Bátai Zsigmond holtteste. Nem lelték Borgói Lukrécia sem, és Bakó Andrást is megszöktette valaki éberen őrzött cellájából.

Rettegés lett úrrá a védőkön; őrhelyüket elhagyva, reményvesztetten várták a felkelők támadását.

De a támadás késlekedett.

10

Bakó András hidegvérrel fogadta a letartóztatását, ellenkezés nélkül követte a kapuboltozat alatt elébe toppanó pandúrokat. De alig csapódott be mögötte a cella ajtaja, kínzó nyugtalanság fogta el. Zaklatottan járkált fel-alá a sötét kamrában, ahová csak a vasajtóba vágott kerek kémlelőnyíláson szűrődött be egy halvány fénysugár a gyengén megvilágított tömlőfolyosóról.

A segédlevéltáros úgy érezte magát a szűk térben, mintha máris kriptába lenne zárva. Ehhez a kellemetlen érzéshez még hozzájárult a zárka fojtogató levegője, amelybe a nyirkos pincefalak penészszagán kívül belekeveredett az egyelőre üres, de a régebbi raburinak és székletek szagelmékét őrző kübli bűze is.

A nyugtalanságot idővel teljes apátia váltotta fel.

Közben a szomszédos cellába belökték Rüll Lajost, aki nyomban kétségbeesett rabmorzéba fogott. Bakó András eleinte válaszolatott neki, de fél nap elteltével már ahhoz sem volt kedve. Ebéd után megvárta, míg fogolytársa beleun hiábavaló próbálkozásába, aztán hanyatt vetette magát a deszkapriccsen, és lehunyta a szemét. Egészen estig aludt, csak akkor ébredt fel, amikor a vacsorát behozták neki.

Az éjszakát is végigaludta.

Másnap reggel zavarodott arckifejezéssel nyitott be a porkoláb. Hajlongva nyújtotta át az alumíniumtálcán szervírozott száraz kenyeret és avas szalonnát, amelyhez egy fej vöröshagymát is adtak.

Bakó András visszautasította a reggelit - nem érzett éhséget.

Nem evett az ebédre már valóságos pincérbuzgalommal felszolgált sárgaborsó-főzelékből sem, pedig jókora fasiozott süppedezett benne. Csak a bánásmód teljes megváltozását jelző kadarkát fogadta el. Megitta, majd végignyúlt a priccsen, és a mennyezetről a kiürült boroscansóba csöpögő vízcseppeket számolgatta. Kétezer-nyolcvanötnél hagyta abba...

Az éjszaka közepéig tartó álmában újra átélte ifjúkora nagy kalandját: a Korinthával való találkozást.

.....

Akkoriban még volt közlekedés az elszakadt országrészek között. Három-négy napos vonatozással a valaha oly híres és zsúfolt balatoni fürdőhelyeket is meg lehetett közelíteni.

Az egyik különösen forró nyáron, amikor a legfrissebb katonatemetőkre újabb oltottmész-rétegeket terítettek, hogy elhárítsák a pestisjárvány veszélyét, András is útra kelt, és utazása harmadik napján, este tíz óra tájban leszállt egy kis északi parti állomáson.

A vonat nem ment tovább - elfogyott a tüzelő, amivel a mozdonyt fűtötték. Így hát Andrásnak nem volt más választása, mint hogy szállást keressen a faluban, ha nem akarta az éjszakát haramiakülsejű, zsíros kártyapaklikkal és svájci bicskákkal felszerelkezett utastársai közt eltölteni az okádék- és csikkoszagú váróteremben.

Dühödt kutyaugatásoktól kísérve ment végig a falu főutcáján, de sehová sem mert bekopogtatni. A fehérre meszelt házak csukott spalettákkal, elutasítóan derengtek a holdfényben, s riasztóbbak voltak számára, mint az őt kerítéstől kerítésig kísérő, mintegy egymásnak átadó, borjú nagyságú házörző kutyák csaholása.

Már a falu szélére ért, mire az egyik ház ablakából végre fényt látott kiszűrődni. Bátortalanul bekopogtatott, és torkában dobogó szívvel, percekig várt a válaszra. Éppen továbbindulni készült, amikor szétesapódtak az ablakszárnyak, és egy szigorú női hang szólt ki közülük: - Ki van ott? Mit akar tőlünk ilyen kései órán?

- Bocsásson meg, asszonyom! - kezdett magyarázkodni Bakó András. - Igazán nem akartam éjszakai nyugalomában megzavarni. Sajnos, nem megy tovább a vonatom, és olyan vegyes társaság gyűlt össze az állomáson, hogy nem mertem köztük maradni. Ha megengedné, hogy meghúzzam magam egy sarokban...

- Honnan jön a fiatalúr? - kérdezte megenyhülten, de gyanakvását még őrizve a ház asszonya.

- Sárdról, asszonyom.

- Hol van az a Sárd?

- Az egykori Dolma vármegyében, a Duna folyásától nem messze, a dombvidék peremén - szolgált zavarában felesleges részletekkel a fiatalember. - Úgy kétszáz kilométernyire az önök falujától.

- Én még emlékszem arra az időre, amikor néhány óra leforgása alatt meg lehetett tenni ezt a távolságot - hangzott fel a szoba mélyéből egy öreges férfihang. - De maga bizonyára egy hete úton van már.

- Nem, uram - hajolt meg András, bár a férfi nem mutatkozott. - Mindössze három napja ültem vonatra.

- Akkor hát szerencséje volt - mondta az asszony. Kihajolt az ablakon, petróleumlámpát tartott András arca elé, s miután alaposan szemügyre vette őt, hátraszólt: - Eredj, Bálint fiam, vezesd be az urat!

Tizennégy-tizenöt éves, egészségtelenül kövér, alamuszi siheder nyitott kaput.

Ő csak a tisztaszobába belépve értette meg, miért virrasztanak a házbeliék. A szoba közepén, padokból összetolt ravatalon, nyitott koporsó állt. De a benne fekvő arcát nem lehetett látni, mert - talán, hogy a legyek ne lepjék - fehér kendő takarta.

- A lányom, Korintha. Ma reggel halt meg. Hetek óta beteg volt. A szíve nem bírta tovább - sírta el magát az asszony, akiről a ravatali gyertyák fényében kiderült, hogy jóval fiatalabb, mint amilyennek András a hangja és az ablakban homályló alakja után vélte - épp hogy betölthette a negyvenet, telt volt, de még formás, s csak a fájdalom görnyesztette és a gyász-

ruha öregítette meg. A koporsó előtt térdeplő férfi, aki valószínűleg a férje, aggastyánnak tűnt fel mellette...

A vendég letérdelt a gyászolók közé, együtt imádkozott velük. De feje csakhamar a mellére bicsaklott, s akkor a háziasszony felállt, és megágyazott neki a halott lány szobájában.

András félálomban még észlelte, hogy a háziak is aludni térnek, aztán mély ájulatba zuhant. Ami ezután történt, arról másnap reggel, a nyilvánvaló bizonyíték ellenére is alig tudta elhinni, hogy valóság volt, s nem csak álmodta az egészet...

Arra ébredt, hogy egy fehér ruhás, karcsú lány ül az ágya szélén, és sötétén csillogó, tágra nyitott szemmel nézi őt. András, félig még alva, visszanézett rá, és elámult a lány szépségén. Egy ideig némán fürkésztek egymást, amíg a fiú végre fel nem ocsúdott, s szükségét nem érezte, hogy megszólítsa éjszakai látogatóját.

- Kedves kisasszony, talán túl sokat forgolódtam, és nem hagytam önt aludni a szomszéd szobában?

A lány tagadóan rázta a fejét, s mutatóujját ajkára téve intette halkabb beszédre a fiatallembert.

- Én már korábban lefeküdtem, nem voltam tanúja az ön érkezésének. De az éj közepén mindig felébredek, különösen ilyenkor...

András felfogta, hogy látogatója a holdtöltére gondol, s így szólt hozzá:

- Nem jó ilyenkor kint kóborolni. Nem maradna inkább nálam, amíg enyhül a holdfény ereje, s megszűnik vonzani magát? - Azzal megragadta a lány kezét. - Milyen hidegek az ujjai! - suttogta. - Engedje meg, hogy kissé megmelegítsem!

A lány biccentett, hollófekete fürtjei az arcába hulltak. András felült, és szinte révületben szorította magához a gyönyörű teremtés görcsösen remegő, áthűlt testét.

- Hogy hívnak? - kérdezte tőle.

A lány nem válaszolt, de nem is tiltakozott, amikor az ifjú idegesen kapkodva szétnyitotta a köntösét, és reszkető ujjakkal kitapogatta a kebleit. Csak az ágyékánál állította meg, ám ugyanakkor engedett a férfikarok vonzásának, és besiklott a takaró alá...

A kakasszóra riadtak fel mindketten. A lány gyorsan kibontakozott a fiú öleléséből.

- Mennem kell, mindjárt felkel anyám. A lepedőt majd tüntesd el, a ládában találsz tisztát.

- Hogy hívnak? - kérdezte András.

- Korinthának - felelte a lány, és eltűnt. Ő pedig szépséges hálótársa távozása után ismét álomba merült.

Illetlenül későn, tíz óra felé ébredt fel, s mivel a feldúlt és bevérzett lepedő arról tanúskodott, hogy talán mégsem álmodta az éjszakai kalandot, sietve eleget tett a lány kérésének.

Aztán felöltözött, és zavart, piros arccal ment ki a konyhába.

Vendéglátói asztalnál ültek még, és megjegyzés nélkül, szívélyesen fogadták a hétalvót. A lány nem volt köztük. András végignézett rajtuk, de gyászuk alatt teljesen nyugodtak voltak. Úgy látszik, nem vették észre, hogy a halott húga nála járt. Némán fejezték be az evést; az asszony megvárta, míg ő is végez, majd váratlan ajánlattal állt elő:

- Maradjon nálunk néhány napig, ha már sikerült idáig elvergődnie! Ne zavarja, hogy mi a bennünket ért sorscsapás miatt szomorúak vagyunk; azért maga csak érezze jól magát! Ki tudja, utazhat-e még valaha? A mai időkben...

- Nagyon köszönöm - hatódott meg a fiatalember. - De nem szívesen lennék a terhükre...

- Ugyan - legyintett az asszony -, szót sem érdemel! Menjen le a tóra, fürödjön! Ma délután lesz a mi Korinthánk temetése, járja be azalatt a környéket!

András meglepődött - csak most jutott el a tudatáig, hogy az éjszakai lány is Korinthának nevezte magát búcsúzáskor...

- Engedjék meg, hogy osztozzam gyászukban, és elkísérjem önöket a temetőbe! Remélem, némi vigasszal tölti el a szívüket, hogy az elhunyt öccse és húga önökkel maradt.

- Korinthának nem volt húga - mondta elképedve az anya.

- Akkor hát nővére...

- Nővére sem - szólalt meg a házigazda, aki megmaradt fogait tisztogatta késével, bár előzőleg csak tejeskávéba áztatott kenyérdarabokon nyammogott.

Mindannyian gyanakodva néztek a megzavarodott fiatalemberre, s ő, abban a hitben, hogy meggondolatlan szavaival elárulta kedvesét, akadozva próbálta menteni, ami menthető:

- Amikor éjszaka bebocsátottak, mintha egy fehér ruhás lányalakot láttam volna kisuhanni a szobából, ahol Korintha... Tehát a szolgáló volt...

- Nem tartunk szolgát - mondta az asszony szárazon, de látva a vendég őszinte kétségbeesését, lágyabban fűzte hozzá: - Bizonyára álmodta azt a lányt a fiatalúr. Meg is értem, a maga korában... - És megrovó pillantást vetett a vihorászó kamaszra.

András beleegyezően bólintott. Szeretett volna mihamarább árkon-bokron túl lenni, de már nem visszakozerhatott. Néhány napot mindenképpen itt kell töltenie, a temetésről sem maradhat el...

Többször megkísérelt belopózni a tisztaszobába, hogy a kendőt felemelve megnézze a halott arcát. Azonban a családtagok valamelyike mindig a koporsó körül tartózkodott, ezért amúgy is illetlen és értelmetlen tervét nem tudta megvalósítani.

Később beállított egy komor arcú férfi, visszahelyezte és leszögezte a koporsófedelet.

Ebéd közben gyözködtek, hogy menjen le a tóra, ám András - bár kevés meggyőződéssel - kitartott amellett, hogy részt vesz a temetési szertartáson...

Furcsa módon megkönnyebbülést érzett, amikor a sírgödörbe leeresztett koporsó eltűnt a rálapátolt föld alatt. Elismeréssel figyelte az ügyes kezű sírásókat, akik rövid idő alatt szabályos sírdombbá formálták a gödörbe visszahányt földet.

Esteledett, mire hazaértek.

A gyászoló család néma tort ült, amelyre rajta kívül senkit sem hívtak meg. A virrasztástól és a temetéssel járó bonyodalmaktól elcsigázva hamar jó éjszakát kívántak egymásnak, és ki-ki visszavonult a szobájába...

András mécses mellett olvasgatott sokáig (egyik öse, Bakó István válogatott verseit hozta el az útra), tizenegy óra után fűjta el a lángot...

Hideg ujjak érintésére ébredt: a tegnap éjszakai lány hajolt föléje. A fiú megragadta a kezét, és olyan erősen szorította, hogy azt várta, látogatója felsikolt a fájdalomtól.

- Ki vagy te? - kérdezte tőle elfűló hangon.

- Hiszen már megmondtam: Korintha - felelte a lány sértődött csodálkozással. - Elmegyek, eressz!

- Nem mész sehová! Korintha halott!

- Ó, hát te a nővéremmel keversz össze! - nevetett megkönnyebbülten a lány. - Nem is csoda, olyan egyforma nevünk van. Pedig nem is hasonlított rám, mert mi csak féltestvérek voltunk. Korinna, sajnos, valóban meghalt. Én viszont, amint látod, élek. És hogy mennyire, mindjárt bebizonyítom neked, csak ne ilyen durván kezdj hozzá...

- Várj csak! - szakította félbe András, lazítva a szorításon. - Lehet, hogy elhallottam a nevét. De ha igaz, amit mondasz, miért nem mutatkozol napközben? És a szüleid miért tagadják le a létezésedet? A nővéred temetésére igazán eljöhettél volna...

- Mondtam, hogy csak féltestvérek voltunk - magyarázta Korintha. - Az én vér szerinti apám macedón zsoldos volt, aki, állítólag, a család szeme láttára erőszakolta meg anyámat. Szerintem csak levette a lábáról, amíg az öreg részegen hortyogott a szomszéd szobában. Mindenesetre engem anyám éppen olyan kimondhatatlanul gyűlöl, mint a nevelőapám, sőt még az öcsémet is ellenem uszítják, pedig őt sem ez a roszkatag vénember csinálta, hanem a harangozó... Sokat mesélhetnék anyámról! Téged még nem környékezett meg? Engem egyedül Korinna szeretett, őt meg éppen ezért tiltották tőlem. Még a halálos ágyához sem engedtek oda; úgy halt meg, hogy el sem búcsúzhattunk egymástól... És engem azóta a fákamrában tartanak, bezárva. Szerencsére arról nem tudnak, hogy hátul el lehet húzni a deszkát... De csak ilyenkor, késő éjszaka merek kilopózni, amikor már biztosan alszanak...

A lány sírva fakadt. András hitte is, nem is a képtelen mesét, amit Korintha úgy hadart el neki, hogy közben esdeklő tekintettel csüggött rajta. Ám a könnyeknek nem állhatott ellen: megsajnálta szegénykét, magához vonta...

Ismét hosszú ideig tartott, amíg a lány hideg teste felengedett a férfikezek simogatásától, hiába volt András még türelmesebb, még gyöngédebb, mint az előző éjszakán... De Korintha aztán olyan fékevesztett szenvedéllyel vetette magát az ölelésbe, mint aki nem is tegnap ízlelte meg először a szerelem gyönyöreit. A fiú alig győzte követni őt, s szinte örült, amikor a hajnali kakasszó szétválasztotta őket...

Délelőtt András lement a partra.

A tó vize megtisztult már az egymást követő háborúk szennyétől, mégis - bár áttetszően tiszta volt - halottnak tűnt. Mintha minden élet kipusztult volna belőle: a nádasoknak csupán a csonkjai meredeztek, a sima tükröt békák, halak mozgása nem kavarta fel egy pillanatra sem. Csak egy öreg sikló tekergett a parti köveken; az is olyan erőtlenül vonszolta magát, akárha végoráját élné.

András visszariadt a steril víztől, és pár órás ténfergés után visszament a faluba. Elhatározta, hogy még aznap hazaindul.

Vendéglátói asztalnál ültek, köszönését nem viszonozták - némán, lehorgasztott fejjel kanalazták a levest.

- Mit vétettem? - kérdezte tőlük elszorult torokkal.

- Mondd meg neki, Charita! - intett az öregember asszonyának. - De ne a gyerek előtt!

Bálint tenyerét a szája elé kapva próbálta leplezni vihogását. Anyja sötéten nézett rá - akkor szaporán pislogni kezdett, és úgy tett, mintha a cigányútra ment levestől fulladozna. Charita Andrásához fordult, akinek - ébredező büntudata ellenére - úgy tetszett: buja fények villódnak az asszony szigorúnak szánt tekintetében.

- Jöjjön velem!

Átmentek a vendégszobába. Az ágyon bűnjelként ott hevert a véres lepedő. András ajkába harapott - jobban el kellett volna rejteni, vagy kicsempészni a házból és kimosni a tóban. Charita, akinek testtartása már nem volt olyan görnyedt, mint még tegnap is, egy kicsit talán szándékos csipőringatással ment oda az ágyhoz. Undorodó fintorral emelte fel a lepedőt, és dobta a vendég lába elé.

- Magát mi befogadtuk éjnek idején, holott azt sem tudtuk, kicsoda-micsoda. Kirabolhatott, legyilkolhatott volna bennünket! Szállást adtunk önnek, meghívtuk az asztalunkhoz, habár magunk is szűkében vagyunk az élelemnek. A fiatalúr pedig mindezt cserében azzal fizet, hogy visszaélve vendégszeretetünkkel, meggyalázza mély gyászunkat...

- Asszonyom, higgye el, én igazán... - hebegte András, de az asszony megvetést kifejező kézmozdulattal jelezte, hogy nem kíváncsi a mentségeire. Majd így folytatta:

- Nem tudom, hogyan csempészte szobájába azt a fiatal lányt, akivel éjszakánként fajtalanodik, nem tudom, hol bújtatja napközben, nem is érdekel. Szegényke talán nem is tehet róla, hogy kihasználta a tapasztalatlanságát. Bizonyára gyerek még: egyike azoknak a fedél nélkül maradt gyereklányoknak, akik az utakat járják, és gyakran a testükkel kell fizetniük azért, hogy szálláshoz és néhány falathoz jussanak.

- De asszonyom, miket tételez fel rólam? - háborodott fel a fiatalember. - Higgye el, hogy Korintha, az ön kisebbik lánya, önként jött be hozzám, és minden kényszer nélkül, sőt!... S talán erre sem került volna sor, ha önök nem fosztják meg őt a törvénytelen gyermeket is megillető szülői szeretettől, vagy legalább azt nem tagadják meg tőle, hogy elbúcsúzhassék nővérétől, aki egyedül szerette őt ebben a lelketlen családban...

- Hogyan? Mit mond a fiatalúr? - tántorodott meg az anya. - Miféle Korinthat emleget? Hiszen ő halott! Több lányom pedig nincsen.

- Sejtettem, hogy most is tagadni fogja - kelt ki magából András. - De én nem tűröm tovább ezt a szívtelen bánásmódot - magam tépem le a lakatot a kamráról, ahová eldugták szegénykét a világ szeme elől. - Azzal kicsörtetett az udvarra, és a faskamra előtt álló tőkéből kirángatta a fejszét. Az asszony és az asztaltól felriasztott férje, fia ijedten nézték, hogyan veri le dühös fejszecsapásokkal a kamraajtó lakatját.

Az ajtó kitárult. András berontott a kamrába, ám rongydarabokon, rőzsén és egy kerti traktor rozsdásodó maradványain kívül nem talált ott semmit...

Órákba telt, mire a háziak magához térítették idegrohamából, és zavaros elbeszéléséből sikerült kihámozniuk a meghökkentő igazságot. A magát Korinthanak nevező éjszakai látogató személyleírása ugyanis hajszálra megegyezett az elhunyt Korinthatéval. Azt még elképzelhetőnek tartották, hogy a lány először csak tetszhalott volt, s amikor ők már lefeküdtek, felébredt ravatalán, és félig öntudatlanul, ösztönösen visszabotorkált szobájába, ahol a vendég aludt. De a második éjszaka rejtélyére nem volt magyarázat. Már az is felfoghatatlan, hogy Korintha, ha valóban életre kelt, miért feküdt vissza hajnalban a koporsóba, amire azután rátették a fedelet, leszögezték, kivitték a temetőbe, leeresztették az előre kiásott sírgödörbe, földet lapátoltak rá - mélyen a föld alatt fekszik szegényke, onnan nincs szabadulás... Bálintot mindjárt el is szalasztották: vizsgálja meg alaposan a nővére sírját! A lihegve visszaérkező

siheder csak azt jelenthette, hogy nem tapasztalt semmi rendkívülit - a sírdomb és a fejfa egyaránt bolygatlan...

Amikor valamennyire lecsillapodtak, az anya magához tért az eszelős örömből - hátha mégis él, nem halt meg a leánya! -, közös tervet szőttek. Megállapodtak, hogy András ismét magához engedi titokzatos hálótársát, de amikor már a karjaiban tartja - jó erősen, hogy el ne illan hasson -, hangos kiáltással jelt ad a lesben álló családnak.

Így is történt. András torkában dobogó szívvel, szemét nyitva tartva feküdt ágyában - várta az éjfélt, amikor majd a szobájának ajtaja halkán megnyikordul... Úgy látszik, mégiscsak elbóbiskolt: nem vette észre, mikor siklott melléje a lány, de amikor hideg csókjától felébredt, megragadta síri kedvesét, és felkiáltott: - Megvagy, gyönyörű kísértet!

Ekkor berohantak Korintha szülei. Az anya lámpát emelt a fiú karjában vergődő lány arca elé.

- Korintha! - sikoltotta, és ájultan zuhant a padlóra. Férfjének épp hogy sikerült kikapnia kezéből a lámpát, amely lángba boríthatta volna az ágyat.

Korintha lefejtette magáról a megrökönyödéstől elgyengült ifjú karjait, leszállt az ágyról, és fagyos tartózkodással állt meg a szoba közepén. Fehér köntöse végigrepedt rajta dulakodás közben - most lehullt róla, feltárva a lány holdasan márványló szépségét. Ott állt meztelenül - csak egyik almakemény keblét takarta el ágyékaig zuhogó haja -, s mégis: ilyen megközelíthetetlen nem volt még sohasem. Mintha üvegharang borult volna reá. Megvárta, míg apja magához téríti anyját, és szülei után belopódzott öccse abbahagyja az ijedt szipogást, s így szólt hozzájuk:

- Ó, drága anyám és apám, igazán kegyetlenek voltatok, amikor nehezteltetek rám, amiért saját otthonomban három éjszakára meglátogattam egy vendéget, és senkinek semmilyen kárt nem okoztam. De tolakodó kíváncsiságotok miatt súlyosan fogtok bánkódni, mert most azonnal vissza kell térnem arra a helyre, amely nekem kijelöltetett. Tudjátok meg azt is, hogy idejövetelem bizonyosan nem Isten akarata ellenére történt... Még csak annyit mondok, hogy holnap ássátok ki koporsómat, és helyezzétek vissza testemet. De előbb egy karóval szűrjátok keresztül a szívemet, különben újra eljövök, és nem a sohasem ízelet szerelmet megismerni vágyó szűzként, hanem vérszopó vámpírként fogok feltámadni, és szomszédomat elsőként a ti véretekkel fogom oltani. - Ezután a hideg verejtékben úszó András felé fordult, és szomorú szánakozással nézett rá. Szólni azonban nem szólt hozzá, hanem kisvártatva holtan hanyatlott elébe...

Bakó András kora hajnalban, felzaklatott, sajnó szívvel távozott a házból. Így nem tudta meg sohasem, teljesítették-e Korintha szülei lányuk borzalmas kívánságát. Hónapokig tartó bolyongás után - rablók karmából szabadulva, pestiskaranténból szökve, várótermi padokkal felfűtött mozdonyok hágsóján kuporogva - tért haza Sárdra, ahol szüleitől örökölt háza időközben porrá égett.

Hetekig önkívületben járkált a város utcáin - Korintha szemeit, az ő sajnálkozó-megvető tekintetét érezte magán mindig. Évekbe telt, amíg ismét nőre tudott nézni. Nem is nősült meg soha; kibérelt egy padlásszobát, és elvállalta a levéltárban felhalmozódott régi iratok feldolgozását.

Állásában azután is megmaradt, miután kiderült, hogy nem hajlandó a város monográfiáját a főispán kíváncsi alapján megírni. Beletörődött segédlevéltárossá való lefokozásába, megelégedett a kisebb címmel járó csekély fizetéssel, s szorgalmasan végezte munkáját, amelyre - érzése szerint - nem volt szüksége senkinek.

Csak a sötétségtől rettegett - ezért maradt bent késő éjszakáig a villanyvilágítású vármegye-házán - s hazatérte után, bár lámpaolajat vagy mécsest igen drágán lehetett kapni, egész éjszaka égetett valamit az ágya mellett.

Most is - lidérces álmából ébredve - a cellába beszűrődő halvány fényre meredt: amíg azt látja, nem bukkan fel előtte a semmiből Korintha számonkérő tekintete...

Talán csak egy pillanatra csukta be a szemét, de amikor kinyitotta, fehér ruhás nőalakot pillantott meg a fénysugárban. Nem hallotta, mikor nyílt a zárkaajtó. A nő éhesen parázsló szemmel nézte őt, s egyelőre mozdulatlanul állt a cella közepén.

- Korintha! - rebegte Bakó András.

- Ugyan, miféle Korintha? - nevetett a jelenés. - Nem ismer meg? Én vagyok az, Lukrécia. Eljöttem, hogy kiszabadítsam az én hősömet, lefizettem a porkolábot. De sietnünk kell, készüljön! Várják a felkelők.

- Nem megyek én innen sehová - mondta fáradtan a segédlevéltáros. - Semmi kedvem az ön férjének zsarnokságát a Dusek Ernőével felcserélni.

- Miket beszél?! Hiszen maga a vezérük.

- Igen, de csak addig, amíg meg nem jelenek köztük, és haza nem küldöm őket. A mi világunk már túlságosan öreg ahhoz, hogy változtatni lehessen rajta. Előbb-utóbb úgyis kihal ez a város, akárcsak a többi - minek ezt értelmetlen öldökléssel még siettetni is?

- Lehet, hogy mások meghalnak, de mi ketten - maga meg én - örökké élni fogunk - mondta a szépasszony, és skarlátvörös, duzzadt ajkai mosolyra rándultak: kivillant közülük hibátlan, hófehér fogsora. Szemfogai - ez eddig nem tűnt fel a férfinak - a többinél hosszabbak, hegyesebbek voltak.

- Hagyjon magamra! - Bakó András a fal felé fordult, és magára húzta a takarót. Lukrécia azonban kéjes sikkantással siklott be melléje a kincstári pokróc alá. Bakó András visszafordult, hogy elhárítsa a szépasszony közeledését, de az női mivoltát meghazudtoló acélos szorítással fonta át a bágyadtan ellenkező férfit, és szenvedélyesen beleharapott a nyakába...

Újból megszólalt a börtönmorze, de a segédlevéltáros már nem tudott válaszolni. A borzalomtól bénán, magatehetetlenül feküdt priccsén, és hallgatta, ahogy Lukrécia a vérét szürcsöli.

11

Imre napok óta egyedül volt, legalábbis úgy rémlett neki. Szülei elmenetek valahova. Igaz, reggelente mindig talált ennivalót az ágya mellé húzott hokedlin. Nem volt ereje, hogy felkeljen és megkeresse őket. A dolgát valahogy elvégezte: a bilit az éjjeliszekrényben tartották, csak az ágyról kellett lemásznia. De még attól is teljesen kimerült.

A redőny le volt eresztve, s mivel odáig már nem tudott elvánszorogni, egész napját félhomályban töltötte; alig tudta megkülönböztetni, mikor van nappal és mikor éjszaka...

Valami nagy baj lehet a városban - ezt érezte -, különben a szülei sem hagyták volna őt magára. Emlékezett apja szitkozódására, anyja riadt szavaira és ideges mozdulataira az utolsó esték egyikén, amikor még láthatta őket.

Magára maradt, de valaki valamikor mégis felsöpörte a szobát, kicserélte a teát a kancsóban, kenyeret, bádogtányérban tejbegrízt tett a hokedlire, és kivitte az éjjelit...

A kisfiú órák hosszat figyelte a redőny résein átszűrődő fénycsíkok vándorlását a kopott, piros-fehér mintás szőnyegen, és várta, hogy rányissák az ajtót. Hiába várt, nem jött senki. Mégis - amikor végre álomba sírt magát -, valaki ismét elvégezte körülötte a napi teendőket, egyszer még az ágyat is áthúzta, és tiszta hálóinget adott rá.

„Csak anya lehetett - gondolta Imre. - De miért mindig olyankor jön, amikor már alszom? Meg kéne próbálnom fennmaradni!” - És annyira koncentrált a virrasztásra, hogy aznap a fáradtságtól még hamarabb aludt el...

Az éjszaka közepén azonban felébresztette egy holdsugár, amely egyenesen a szemébe sütött. Mintha kissé felemelkedtek volna a redőnylapok, csíkozott holdfény árasztotta el a szobát. S a fényben állt valaki...

- Apu, te vagy az? - kiáltott fel a kisfiú.

- Nem - válaszolta az árnyalak, és széket húzott az ágy mellé.

- Bandi bácsi...

- Igen.

- Hol vannak a szüleim?

- Most ne keresd őket!

- Börtönben vannak?

- Nem.

- Akkor miért nem jönnek haza?

- Dolguk van.

- A forradalom?

- Miféle forradalom?

- Apu beszélt róla, amikor anyu bekötötte a vállát. A pandúrok ellen...

- Te tudsz erről?

- Azután tűntek el. Talán még egyszer láttam őket, akkor is nagyon idegesek voltak.

- Értem. Valaki ápol azért, ugye?

- Nem tudom.

- Nem tudod?

- Amikor alszom, ételt hoz nekem és kitakarít. De még egyszer sem láttam.

- Ó, szegény Carmilla! - sóhajtott Bakó András.

- Az anyukám? Mi történt vele? - kérdezte izgatottan a kisfiú, és felült az ágyban.

- Az, ami velem. És mindenkivel.

- És a bácsival mi történt?

Bakó András sokáig nem felelt. Majd a kisfiúra szegezte parázsként izzó tekintetét.

- Megígéred, hogy nem fogsz sírni?

- Meg.
 - Mi mind halottak vagyunk. A szüleid is, én is, valamennyi felnőtt a városban.
 - Imre megrémült.
 - Miért ijesztget a bácsi? Aki halott, a sírban fekszik, nem tud kijárni.
 - Mi kijárunk.
 - Hogyan?
 - Nehéz ezt elmagyarázni. Olyan, mint egy ragályos betegség. Mint a pestis. Csak még annál is rosszabb...
 - Járvány van? Én is azért vagyok beteg?
 - Te nem. Még nem. És ha meghallgatsz... De nagyon erősnek kell lenned. Erős leszel?
 - Erős leszek.
 - Hány éves is vagy? Nyolc?
 - Nyolc.
 - Kevés. Vagy talán éppen ez a jó. Te legalább...
 - Bácsikám, megkeresed a szüleimet?
 - Neked kell megkeresned őket.
 - Nekem? De hiszen én beteg vagyok!
 - A nyakad tiszta?
 - Meg szoktam mosni. De most már napok óta...
 - Ki beszélt mosakodásról? Mutasd!
- Bakó András hosszasan vizsgálta a gyerek nyakát, aztán fellélegezve mondta: - Rendben van. Hallgass ide!
- Miért nézted meg a nyakamat?
 - Ne szólj közbe! Kevés időm van, és kezdek megszomjazni. De téged nem akarlak bántani.
 - Miért bántanál?
 - Hallgass!

Kis csend következett. Imre tágra nyílt szemmel nézte nagybátyja halottfehér arcát, melyen apró rángások futottak keresztül. Az ágygal szemközti falnál állt a tükrös szekrény; a kisfiú pillantása odatévedt, és a látvány még nagyobb rémülettel töltötte el. A tükörben jól kivehető volt a gyerekágy, benne az ő lesoványodott, fehér hálóingos teste, a szék is az ágy előtt, de a bácsika egyáltalán nem látszott - a tükörbeli széken nem ült senki... Bakó András erőt vett magán, és fojtott hangon, szaggatottan beszélni kezdett:

- A főispán titkára, Lugosi Béla volt az első... Elrejtőzött a katafalkban, hogy kihallgassa az összeesküvőket... Amikor lelepleztük, szörnyethalt az ijedségtől... De éjfélkor feltámadt, és elment Borgói Cézárhoz jelentést tenni... A következő áldozat a főispán ravatalát őrző pandúr volt... Aztán a kapitány, Dusek Ernő és Lukrécia asszony... Én. Talán ha a partitúra nálam maradt volna... De elvették, amikor lefogtak... És most már egyre többen... Mutschenbacher kocsmáros, Koncos Sebő, Rüll Lajos. A porkoláb. Pandúrok és felkelők... Legtöbben még

azon az éjszakán fel is támadtak, mint Lukrécia, és... A szüleid. Igen, ők is vámpírok már... Azért nem jönnek napközben... Anyádban még pislákol az anyai ösztön... Igen, az asszonyok erősebbek... Vagy talált mást... Tegnap megszámloltam: már csak a gyerekek maradhattak... Boldog, aki még Jeszenszky halálával halhatott... Látod ezt? - Kihegyezett karót húzott elő a kabátja alól. - Holnap reggel fölkelsz. Akármilyen gyenge vagy... Megkeresed a többi gyereket... Talán akad egy-két aggastyán is, akinek olyan kevés a vére, hogy nem volt érdemes... Összegyűjtesz mindenkit, aki csak él és mozog... Tudom, legyengültél. De kell!... Elmentek a temetőbe... Minden sírdombot feltúrtok, minden kriptát felnyitok... És ahol ép holttestet találtok... Könnyű megismerni őket: mindegyiknek egészséges színe van, és vércsepp csillog az ajka szögletében... Ezt a karót beleszúrjátok a szívébe... Rengeteg vér fog kiömleni, megtölti a sírgödört... De nem szabad megijedni... Végig kell csinálni, különben ti is... Napszálltaig végeznetek kell... Amíg a denevérek ki nem repülnek... És ha nem sikerül egy nap alatt, meneküljétek a templomba!... Szent ostyát találtok a sekrestyében... Törjétek porrá, és szórjátok magatok köré!... Reggelig ne mocsanjatok onnan!... Másnap folytassátok! Engem megtalálsz, tudod, hol... Ne sajnálj, nekem megváltás lesz... És mindannyiunknak...

Imre reszketve hallgatta nagybátyja összefüggéstelennek tetsző szavait. Bakó András alakján elhatalmasodott a remegés; ajka felhúzódott vértelen felső ínyére, és a holdfényben elővillantak megnyúlt, éles szemfogai...

- Nem bírom tovább - hörögte a férfi. - Szomjazom. Ha még egy percre maradtok, téged is... Nem, inkább elmegyek... Ugye, megértetted, mit kérek tőled? Csak te segíthetsz... - Bakó András felállt, és hirtelen pörögni kezdett maga körül. Kicsapódott az ablak - hatalmas, kiterjesztett szárnyú denevér suhant ki rajta, az idomtalan test könnyedén siklott át az egyik redőnyrésen...

Imre elájult.

Amikor magához tért, anyja hajolt fölébe. Égő szemmel nézte kisfiát, aki boldogan sóhajtott fel:

- Anyuka, de jó, hogy visszajöttél! Olyan rosszat álmodtam...

- Nyugodj meg, Imruskám, eztán mindig melletted leszek - simogatta meg az anya a gyerek csapzott haját.

- Ugye, nem haltál meg? Bandi bácsi azt mondta.

- Bandi bácsi itt volt? - kapta fel fejét az asszony. - Nem nyúlt hozzád?

- Nem, csak mindenféle furcsaságokat beszélt. Nagyon megijesztett.

Carmilla körülnézett. Észrevette az ágyhoz támasztott karót, haragosan megragadta: - Ezt ő hagyta itt?

- Igen.

- Ostoba tökfilkó! Ilyen veszélyes játékszett hagyni egy gyerek keze ügyében! - Darabokra törte a karót a térdén. Aztán felállt, hogy a kályhába dobja. Imre észrevette, hogy neki sincs tükröképe...

Az anya visszament az ágyhoz, leült a székre.

- Nem vagy éhes?

- Nem.

- Szomjas sem?

- Az sem - válaszolta Imre, és az ágy sarkába húzódott.
 - Akkor aludj! Megcsókollak búcsúzóul.
 - Ne! Nem akarom! - sikoltotta a kisfiú, de anyja már felrántotta a párnáról, acélos erővel szorítva magához a zsenge gyereket.
- Hideg ajkai megérintették Imre nyakát.

12

Egy borongós reggelen rozsdamarta, minden pillanatban széteséssel fenyegető kézihajtány állt meg a sárdi vasútállomáson. Vukodlaky Jován testőrparancsnok és két farkasbőr kacagányos granicsár kászálódott le az elaggott járműről. A despota küldte őket.

I. Cirill ugyanis nem értette, miért szakadt meg minden külön értesítés nélkül a vonat-közlekedés Sárd és Dolma között. A postagalambok egyenként szállingóztak vissza: tépett szárnyal, kimerülten ereszkedtek le a Krolov-palota udvarán álló galambdúcra; diplomáciai üzenetet egyik sem hozott. Sárd hallgatott, és hallgatása aggodalmat, ugyanakkor bizsergető reményeket is keltett a despotában.

A testőrkapitány és a granicsárok tanácstalanul ténferegtek Sárd utcáin. Bekukkantottak a házakba is, de sehol egyetlen élő lelket sem találtak, csak a temetőben bukkantak friss sírokra.

„Járvány pusztította volna el a város lakóit?” - töprengett Vukodlaky Jován. - „Maglehet. De akkor hová tűnt annak a hullája, aki az utolsó előtti áldozatot eltemette? Talán előre megásta a saját sírját, aztán belefeküdt, és magára húzta a földet?” - A kapitány cseltől tartott, ezért a legnagyobb óvatosságra intette embereit.

Négy-öt óra elteltével azonban végleg meggyőződött róla, hogy semmiféle orvtámadástól nem kell félniük. Sárd lakossága valószínűleg valamilyen katasztrófa elől menekült el, habár a városban rombolásnak alig lették nyomát - csupán a Vármegyeháza homlokzati ablaksora volt rapityára törve.

A kapitány megparancsolta a lassan felbátorodó granicsároknak, hogy a temetőben szedjenek össze annyi fejfát, amennyit csak elbírnak, és hordják ki a állomásra. Amint ez megtörtént, befűttette a peronon veszteglő mozdonyt, és embereivel hazarobogott jelentést tenni...

A despota másnap reggel átküldte Sárdra udvari üvegesét, majd a kora délutáni órákban, testőrei kíséretében, maga is megérkezett felvirágzott különvonatán. I. Cirill a tettek embere volt, nem sokat tépelődött a város elnéptelenedésének rejtélyén. Ehelyett - rövid körséta után - összegyűjtötte seregét a már átkeresztelt I. Cirill téren, és a még lebontásra váró barikád tetejéről ünnepélyesen bejelentette a két szomszédállam egyesülését.

Ezt követően beköltözött a dolmai palotájánál tágasabb és komfortosabb Vármegyeházára, mivel elhatározta, hogy onnan fogja kormányozni a Dolma-sárdi Monarchiát, melynek államformája a demokratikus despotizmus lesz. Azt is eldöntötte, hogy rövidesen kinevezi magát főispánnak, s ezzel megindítja az egykori Dolma vármegye újraegyesítésének történelmi folyamatát.

Leszállt az alkony; víg nótaszó csendült az I. Cirill téren táborozó testőrök és granicsárok őrtüzei körül.

A despota álmodozva lépett a díszterem egyik sebtiben beüvegezett ablakához, melyen a gittnek még nem volt ideje megszáradni. Kinyitotta az ablakot, kihajolt rajta, és mélyen magába szívta a ködös november végi este krizantémszagát.

Emberei üdvözlőalkalmat törtek ki, amikor megpillantották uralkodójuk férfias, zömök alakját. I. Cirill szívélyesen integetett nekik.

Szemében a tábori tüzek visszfénye vöröslött. Ereiben felpezsdülten keringett a vér.

13

Leszállt az éj, eljött az ébredés ideje...

Tegnap éhesen keringtünk a kihalt házsorok fölött, de ma ismét meleg emberi testek vérszaga izgatja reszkető orrcimpáinkat...

Hamarosan...

Hamarosan üt az óra, és akkor mi mind - Lugosi Béla és Schöner István, Kamocsay György és Rüll Lajos, Lukrécia asszony és Bakó Carmilla - Sárd férfiai és asszonyai valamennyien, egykori ellentéteinket feledve, együtt fogunk lecsapni a betolakodókra...

Két csapatban támadunk...

Az egyik élén a főispán és Berkes Jenő száguld majd; a másikat, Dusek Ernő alvezéremmel, én vezetem,

*ÉN, BAKÓ ANDRÁS,
SÁRD EGYKORI MEGYEI VÁROS
SEGÉDLEVÉLTÁROSA.*

Thészeusz

A labirintus én vagyok család
hogyan léteznék útvesztő bármi más
a bikaszörny is énbennem lakik
én álmodom vérgőzös álmait
és én vagyok kit fel kell falnia
én Thészeusz Athén királyfija

a labirintus én vagyok az éj
sötétje megtölt és csupán a kék
villámai világítják utam
míg járom tévelyegve önmagam
s ha ez a fény is ellobban örökre
elmerülök a bűnbe és csömörbe
a labirintus én vagyok a kék-
vágó királylány fonala a vér
ereim éjlő alagútjait
befutva a Minótauroszig
szívemig vezet s nincs tovább utam
vagy megölöm vagy felfalom magam

a labirintus én vagyok csak én
a kín a kék a vaksötét a fény
magamra rontok én az áldozat
a hős vagyok ki vasfegyvert ragad
s a szörny akit meg kell gyilkolnia
én Thészeusz Athén királyfija

Én, Thészeusz

„... és mégis, hogyha valamit tudok,
hát ezt tudom e forró folyosót,
e nyílegyenes labirintust...”

(Pilinszky János: Egyenes labirintus)

„Néhány röpké óra leforgása alatt
megismertem a szerelmet, és szem-
benéztem a halállal.”

(Jorge Luis Borges: Az ajándékok éjszakája)

MÁR DÉLUTÁN VOLT, amikor arra ébredtem, hogy fázom. Felöltözve, de takaró nélkül feküdtem egy alvadt vér színű díványon, és nem tudtam, hol vagyok. Felemeltem a fejemet. Az asztalon borosüvegek, pörköltmaradékkal, cigarettaecsigével teli tányérok, vörösbor-lepedékes poharak: egy banális tivornya nyomai, bár akkor nem éreztem banálisnak, mert tizenkilenc éves voltam, és egész addigi életemben most először rúgtam be istenigazából. Lassan fel-fogtam, hová kerültem: Zoltán autóbusz-karosszériából összetákolt hétvégi házába, amelybe egy ormótlan vaskályhát is beállított, hogy télen is kiruccanhasson egy-egy jó bulira a barátjaival vagy elszántabb nőcskével (hogy irigyeltem őt értük!). A kályha régen kialudt, a jégvirágos ablaksor a kinti fehérség hidegét sugározta, és a halántékomban lüktetni kezdett a másnaposság. Zoltán a kétszemélyes vaságyon hevert keresztben, minden pokrócot, párnát maga köré gyűjtve - nekem ezért nem jutott belőlük. Felültem, az órára néztem, és megrémültem. Fél négy van, és nekünk háromnegyed hétre a tiszti klubban kell lennünk, sőt, nekem még haza kell szaladnom átöltözni - szabadságos katonaként nem jelenhetek meg ott civilben. Megpróbáltam felrázni Zoltánt, kibontogatva a takaróiból, hogy a hidegtől magához térjen. „Hagyj békén!” - nyöszörögte. - „Aludni akarok.” - Hiába gyözködtem, hogy ha nem érünk oda idejében, nem lesz Thészeusz, és akkor megtörténik az, amit tegnap - már nagyon részegen - elárult nekem. - „Menj egyedül, vidd a Trabantot!” - „De hát én nem tudok vezetni.” - „Nem baj. Azelőtt én se tudtam” - morogta, és befúrta magát a párnák közé. Késébeesés fogott el, ám nem tehettem mást, vacogva belebújtam a kabátomba, és kirohantam a házból. A kocsival nem kísérleteztem; a behavazott szántáson átvágva elbukdácsoltam az országútig, amely az ártéri erdő gátjától tizenegy kilométer hosszan, nyílegyenesen vezet a város központjáiig.

TEGNAP REGGEL érkeztem Sárdra. A laktanyából késő délután engedtek el, a közvetlen vonatot már lekéstem, ezért a fél országot megkerülve, egész éjszaka utaztam, de bármilyen törődött voltam, először nem haza mentem. Edittel szerettem volna találkozni, aki ugyan nem válaszolt a leveleimre, mégis azt reméltem, a váratlan találkozás legalább meglepetti annyira, hogy hajlandó lesz szóba állni velem. És már az első sarkon megpillantottam - nem őt, hanem a fényképét, azaz nem is az övét, mert ahogy odaértem a plakáthoz, rájöttem, hogy azon egy nála tíz-tizenöt évvel idősebb nő képmása van: ugyanaz az őzarc, csak kissé már kikerekedve, ugyanaz a sima, hosszú haj (színét a fekete-fehér képen nem lehetett megállapítani), csak sejtetően rövidebb, ahogy a harmincadik évüket betöltött nők hordják. A kép fölött és alatt ezt olvastam:

ŐSBEMUTATÓ!

ÚJ MAGYAR DALMŰ!

ARIADNÉ

kamaraopera egy felvonásban

Szövegét írta, zenéjét szerezte
és színpadra állította:

Horkai Andor karnagy,
a sárdi Állami Liszt Ferenc Zeneiskola
igazgatója

Szereplők:

Ariadné	Kertai Adrienne (szoprán)
Minótauros	Horkai Andor (bariton)
Thészeusz	Papp Zoltán (néma szereplő)

Zongorán kísér:

Lányi Péter

Bemutató:

1967. január 1.
a FEGYVERES ERŐK KLUBJÁBAN

Belépődíj: 10 Ft

Ezt vastag filctollal áthúzta valaki, és odaírta melléje:

MINDEN JEGY ELKELT.

Erre elmegyek, határozta meg rögtön. Horkait ismerem, néhány évig én is jártam zeneiskolába; a szolfézsórákról éppen miatta maradtam el - amikor az angyali türelmű Margit néni megbetegedett, és ő helyettesítette, megriasztott az erőszakos modorával. Folyton gúnyolódott rajtunk, s amint észrevette, hogy fiú létemre a legapróbb sértésre is kibuggyannak a könnyeim, engem választott céltáblának. Kétszer-háromszor végigszenvedtem az óráit, aztán végleg kimaradtam; anyám csak az év végén tudta meg, amikor a hiányzások miatt a zongoravizsgát se tehettem le. De ki lehet az a Kertai Adrienne? Ezzel a névvel még nem találkoztam. Talán rokona, esetleg egészen közeli rokona Editnek? Jó lenne megismerkedni vele - lehet, hogy ő összehozna bennünket... Papp Zolihoz indultam, aki öt évig színész volt a sóti Nemzeti Színházban, de egyszer részegen összeverekedett valami minisztériumi emberrel (mások

szerint 56-ban tagja volt a nemzeti bizottságnak), s emiatt az ország összes színházából kitiltották. Sárdot jelölték ki száműzetése helyéül, s itt jókora orrára mutatva sokáig így mutatkozott be: Publius Ovidius Naso, mígnem egy sértődött tanácsi tisztviselő megnézte a lexikont, s szépen megkérték, hogy viselkedjen rendesen, különben a Soós Sándor Művelődési Házból is kirúgják, pedig már fontolóra vették, hogy ő vezesse az irodalmi színpadot. Zoltán hallgatott a jó szóra. Ennek köszönhetem, hogy - a színpad legjobb versmondójaként - már elsős gimnazista koromban a famulusa, majd - negyedikre - a barátja lettem. Viszont az ivócimborája nem - ettől ő maga óvott meg, pertut is csak az érettségi után ivott velem.

- Te - kérdeztem Zoltánt az irodájában, abban a kis lyukban, ahol a takarítószerkeket is tartották -, miféle opera ez az Ariadné? Tényleg Horkai írta? És ki az, aki a női...

- Marhaság! - bömbölte Zoltán. - Az a tehetségtelen barom úgy lopkodta össze Glucktól meg Richard Strauss-tól.

- Akkor miért játszol benne?

- Hogy játszom, az túlzás. A végén berohanok, és kimentem a kis Adát a vérnősző szörnyeteg karmaiból.

- Adát? - csodálkoztam.

- Kertai Adrienne-t, őt hívják Adának. Te, persze, még nem ismered. Az idén került ének-tanárnőnek a Hármashídibe. Ő igen, neki hangja is van, és a segge is gyönyörű. Az ő kedvéért mentem bele a dologba, meg ezért... - kinyitotta a szekrényt, és a partvisok, felmosórongyok közül kivett egy üveget. - Még három ilyen van otthon. Szilvapálinka: Horkai ezzel honorál. Kérsz?

Riadtan tiltakoztam. Zoltán nem erőltette, meghúzta a palackot, visszatette a rejtékhelyére, majd gyorsan ablakot nyitott.

- Nagy a füst idebent, te nem érzed?

Bólintottam, bár még egyikünk se gyújtott rá.

- Te, Zoltán - folytattam óvatosan -, én nem mehetnék el a bemutatóra? Tudnál jegyet szerezni?

- Jegy, az már nincs. Nagy esemény ám ez ebben a sárfészekben. Meg elterjedt a hír, hogy... na, de ezt most hagyjuk! Idefigyelj, pampuskám! Beviszlek én téged; a színpalak mögül végiggyönyörökheted az egészet, s aztán tanúja leszel a hőstetemnek.

- Mi az, hogy néma szereplő? Te nem fogsz énekelni?

- Nem, pedig énekelni is jobban tudok, mint a fő-zeneigazgató úr. Micsoda Minótaurosز lennék én! Ha láttál volna fénykoromban Luciferként a Tragédiában! De Adát hiába környékezi - sajnos, én is. Azt mondják, hogy Bakos Dénes, a borgazdaság igazgatója udvarol neki, nem is eredménytelenül. Horkai ezzel se törődik, pedig könnyen megütheti a bokáját. A próbákön olyan vérben forgó szemekkel bámulja a nőt, mintha valóban fel akarná falni. Teljesen megbolondult, térden csúszik előtte, éjszakánként az ablaka alatt ácsorog - te olyat még nem láttál!

- Dehogynem - mondtam szomorúan, és hirtelen megsajnáltam Horkait: szegény gnóm, az öregkor küszöbén kell átélnie ugyanazt a kilátástalan szenvedélyt, amibe én tizenhét-tizenennyolc évesen majdnem beledöglöttem. Hát sohasem lehet ettől megszabadulni? Eddig abban reménykedtem, hogy ha felnőtt leszek, nekem is úgy hullanak majd ölembe a nők, mint Papp Zolinak, csak a kisujjamat kell értük kinyújtanom. Vagy meghódítom és feleségül

veszem Editet, s azután a többi nő nem fog érdekelni többé. Mi lesz velem, ha - mint ez a dilettáns zenetanár - én is egész életemben csak epekedni fogok utánuk?

- Ne búsulj - mondta Zoltán, aki mindig ráérzett a hangulataimra -, olyan murit csapunk ma, csak mi ketten, hogy még! Nórácska úgyis a Tátrában van a férjével. Kimegyünk a házamba, viszünk bort - pálinkát nem, ne félj, az az én aranytartálékom -, vacsorát főzök, iszogatunk és beszélgetünk, éjfélkor boldog új évet kívánunk egymásnak, jót durmolunk, aztán visszajövünk a városba, és együtt megyünk a tiszti klubba. Akarod?

Akartam. Még szerettem volna megkérdezni, hogy Kertai Adrienne nem rokona-e az én Editemnek, de nem mertem - féltem, az derül ki, hogy semmi közük egymáshoz. Felálltam.

- Most hazamegyek aludni. Hányra jössz értem?

- Hétre - rikkantotta Zoltán -, addig ügyelnem kell ebben a kócerájban. Mellesleg, itt van a remekmű szövegkönyve. Olvass bele, ha már annyira érdekel!...

EGY PERCRE MEGÁLLTAM, hogy kifújjam magam. Háromnegyed négy volt. Ha jól kilépek, két óra alatt beérek a városba; lesz időm hazamenni, átöltözni, és jó húsz perccel hét előtt a tiszti klubban vagyok. Ha nem is engednek be jegy nélkül, Zoltánra hivatkozva kihívhatom és figyelmeztethetem Adát. Ada! Most jöttem rá, honnan ismerős ez a név. Gyerekkoromban a legfinomabb csokoládészeletet hívták Adának - akkor nem tudtam, hogy Rákosi Mátyás szülőfalujáról, és hogy épp emiatt tűnt el a boltokból ötvenhat után. Én nagyon sajnáltam - nemcsak olcsó volt (egy forint), hanem egészen különleges ízű, a Sport szeletnél is jobb, az Öcsit és az Inotát pedig össze sem lehetett vele hasonlítani. A papírtok rajza is lenyűgözőtt: országutat ábrázolt, két oldalán sudár jegenyesorral, a kis méret miatt erősen rövidülő perspektívában, úgyhogy az ábra láthatárán egészen összefutottak a vonalak, mintha ott - egy pontban találkozva - véget is érnének az útszélek egyenesei; és én sokszor elképzeltem, mi lehet *azon túl*: egy még szebb táj, erdőkkel, tavakkal, apró szigetekkel, melyeken a Keringő desszertdoboz táncospárjai forognak, vagy egy hatalmas város vörös téglás gyárai és égbe nyúló üvegpalotái - s talán éppen ezt a várost hívják ADÁ-nak?... És most itt állok a kemeneci erdő szélén, az árvízvédelmi töltésnél, ahol a Sárdra vezető út kezdődik, két oldalán jegenyesorral, és előttem, a messzeségben, az út szalagja elkeskenyedik, és az egy pontban való találkozást csak azért nem láthatom, mert arrafelé már könnyű, délutáni köd lebeg. S azon túl vár rám - de vajon reám vár-e? - ADA, akiről most tudtam meg, hogy nem álombeli táj és nem a jövőendő üvegvárosa, hanem egy szép és vonzó, bár számomra - az életkora miatt is - elérhetetlen asszony. Igaz, hogy az Ada csokoládé címkéjén nyár volt: a fák zöldelltek, a mezőn pipacsok virítottak, most pedig mindent hó borít, a jegenyék zúzmarásak, és csak a mennybolt ugyanolyan kék, s ezen a valóságos tájon is lebukni készül a nap - vagy azon fölkelőben volt? Vagy nem is volt nap rajta?... Mindegy, nekem most mennem kell, nem vesztegethetem tovább az időmet; mindenáron ott kell lennem a bemutatón!... Gyors léptekkel indultam Sárd felé.

TEGNAP ILYENTÁJT ébredtem, még gyűröttebben, mint ahogy megérkeztem. Anyám már otthon volt, de nem akart felzavarni, csendesen ült a konyhában, s amikor kimentem hozzá, felugrott, hogy megmelegítse az ebédet.

- Elmész ma este, kisfiam? - tudakolta félénken.

- Zoltán kivisz a víkendházába - válaszoltam, és lelkipurdalásom támadt: szegény anyám megint egyedül szilveszterezik, s még arra sem számíthat, hogy a holnap estét vele töltöm. Holnapután meg már elutazom. De hát úgylis havonta meglátogat Csomorkányban - nyugtattam magamat, és ebéd után visszafeküdtem a heverőmre, hogy elolvassam a szövegkönyvet. Így kezdődött:

Szín: a labirintus trónterme. Minótauros lassan felemelkedik trónszékéből.

MINÓTAUROSZ

A labirintus úgy épült körém,
hogy bármerre is járok, mindig a
középpontjában én vagyok, bika-
pofájú, ám vad, emberszívű rém.
Mert én vagyok a törvény, nem Minósz,
Kréta ura. A kéjvágyó, gonosz
Zeusz igazi arca én vagyok,
kit ő ezért börtönbe dugatott.
Bűnben fogantam, és a bűn nevelt fel;
büdös vagyok, de büdösebb a perzselt
ökörhús, amit kéjesen szagol
az áldozatra éhes égi orr,
és még illatozóbb a hekatomba,
ha népek száza hull elé halomba.

(Zenekari közjáték, amely a folyosókon bolyongó Ariadné közeledtét érzékelteti.)

Ki az, ki jő, ki közelít
a labirintus éjsötét
járatain? Athén új szűze,
vagy ifjú - izmos és derék -,
hogy kettős éhemet elűzze:
ágyékomét és gyomromét?

ARIADNÉ *(belép)*

Megállj, ne bánts, ó, szörnyeteg!
Bár szűz vagyok, nem a tied.
Ismerd meg lánytestvéredet!
Kérlelni jöttem tégedet...

- És így tovább, oldalakon keresztül. Minótauros először meghatódik attól, hogy nővére a tiltás ellenére felkereste őt, majd felbőszül, megtudva a látogatás igazi célját: Ariadné azért jött, hogy rábeszélje fivérét, ne bántsa az athéni ifjakkal érkezett Thészeuszt, akibe ő beleszeretett. A királylány nagy nehezen lecsillapítja a szörnyeteget, ám az kegyetlen és aljas feltételt szab: megkíméli az athéni szépfiút, ha Ariadné önként neki - a testvérének - adja magát. A lány erre, természetesen, nem hajlandó; nem is annyira a vérfertőző nász, inkább féltestvére rútsága és állatbúze riasztja - legalábbis a szövegből ezt olvastam ki. Minótauros tört ragad, hogy leszúrja nővérét, s ekkor rohan be a színre Thészeusz, azaz Papp Zoli, és felkoncolja a torzszülöttet... Émelyegve dobtam félre a szövegkönyvet. Ha ilyen visszataszító

a zenéje is, semmi keresnivalóm az előadáson. Egyáltalán, hogyan engedélyezhették ennek a förmedvénynek a bemutatóját, és éppen a tiszti klubban? Akkor még sejtelmem sem volt róla, hogy a közönség nem az andalító dallamokért tódul az operára, hanem, mert a fináléban valódi gyilkosságra, igazi vérontásra számít... Türelmetlen dudálást hallottam: a barátom Trabantja kanyarodott a házunk elé...

MÁR EGY ÓRÁJA MENTEM - az órám háromnegyed öt volt, amikor észrevettem: alig haladtam előre. A világ furcsán megváltozott körülöttem. Még mindig nem ment le a nap, holott ebben az évszakban ilyenkor már vaksötétnek kellene lennie; a messzeségben ugyanaz a lenge köd remeg; a mennybolt kékje is ugyanolyan tiszta és határozott, mint amikor elindultam; vakítóan fehérek a behavazott szántóföldek; s mintha harmadszor-negyedszer is ugyanaz a fácánkakas futna át előttem az úton. Autó nem jön, sem az erdőből, sem a város felől... Csend van, hatalmas csend, csak a lépteim ropognak, ha az útpadka jeges hórétegére tévedek. És egyre ólmosabb fáradtság kerít hatalmába; legszívesebben leülnék, hogy néhány percet pihenjek, de tudom, hogy nem lehet - most én vagyok az egyetlen, aki megakadályozhatja... Jaj, ha nem érek oda idejében! Ha most leülök, lefekszem, elalszom, megfagyok... De mi ez? Hiszen ezt a kilométerkövet, ezt a villámperzselt jegenyét, ezt a keréknyomban hányódó olajosflakont már láttam! Mikor is? Tíz perce, félórája, még korábban... S ha hátranézek, miért látszik még mindig a gát? Az út nyílegyenes, de azt, ami előttem van, ködfátyol takarja, míg az, amit elhagytam, éles kontúrokkal sötétlik: nemcsak a töltés, az erdő csupasz koronái, hanem a fagyott nyúldög is, amely mellett egyszer - vagy kétszer? háromszor? - már elhaladtam... És az óram negyed hatot mutat, a sötétség mégsem ereszkedik le, a várostól való távolság se csökken, pedig már látnom kellene a sárdi dombokat, a gabonátároló sárgára mázolt betonhengereit, a vasúti sorompót - lehetséges, hogy nem jó irányba tarok? Talán egy másik utat építettek a bevonulásom óta? Másik utat, épp ily egyenest? De hová, hová? Hiszen más város nincs erre felé - talán egy új, titkos katonai támaszpont? Akkor bajba kerülök, ha igazoltatnak, mert civilben vagyok... Mit tegyek? Visszaforduljak? Mire visszavánszorgok a buszkarosszériához, és felrázom Zoltánt, ráveszem, hogy beüljön a Trabantjába, már késő lesz... És most megint ugyanaz a kövé dermedt nyúltetem, előttem átsurranó fácán, gyászszalagos, csorba kilométerkő, belapult olajosflakon, zúzmaralepetten is fekete, villám-sújtotta jegenyetörzs - hat órákor, a még mindig szünetlen, átható, fagyos fényességben... Ekkor értettem meg, hogy hasztalan minden erőfeszitésem, mert EGYENES LABIRINTUSba kerültem.

FÉL NYOLCRA értünk ki a buszhoz. Zoltán begyújtott, és hozzáfogott a vacsorakészítéshez. Nekem addigra elment a kedvem a muritól: anyámra gondoltam, aki egyedül ül a tévé előtt, és biztosan sírdogál - mióta apám elment, gyakran találtam a már régóta üresen villódzó készülék előtt vagy a sötét konyhában, s ilyenkor mindig büntudatom volt, pedig csak moziban voltam vagy Zoltánnal beszélgettem az albérletében. Most is, miközben vacogva és üresen kuporogtam az ócska díványon, felnőtt barátom túlhevült fecsegését hallgatva, hidegség markolászta a szívemet, s arra gondoltam, milyen jólesett három hete meglátnom anyámat a látogatóteremnek kijelölt zászlóaljkorletben - a laktanya dermesztő poklának egyetlen meghitt, langyos zugában -, s bár szégyelltem, hogy annyira ragaszkodom hozzá, a látogatásairól aligha tudtam volna lemondani.

- Elolvastad a librettót? - rezzentett fel Zoltán.

- Igen; borzalmas - válaszoltam.

- Versnek is? - kérdezte komolyan.

- Versnek talán nem, csak amiről szól. Nem is értem, hogy lehet ezt Sárdon...
 - Te még sok mindent nem értesz. - Zoltán könnyezve hagymát metélt és vágyakozóan sandított a borosüvegre. - Tölts már egy pohárral! Magadnak is!
 - Mit nem értek? - kérdeztem, a poharakat töltögetve. - Te mondtad, hogy az egész Horkai beteg lelkének szüleménye.
 - A zene igen, de a szöveget egy barátja írta ötvenhat decemberében, s amikor megtudta, hogy le fogják tartóztatni, Horkaira bízta. Aztán a szerencsétlen meghalt a börtönben, ez a csirkefogó pedig eltulajdonította a drámáját, és felhasználta a saját vacak operájához, aminek egyetlen eredeti hangja sincsen. És mindezt azért, hogy Adát megszerezze.
 - Azt mondtad, nem sikerült neki.
 - Ennek?! Tán még Bakos Dénesnek se. Eddig. Mert ami késik, nem múlik.
 - Ki az a Bakos Dénes?
 - Nagy hatalom, övé az egyetlen jól menő állami gazdaság a megyében. Igaz, hogy teletömték kölcsönökkel, amiket soha sem kell visszafizetni... Most talán még vonakodik a kis Ada, de biztos vagyok benne, hogy előbb-utóbb ennek a gorillának a hányás- és hűgyszagú ölébe pottyan. Tudod te, micsoda bacchanáliákat rendez ez a tanyáiban, és kik a vendégei? A megyei első titkár is csak az asztal végén húzhatja meg magát.
 - Ez igaz? - kérdeztem hitetlenkedve.
 - Ígyunk! - mondta Zoltán. - Felteszem a vacsorát.
- Később, amikor a pörkölt javát már megettük, és bennem is egy liternél több lötyögött, kezdtem felháborodni ezen a Bakoson és azon, hogy egy szép és tiszta nő, aki az én - dehogyis az én - Editem felnőtt kiadása, ennek a dúvadnak a markába fog kerülni.
- Te, Zoltán - kezdtem, kissé akadozó nyelvvel -, nem lehetne megakadályozni, hogy Kertai Adrienne a Bakos szeretője legyen?
 - Már hogy lehetne? - süvítette Zoltán. - Elég, ha egy pillanattal később rohanok be.
 - Hova?
 - Hova, hova, hát a színpadra.
 - Nem értem - motyogtam.
 - Hogy is értenéd? Amikor Horkai beállított hozzám a pálinkával, és az egyik üveget mindjárt ki is hörpintettük, teljesen elázva kibökte, hogy a kelléktőrön kívül van ám egy ugyanolyan igazi töre is, és az előadáson azzal fogja leszúrni Adát, ha addig nem lesz az övé. Meg is kért, hogy ne siessek a berohanással.
 - É te megígérted neki?
 - Meg. De csak azért, hogy elaltassam az éberségét. Ámbár, ha jól meggondolom, Adának jobb lenne meghalnia, mint hogy annak a másik vérnősző baromnak a prédája legyen...
- Olyan hányinger fogott el, hogy jobbnak láttam rögtön kirohanni a házból, és a szűz havon könnyíteni magamon. Szűz hó, mint amilyen én vagyok. Okádnom kellett a saját szüzességemtől.
- Rosszul vagy? - Zoltán nagyon részvevő lett, amikor visszatántorogtam. - Feküdj le, cimbora, én még eliszogatok magamban.

- Zoltán, Zoltán - zokogtam. - Ugye, nem hagyod, hogy Horkai megölje? Ugye, kicsavarod a tört a kezéből? Kérlek, nagyon kérlek, ne engedd, hogy elpusztítsa ezt a ... ezt a szépséget! Mondd, nem Edit nagynénje véletlenül? Vagy a mostohanővére? Annyira hasonlít rá...

Zoltán fütyentett: - Szóval ezért izgatod magad annyira. Hát jó, ne félj, idejében ott leszünk és vigyázni fogunk, hogy Bakos elvtárs egyetlen karcolás nélkül kaphassa meg, ami jár neki.

- Miért beszélsz így? - bögtem. - Hiszen én nem a Bakos, még csak nem is Edit miatt... Hanem miattad! Magadra vennél ekkora bünt, mert neked se feküdt le?

- Minek rontsam el a jámbor sárdiak szórakozását? - vont a vállát Zoltán. - Azt hiszed, egyedül én tudok Horkai tervéről? Csak nem gondolod, hogy egy dilettáns fércművére vásárolták fel a jegyeket hetekkel előre? Nem, barátom, itt mindenki vért akar látni, és ha én ezt megakadályozom, engem tépnek cafatokra. Ezt akarod?

AZ IDŐ EGY HELYBEN TOPOGOTT, de én - Zoltán kérdését és a rá adható válaszokat mondogatva - erőt vettem magamon, és folytattam utamat, bárha még mindig ugyanaz a nyúldög, ugyanaz a flakon, ugyanaz a fácán, ugyanaz a kilométerkő, ugyanaz a jegenye - sörétszürkén, szétlapulva, rozsdabarnán, csorba-görbén, villámszélütötten-

és kék az ég fenn,
s a perspektíva végén
köd borong;
s a napkorong,
a szétfolyt égi tyúktojás, a csend
zsírjában serceg egyre:
a szélein,
a szél ölen,
felpöndörödve-feketedve,
széttérülve,
összesülve
a fellegek szalonnadarabkáival;
szalonna:
tán nem is
fácán, szalonka az,
ami az úton átinal;
és füst a köd:
a tél fehérje
most kozmál oda az ég-edényre:
a kézománcú serpenyőre;
dőre
minden törekvés, -
miért is törtetsz még előre?
a löre
lötyög hasadban;
meghasadnak
a kárpitok;
hiába áhított
szerelmeid
meghasasodnak, -
nem neked
táruznak szét a lábikók;

- Nincs, de én csak az operára... Tud jegyet adni?
- Minden jegy elfogyott, és már tíz perce megy az előadás. Úgyhogy menjen innen kérem szépen!
- De én... de én katona vagyok, és a Kiss százados azt mondta...
- Katona, civilben? - A portás - nyugdíjas rendőr lehetett - körülnézett. A presszó ajtajában éppen akkor jelent meg egy bizonytalan mozgású vegyvédelmi tiszt.
- Főhadnagy elvtárs, legyen szíves! Ez a fiatalember azt állítja, hogy katona, és valami Kiss századost keres.
- Akkor nem engem, mert én Jánvári vagyok - állapította meg derűsen a főhadnagy. Majd, összeszedve magát: - Megmutatná az igazolványát?

Remegve kotortam elő a katonakönyvem; benne volt, összehajtogatva a szabadságos papírom is.

- Bakó Imre honvéd, csomorkányi lövészezred, három nap szabadság - összegezte a főhadnagy. - És mit jelent ez a polgári hacuka?
- Főhadnagy elvtárs, jelentem, az úgy volt...
- Ne jelentsen! - legyintett a vegyvédelmis. - Egy nyúl nekem ne jelentsen, hanem örüljön, hogy jókedvemben talált. Távozzhat!

Nem mozdultam, s ez őszinte megrökönyödést váltott ki belőle: - Na, mi van? Mondtam, hogy lelépni. Bevitessem a VÁP-ra?

- Főhadnagy elvtárs, jelentem, nekem okvetlenül be kell jutnom az operaelőadásra. Nem bánom, ha utána lecsukat, de...
- Opera, mi? Az kéne! Meg szavalóverseny, kulturális seregszemle, istenfasza! Ne bassza meg a kopasz, kurva úristen!... - üvöltötte, teljesen kikelve magából. - Persze, előfelvételis a fiatalúr! Egyetemi század! Rohadt, sumák banda - de majd én meghajtom magukat, hogy vízipólozni fognak a tökeik! Járőr, hozzám! - Ezt már egészen elhaló hangon mondta, és a ruhatári pulton áthajolva, sugárban hányni kezdett. Én pedig, a nyugdíjas rendőr meglepetését kihasználva, kimenekültem az utcára.

Álltam a színházterem vastagon elfüggönyözött ablakai alatt, s igyekeztem elkapni néhány hangfoszlányt. Zongoraakkordokat, sikító női hangot, Horkai reszelős baritonját hallottam, de a főutcán vonuló katonai gépkocsioszlop dübörgése ezt is csakhamar elnyomta.

- „Hová mehetnek ezek ilyenkor?” - gondoltam dühösen, s már majdnem lemondtam a bejutásról, amikor eszembe villant a megoldás. A tiszti klub mögötti házban lakik Varga Karcsi, aki egyszer megmutatta, hogy pincéjüket csak egy rozsdás vasrács választja el a klub alagsorától. Ha azt ki tudjuk nyitni, már bent vagyok az épületben, és az alagsoron, konyhán, éttermen keresztül - a cerberust megkerülve - eljuthatok a színházteremig.

Karcsi, szerencsémre, otthon volt, és elég könnyen rávettem arra, hogy segítsen nekem; még a zseblámpáját is kölcsönadta. Együtt vertük le a rácsról a lakatot, de ezután már egyedül folytattam az utat: a lámpa fényfonala vezetett...

Először a széntárolóba kerültem. Alaposan összekentem magam, amíg átvergődtem a briketthegyeken; reméltem, hogy találok majd vízcsapot, ahol kezet, arcot moshatok - persze, nem találtam... A krumpliraktár következett; a kékesfehér burgonycsírák egymásba gabalyodva, párzó kígyókként kúsztak a keskeny ablakok felé, szisszenve nyomódtak szét a

talpam alatt, mérges nyálat fröccsentettek a bakancsomra... Poros pókhálórétteggyel fedett, bezárt vasajtóba ütköztem, kétségbeesetten feszültem neki; lassan, csikorogva engedett - a zár nyelve elrozsdállhatott rég -, s óvóhelyszerűen kiöblösödő helyiségbe nyílt. Végigfuttattam rajta a zseblámpa gyöngye fénykörét: nyolc-tíz megroggyant sodronyú, emeletes vaságyat láttam, dohos pokrócok, huzat nélküli, nedvességfoltos párnák tornyosultak rajtuk; az egyik kupacot a rászáradt, megfeketedett vértől mocskos, kibomlott gézturbán koronázta. Az ágyak között világháborús német páncélöklők, táratlan PPS-géppisztolyok, kiszakadt vattabélésű pufajkák és birodalmi sasos tisztisapkák heverték testvéri összeviasszaságban. A sarokban felfedeztem egy halom tányéraknát, szögre akasztott kukoricagránát-füzért, s ami a legjobban meglepett: egy szétszerelt, vízhűtéses Maxim-géppuskát, amelynek csövét valaha gondosan zsákvászonba bugyolálták, de mostanra már csak penészes rongydarabok lógtak róla. Rozsdás, kicsorbult bajonettbe botlottam - magamhoz vettem, hátha szükségem lesz rá... A harmadik helyiség ajtaján elég volt a kilincset lenyomni - az olajfoltos cementpadlót nemrég takaríthatták, a falhoz támasztva állt a felmosóronggyal körültekert fejű partvis és a felfordított bádoggödör, mellette - gúlába rakva - vörös és nemzetiszínű zászlók - az egyik trikolórt kibontottam: hatalmas lyuk tátongott rajta... Már mélyen az épület belsejében járhattam, de feljáratnak nem volt nyoma. Szűk folyosó vezetett tovább, sűrűn sorakozó zárkaajtók mentén; nyögéseket, sóhajokat, hörgést, kopogtatást véltem hallani mögülük, de a kémlelőnyílásokon bekukkantva üres priccseket, kövér árnyéket vető kübliket láttam, más semmit... A folyosó jobbra kanyarodott, és meredek csigalépcsőnél ért véget - jobb híján kapaszkodni kezdtem fölfelé. A padlásra kerültem. Körbevilágítottam; április negyedik, május elseji, november hetedik transzparensok, Lenin-, Sztálin-, Rákosi- és szerényebb méretű Kádár-képek álltak egymás mellett, a tetőgerendáknak támasztva, köztük néhány tabló az ellenforradalom rémtetteiről, a szovjet-magyar fegyverbarátságról és a Csehszlovákia területén megrendezett, Vltava fedőnevű hadgyakorlatról. Arrébb letört orrú, aranyozott gipsz Lenin-mellszobrok hunyorogtak, mintha figyelmeztetni akarnának: - Ne üsd az orrod abba, ami itt történik! Nem fogadtam meg a tanácsot, tovább mentem, a keresztben fekvő, ezüst színűre mázolt felszabadulási emlékmű nőalakján is átlépve, s már-már lemondtam arról, hogy valaha még lejutok innen, amikor egészen közelről, szinte a lábam alól, fénysugarak szöktek vibrálva, egymást keresztezve a magasba, és meghallottam Ada éterien tiszta, gyönyörű szopránját. Letérdeltem - a színpad mennyezetébe vágott csapóajtó volt előttem.

Testvérem, drága jó fivérem,
csillagos homlokú bika,
ne kívánd a bűnbeesésem!
Én Thészeusz karjaiba
vagyom csak, és hiába kérlelsz, -
egy méh szült minket, ne feledd!
Ha meggyalázol - elemésztesz;
ne ontsd ki szűzi véremet!

- énekelt Ariadné, azaz Kertai Adrienne, és a mesterkéletlen, ki tudja, honnan kölcsönzött dallamot annyi érzéssel töltötte meg, hogy kicsordultak a könnyeim, és azt szerettem volna, hogy még sokáig, nagyon sokáig énekeljen - hadd pihenjek meg itt, a hideg, enyv- és porszagú padláson, és zokogjak, mint két éve, amikor anyámnak elpanaszoltam, hogy Edit nem hallgatott meg, s aztán szégyenkezve, mert úgy viselkedtem, mint egy megvert kisgyerek, bezárkóztam a szobámba - anyám hiába zörgetett -, és késő éjszakáig Rilket olvastam... Könnyeim végigfolytak szénporos arcomon, rátelepedtek pókhálós bajuszomra - szivárgó taknyomat a kabátujjammal kellett letörölnöm, mert zsebkendő nem volt nálam -, most éreztem meg először, mennyire elcsigázott ez a két nap és a megelőző hónapok: az örökös kialvatlanság, az

ostoba ivászat, a reménytelen gyaloglás, a megaláztatások sorozata, ami a bevonulásom óta ért - de most szerettem volna magamhoz ölelni Juhász örvezetőt, aki a röhögő öregkatonák előtt gyakoroltatta velem a vigyázmenetet, a hadtápos őrmestert, akinek parancsára könyékig turkáltam a moslékban, és azt a részeg vegyvédelmis főhadnagyot, aki az imént ki akart zavarni a klubból; mindenkit, mindegyiket megbocsátó ölelésembe fogadtam volna - még azt a gépkocsizót is, aki krumplipucolás közben azzal dicsekedett, hogy a gyakorlaton parasztlányokat szedett fel, és az erdőbe hajtva a társaival megerőszakolta őket, meg Mancman tizedest, aki háromszor mosatta fel velem a folyosót takarodó után, mert ahhoz nem kell érettségi -, ezt az egész, butaságból gonosz, bumfordi, de szeretetre méltó világot, amelyben ilyen csodák teremnek, mint Kertai Adrienne - Ada - énekhangja... Ám az ária véget ért, és én megszorítottam a bajonettet, amellyel most már - merő szeretetből - ölni tudnék. Résen kell lennem: közeledik a végkifejlet.

A zongoraszólam újabb örült kakofóniái alatt, melyeket Lányi Péter még túl is játszhatott, lassan felemeltem a csapajót. Nem vettek észre.

Adrienne-t ebből a szögből alig láttam, csak sötétszőke haja, görögösen redőzött, fehér ruhája villant meg a reflektorok fényében; Horkaival azonban farkasszemet nézhettem volna, ha fölpillant rám - szerencsére, nem tette. Bikamaszkat nem viselt - talán zavarta volna az éneklésben, meg anélkül is elég rút volt, fején a jelmezkölcsönzőből származó kétszarvú vikingsisakkal, amelynek a bikaságát kellett jelképeznie. A púpos, alacsony emberke innen felülről még szánalmasabb, groteszkebb jelenség volt, mint amilyennek az emlékezetem őrizte. Előrelépett, majdnem felbukva a lába közé csavarodott vörös palástban...

MINÓTAUROSZ

Te kis pisis penészvirág,
szűz, bár az ujjadtól aligha,
te sérted meg a szent bikát:
Aszterioszt, a Csillagost ma?
Poszeidón az én atyám;
s mit tudhatod, te kis tehénke,
mért bújt Pasziphaé anyánk
a bűzlő marhabőrbe érte?
Azt mondod, hogy bűdös vagyok,
vérengző, kéjben telhetetlen,
de más fröccsent-e oly magot,
mely égne éjsötét öledben?
S új vágyra szítna, új meg új
gyönyörre, mely sohase lankad;
s athéni lányok és fiúk
vérét ízlelhetné az ajkad.

ARIADNÉ

Nem, nem, soha!

MINÓTAUROSZ

Akkor, nosza,
halj meg!...

- Horkai Andor előrántotta törét: az igazit, amely nem fog visszacsúszni a nyelébe, amikor Ariadné - Adrienne - keblének ütközik. A közönség, a számomra most arctalan-alaktalan masszává összefolyt sárdiak, akiket úgy szerettem az imént, s akiknek vérszomjas-kéjsóvár lihegését szinte a tarkómon éreztem ebben a másodpercben; a közönség, a tegnapi vérszagok emlékeitől remegő gyomrú, a pokol bugyrait beleikben hordozó, finomnak hitt kölniktől, arc-vizektől szagló nők és férfiak: rendőrök, katonák, civilek; a közönség, amelyet most, amikor nem is láttam, láttam meg először életemben, felhördült, felsikoltott, felüvöltött, felugrás előtti görcsbe rándult, és várta, várta, várta, várta, várta, várta, várta AZ IGAZSÁG PILLANATÁT...

Ám ekkor én, kezemben a rozsdás bajonettel, leugrottam a színpadra, és a zenetanár töre az én kabátomat hasította végig. Egyensúlyomat veszítve elestem, magammal rántva a halálra rémült Kertai Adrienne-t. De tüstént felpattantam, felsegítettem az énekesnőt, és fegyveremet Horkai-ra szegeztem. A gnóm bénultan állt, alig három lépésre tőlünk, éles és mégis hasznavehetetlen törét szorongatva, majd - helyzete reménytelenségét megértve - arcára sátáni vigyort erőltetett, és odaszólt a zongoristának: - Ne hagyd abba, Péterkém! A finálé még hátra van.

Lányi Péter bólintott, erős, vékony ujjáival lecsapott a billentyűkre (a kormányzó lépteire ismertem a Don Giovanniból), Horkai pedig - mintegy bizonyítva, hogy nem ártalmatlan kellék van a kezében - markolatig saját mellkasába döfte a tört. És még volt annyi ereje, hogy elhörögje a Bajazzókból lopott mondatot: - FINITA LA COMMEDIA!

EGY ÓRA MÚLVA még mindig az öltözőül szolgáló klubparancsnoki irodában ültünk. A holttestet már elszállították, s a késve, bár lóhalálában érkezett Papp Zolit Adrienne gúnyos szemrehányással elzavarta. (Én azért utána mentem, és megkértem, szóljon be anyámhoz: ne nyugtalankodjék, hamarosan hazamegyek.) Kettesben maradtunk. Jobb kezem sajgott a szorításoktól: mindenki, aki előbb tán Ada vérét akarta látni, bejött gratulálni; a helyőrségparancsnok - szabálytalan külsőmtől nagyvonalúan eltekintve - megígérte, hogy kitüntetésre terjesztet fel az alakulatomnál. Ada mosolyogva figyelt a háttérből. Ő senkivel sem volt hajlandó szóba állni, a toladókat hozzám irányította, hagyta, hogy egyedül sütkérezzem a dicsőség fényében, bár ettől nekem csak a szájízem keseredett meg, mert én csakis az ő elismerésére vágytam. Ezért nem mozdultam azután sem, hogy a közönség már szétoszlott, és a klub élete visszazökkent a megszokott kerékvágásba: a presszóból részeg gajdolás hallatszott, és a portás ismét elutasított valakit, akik megpróbáltak behatolni a fegyveres erők szentélyébe.

- Na, kiskatona, hazakisérsz? - kérdezte Adrienne, megjátszottnak tetsző kacérsággal.

- Én magát a világ végéig... - ugrottam fel boldogan.

- Nem magát, hanem téged. És egyelőre maradj a helyeden, megvarrom a kabátodat.

- Ó, nem kell, nem kell - siettem el a tiltakozást. - Majd anyám...

- Szóval téged vár otthon az anyukád. Haza kéne menned megnyugtatni, nem gondolod? - És pillanatonként változó arca új kifejezést öltött: a félvilági nőét, aki megérti az anyák fájdalmát, és a legszívesebben visszaküldené hozzájuk a körülötte lebzselő fiakat. De ezt csak most, irodalmi élményeim hatására, gondolom így - akkor Adrienne-Ada minden arcerezdülése egyszerűen elbűvölt és édes sajgást keltett bennem; szerettem volna megkérni, hogy énekelje el még egyszer azt az áriát, amelyet a padláson kucorogva hallgattam, de nem mertem kérni semmit - örültem, hogy megtűr a közelében. Ezért mindenre kapható lettem volna.

- Ő most nincs otthon. Elutazott a rokonokhoz. - füllentettem, és lángolni kezdett a fülem: hogy is hihetné el Ada ezt a nyilvánvaló hazugságot? Melyik anya utazna el, amikor a fia három napra hazajön a seregből? De Ada bólintott: - Jól van, akkor hát nincs akadály. - Ám előbb bevarrta a szakadást a kabátomon, és csak ezután kelt fel, bújt bele a bundájába. A

kijáratnál diadalmas tekintet vetettem a portásra, aki kirohant a pult mögül, és mélyen meghajolva, szélesre tárta előttünk az ajtót. Ada jót nevetett, amikor elmeséltem neki első bejutási kísérletemet.

Tiszta, csillagfényes éjszaka volt. Hó csak a tetőkön, bokrokon fehérlett; a járda már síkosra fagyott, így karon foghattam Adát, s úgy éreztem, ő is örömet simul hozzám. Hogy szégyelltem a rossz bakancsot, a bokafixes sínadrágot, a posztósapkát: egész zilált, összekoszolódott öltözékemet! De Ada nem hagyott mentegetőzni: - Az erdőbe én se vettem volna fel különbet. A többitől meg nem tehetsz - ezt mondta, míg én azon töprengtem, elmondjam-e neki az egyenes labirintust, késlekedésem fő okát - végül úgy döntöttem, hogy kinevetne érte.

- Mesélj magadról - kérte Ada, talán csak azért, hogy megtörje megilletődött hallgatásomat.

- Mit meséljek? - vonakodtam. - Velem még nem történt semmi. Gimnáziumba jártam, felvettek az egyetemre, most katona vagyok. Ha elvégzem az egyetemet, visszajövök ide tanítani, vagy ki tudja? Ha veled egy iskolába kerülnék - tettem hozzá merészen -, egy percre se gondolkodnék.

- Nocsak - mondta Ada, és megszorította a karomat -, látom, kezdesz felbátorodni. Igaz, bocsáss meg, a bátorságodat már bebizonyítottad ma este.

- Te emlékszel rá, hogy ötvenhat előtt a legfinomabb csokoládét hívták Adának? - kérdeztem tőle, miközben Edit kislányalakja úgy olvadt szét bennem, mint egy csokoládéfigura.

- Meg engem - biccentett Ada. - Szerettem is nagyon, gyűjtöttem a címkéit...

- A jegenyés országúttal, ami összefut a horizonton? - vágtam közbe lelkendezve.

- Azzal. Meg is vannak tán még Sóton, egy keringős dobozban.

- Nekem ajándékoznál egyet?

- Ugyan, miért?

- Hogy rád emlékeztessen - mondtam, és most már nem tudtam megállni, hogy el ne mondjam, milyen felfoghatatlan dolgok történtek velem a Kemenecből Sárdra vezető úton, s hogy többször is azt hittem, csak akkor juthatok ki a labirintusból, ha visszafordulok.

- De nem fordultál vissza - mondta Ada, és hangjában árnyalata sem érződött a gúnynak. - Miért nem? Hiszen egyáltalán nem volt biztos, hogy Horkai valóban meg akar ölni, és nem is ismertél engem.

Zavartan kezdtem magyarázni, hogy a plakáton levő képen nagyon hasonlított egy kislányra, akibe régebben - ezt a *régebbent* nyomatékosan hangsúlyoztam - szerelmes voltam, és hogy emiatt faggattam ki az előadásról Papp Zolit, aki aztán kint, a házában, elkotyogta... itt megakadtam, mert nem akartam szegény Zoltánt bemártani, és belefogtam a mentegetésébe, hogy ő is csak részeg fecsegésnek vélte, amit Horkai... és hogy különben is közbelépett volna, de nagyon rosszul lett, nem tudott felkelni, ezért indultam el egyedül... azonban rá se kell haragudni, hiszen amint magához tért, berobogott a városba, és...

- Megérkeztünk - szakított félbe Ada. Kezet nyújtott. Én nem fogadtam el.

- Olyan jó lenne még beszélgetni - morogtam. - Holnap visszautazom Csomorkányba, és hónapokig ismét nem hallok emberi szót. Nem sétálnánk még egy keveset? Legalább a sarokig... - És reszketés fogott el, mintha ennek az eszeveszett és gyönyörű napnak minden feszültsége egyszerre tört volna ki belőlem. Iszonyúan szégyelltem magam: leginkább azért, mert - bár tudtam, hogy sarkon kéne fordulnom és elszaladnom - képtelen voltam megmozdulni, holott éreztem, hogy ezzel a gyerekes viselkedéssel minden esélyemet elvesztem Adánál. Esélyt? Mire?

- Gyere be! - mondta Ada, és retiküljébe nyúlt a kapukulcsért. - Csak a házinéni fel ne ébredjen!

DE NE GONDOLJ SEMMIRE! - csengettyűztek bennem Ada szavai. Ezt már a sötét kapualjban hallottam tőle. Ne gondoljak semmire - tehát férfinak tekint. Hogy is gondolkodnék? Már attól is megdicsőültnek érzem magam, hogy itt ülhetek a díványán és nézhetem a papucsát; a szekrényajtóra akasztott selyemruhára, amelyben Ariadné volt, alig merek rápillantani, pedig pongyolába bújva, már elhagyta az ajtó fedezékét, és most kint motoz valahol a konyhában vagy a fürdőszobában - mindegy hol, csak ne maradjon sokáig!

A szoba gyorsan melegedett; kerek üvegablakos olajkályha fűtötte fel percek alatt. A konyakomba alig ittam bele; ő amit magának töltött, rögtön felhajtotta - csak ütem, ütem, elvárásolva és elégedetten, s csak az zavart, hogy fácánok futkosnak át előttem az úton, és a nap korongja egyre közelebb, közelebb süllyed hozzám, megolvasztja az aszfalt jégkérgét és a szemembe vakít; belerúgtam az olajosflakonba, de a szétlapított, kővé dermedt nyúl oldalát találtam el - a nyúl nekiiramodott, és eltűnt a messzeségben; villám csapott a jegenyébe, lángra lobbant, a zúzmara sercegve olvadt le róla, mint a zsír; a csorba kilométerkövek egyre szorosabban sorakoztak, hamarosan tömör betonfalként húzódtak a folyamatosan szűkülő országút két oldalán, végül teljesen összeértek, és én ott álltam a hegyesszög csúcánál, áthajoltam rajta, mint egy hajóorron, és *azon túl* nem volt semmi, pontosabban: a Semmi gomolygott és lüktetett agyagszürke ködként, amelyből a repedéseken keresztül lángnyelvek, villámok, formálódó galaktikák spirálkarjai csaptak ki és húzódtak vissza tüstént, mint a polipkarok, vagy mint a lábam alatt szétreccsenő krumplicsírak...

- Itt vagyok, Thészeuszom - libbent a szobába Ada; kávé és szendvicseket hozott. Ekkor hatolt el a tudatomig, milyen éhes vagyok - tegnap óta egy falatot sem ettem. Ada a kávétól és a konyaktól, amiből ismét többet ivott, mint én, felélénkült, és mesélni kezdett. Én eközben őt bámultam, ahogy hátradőlt a hatalmas, ódivatú karosszékben: a kék frottírköntös alól kinyújtott karcsú lábait, poharat tartó, lakkozott körmű ujjait, Editénél valóban rövidebb, de fénylőbb, óarany haját, puha ajkait, melyekről már letörölte a visszataszító árnyalatú rúzszt, görögös, szinte ornyereg nélküli, egyenes vonalú orrát, zöld szemeit, magas, domború homlokát, melyet csak egy szemölcs rontott el némileg a jobb szemöldöke felett - néztem, néztem, és csak a hangja muzsikáját hallottam; jóval később - másod-, harmadnap - raktam össze szikkadt elmémben, mit is mondott. Voltaképpen banális történet kerekedett ki a szavai-ból. Igen, énekesnőnek készült, be is hívták próbaéneklésre a porlói színház operatagozatára, de közbejött a forradalom - így mondta -, a meghallgatás elmaradt; aztán néhány nappal később a bátyját lelőtték Pesten, az anyja idegösszeroppanást kapott, s neki haza kellett utaznia Sóttra, az anyját ápolta hónapokig - de így legalább kimaradt az eseményekből, mert a diáktársai közül többen - lányok is - börtönbe kerültek. Utána befejezte a tanárképzőt, és férjhez ment egy nála tíz évvel idősebb nőgyógyászhoz, aki rohamosan emelkedett fölfelé a ranglétrán, mivel a kollégái nagy része disszidált - két év múlva főorvos lett az osztályán, majd - miután a pártba is belépett - kórházigazgató. Csakhogy tavaly küldöttséget vezetett Franciaországba, és kint maradt. Adát kidobták a szolgálati lakásból, s mert a férje készpénzt se hagyott maga után, csak kártyaadósságokat, kénytelen volt állást vállalni - Így került Sárdra. Az orvos férj az énekesnői pályának még a gondolatát se tudta elviselni, ezért aztán most...

- ... most itt vagyok megöregedve; a hangom is elment már; nem lett belőlem senki és semmi.
- Ada minden átmenet nélkül sírva fakadt, s még mielőtt valami vigasztalót mondhattam volna neki, hányinger fogta el, és szájára szorított kézzel, öklendezve rohant ki a szobából. Gyámol-

talánul toporogtam a fürdőszoba előtt - hallottam, hogy ilyenkor a fejét kell tartani annak, aki hány, de hát megtehetem-e ezt egy istennővel? -, s attól is féltem, hogy a lármára előcsoszog az öregasszony; visszakullogtam hát a szobába, s a falon átszűrődő zajokat hallgattam, készen arra, hogy szükség esetén Ada segítségére siessek.

Tíz perc múlva betántorgott, és falfehéren ült vissza a fotelbe.

- Most, ugye, undorodsz tőlem? - kérdezte. - Látod, ez vagyok én: egy elhagyott, iszákos nőcske - nem a te Ariadné! Pedig Horkai nyálas udvarlását is azért tűrtem el, hogy végre megint énekelhessek. De hiába, minden hiába - ez lett a vége! Leittam magam előtted - minden este ezt szoktam, csak magamban -, és most te is úgy nézel, úgy nézhetsz rám, mint egy... mint egy rongyra. Nagyon kérlek, menj, menj most innen!

- Ada, édes, egyetlen, drága, csodálatos Ada! - vettem magam a lába elé. - Hidd el, hidd el, hogy én nem, én nem... számomra te vagy a legszebb, legtisztább nő a világon. Ezt éreztem meg már akkor, amikor a plakáton megláttalak. Hogy minden, ami eddig, előtted, minden semmi volt és tévedés, gyerekes ostobaság. De érted, térted én mindent megtennék... annál is többet, amit ma... teljesen véletlenül... Ha akarod, én most... én most az összes konyakot megiszom, és sokkal részegebb leszek, mint te, hogy ne szégyenkezz előttem!

- Istenem, milyen gyerek vagy még! - sóhajtott Ada, felocsúdva. - Mondd, mit adjak neked, hogyan háláljam meg a jóságodat?

Fölnéztem rá, könnyesen csillogó szemmel, és nem mertem, még mindig nem mertem kimondani, mi az, amire a világon a legjobban vágyakozom.

Ada felállt:

- Várj, kimegyek a fürdőszobába. Fogat mosok, hogy ne érezd rajtam a hányásszagot.

NEM TUDOM, MENNYI IDŐ TELT EL AZÓTA... Fekszem Ada mellett, Ada testmelegében, a kettőnknek szűk fekhelyen, és a labirintusokra gondolok, melyeket egy nap alatt bejártam. Az *egyenes* labirintusra, amely a kemeneci erdő méhétől és télborotválta ágyékától vezetett a vasúti sorompó szikéjéig, amely elvágta a születés előtti léttel összekötő út köldök-zsinórját; a *sötét* labirintusra, amely zezugos folyosókon, életem első két évtizedében kanyargott, a tiszti klub pincéjén és padlásán keresztül a színpadra nyíló csapóajtóig, zászlókkal, transzparenszekkel álcázott kelepcéken át, melyek mélyén robbanásra váró aknák lapulnak; s a harmadikra, amely egyenes is, sötét is, mégis *fénylő*, élő asszonyi labirintus, amelyben örökkön-örökké ugyanazt a síkos lépést lehet megtenni - előre-hátra, előre-hátra -, de közben fényvéveket száguld be a boldog emberfia: magasra, irdatlan magasra száll, és mélyre, pokloknál mélyebbre süllyed, örökös körforgásban, mint egy kozmikus óriáskeréken; s legvégül ott köt ki, ahol a párhuzamosok egy pontban találkoznak: a végtelenben, az Ada csokoládépapír végtelenjében, illetve a valóságos ADA-ADRIENNE-ARIADNÉ ölénél, hitvány földi törekvéseimet a megvilágosodás útjára vezérlő mennyei szervének végtelenjében, a labirintusok labirintusában, melynek trónszékére nem a Minótauros, hanem hónál fehérebb spermám gomolygó csillagköde ül, hogy új világok, újdonságok világegyetemek szülessenek belőle... Ámbár a mi esetünkben erről aligha lehet szó. - „Öreg vagyok hozzád” - pityeregte Ada. „Hány éves vagy?” - „Nem is merem megmondani: harminckettő.” - „Az semmi” - súgtam a fülébe. - „Csak tizenhárom évvel vagy idősebb nálam. De annyinak se látszol. Ha leszerellek, átmegyek levelezőre, összeházasodunk, és egy iskolában tanítunk majd.” - „Nem, nem!” - tiltakozott Ada. - „Ezt nem tehetem meg veled.” - „Miért nem?” - „Mert nem. Majd megérted.” - „Sohasem fogom megérteni.” - „Dehogynem. Inkább ölelj meg még egyszer! Vagy nagyon fáradt vagy?” - „Jaj, dehogy!” - Később, újabb fényvévekkal

később, elmondta, hogy Bakos Dénes, aki holnap érkezik meg közép-ázsiai tanulmányútról, elutazása előtt megkérte a kezét. Azt ígérte neki, ha lehull a hó, csengős szánal fog érte jönni. Elszorult a szívem. - „Igent mondtál?” - kérdeztem. - „Nem, persze hogy nem!” - válaszolta. - „Csak olyan rossz volt egyedül. Különösen, hogy Horkai nem ment le a nyakamról.” - „Lefeküdtél Bakossal?” - kérdeztem felháborodottan. - „Nem, dehogy, hova gondolsz?” - tiltakozott, de én nem éreztem őszintének a tiltakozását. „Ne haragudj!” - nyúlt utánam. - „Kár volt szóba hozni. Úgysem komoly.” - „Csak én?” - „Csak te” - hagyta rám, aztán felkelt, és előkereste a második konyakosüveget. Én már nem ittam...

És most itt fekszik, félig kitakarózva, felcsúszott kombinéval, megmutatva labirintusa sűrű bozóttal fedett, rózsaszínű bejáratát. Itt fekszik és szuszog, szuszog mellettem; és én nem merek lehajolni hozzá, hogy megcsókoljam, mert ajkai közül valószínűleg kiábrándító alkoholbűz árad. Vagy mégsem? Talán az is ugyanúgy elég, megtisztul benne, mint az összes eddigi kényszeredett-mocskos ölelések? Vagy ő egyformán élvezte valamennyit? Jobb, ha nem tudom meg. Hálával tartozom neki, mert megszabadított a fiúszüzesség kínjaitól - miért keressek újabb kínokat általa? Vajon Ariadnének se Thészeusz volt az első? Lehet, hogy ő is tizenhárom évvel idősebb volt az athéni királyfinál, s Thészeusz ezért hagyta őt magára Naxosz szigetén? Ariadné is iszákos volt? Mi más lehetett volna?! Rideg, csak a hatalomba szerelmes atyja, nimfomániás anyja mellett, a mindenki előtt dugdosott, torzszülött fivér árnyékában... Hiszen Bakkhosz jó előre kiszemelte őt magának, mint Adát Bakos elvtárs... Nem ugyanez történik-e meg most mivelünk? A labirintus végpontja, ahol Ada édes párhuzamosai összefutnak, nem a kielégülésem - a kielégülésünk - pillanata-e, amin túl már csak az üres feketeség tátong és a pokol lángjai törnek át a megrepedezett agyagkérgeken?... Utam véget ért: áthajolhatok a hajóorr formájú beton mellvéden, nézhetek, de nem léphetek át a világokat szülő vagy még semmibbé váló Semmibe.

Felkeltem, és az ablakhoz léptem. Hajnalodott. És a kopár, kékesszürke derengésben váratlanul eleredt a hó. Sűrűn, egyre sűrűbben hulltak-keringtek a kövér, összetapadt hópelyhek; és én arra gondoltam, amíg kifelé bámultam és a röptüket követtem, hogy milyen csodálatos, kalandokban és élvezetekben gazdag élet vár reám. A Minótauroszt már legyőztem, nem-sokára diadalt aratok a kentaurok felett is, megküzdök az amazonokkal, törvényeket adok Athénnek, leszállok az Alvilágba, elrabolom Helenét, s végül - annyi véres győzelem, lesújtó kudarc és csalódás után - Szkürosz szigetén a féltékeny Lükomédész a tengerbe taszít majd. De a hálás athéniak évszázadok múltán kiemelnek szegényes síromból, és istenek kovácsolta pajzsommal, dárdámmal együtt méltó helyre temetnek, és az idők végezetéig tisztelni fogják az emlékemet.

És Adrienne-Ada-Ariadné, aki részegen, elcsigázva, szemérmetlenül kitakarózva alszik mögöttem a feldúlt takarók, párnák között - neki mi lesz a sorsa? Őérte holnap este, mire megvastagszik és keményre fagy a hó, eljön csengős szánján Bakos Dénes, ahogy ígérte, és gyöngé ellenkezésével nem törődve magával ragadja őt. Délebbre érve a szánt cicomás hintóra, az Égei-tenger partján a hintót hatevezős gályára cseréli, s azon érkeznek meg Lémnosz szigetére, ahol Bakkhosz feleségül veszi Ariadnét, és fejét a Hóráktól és Aphroditétól kapott koszorúval ékesíti.

Ezeket gondoltam, a kavargó hóesésbe feledkezve, mielőtt kilopakodtam Kertai Adrienne albérleti szobájából - óvatosan, hogy a házinéni meg ne lásson. Anyám kisírt szemmel fogadott, de nem tett szemrehányást, szótlanul csomagolta össze a holmimat.

Másfél óra múlva már a vonaton ültem. Háromnegyed tizenkettőre - tizenöt perccel a szabadságom lejártá előtt - értem be a laktanyába.

-&-